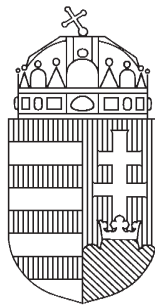

MAGYAR

KÖZLÖNY

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG HIVATALOS LAPJA

Budapest,
2004. november 18.,
csütörtök

172. szám

Ára: 2576,- Ft

TARTALOMJEGYZÉK

		Oldal
2004: CVI. tv.	A Kiváló Művész, az Érdemes Művész és a Népművészet Mestere járadékáról	13406
2004: CVII. tv.	A települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról .	13406
2004: CVIII. tv.	A nagy távolságra jutó, országhatárokon áttérjedő levegőszennyezésről szóló 1979. évi Genfi Egyezményhez kapcsolódó, a kénkibocsátások további csökkentéséről szóló, Oslóban, 1994. június 14-én elfogadott Jegyzőkönyv kihirdetéséről . .	13480
2004: CIX. tv.	A biológiai biztonságról szóló, Nairobiban, 2000. május 24-én aláírt Cartagena Jegyzőkönyv kihirdetéséről	13512
1125/2004. (XI. 18.) Korm. h.	Az Országos Egészségbiztosítási Pénztár főigazgatója megbízatása megszűnésének megállapításáról	13540
8/2004. (XI. 18.) MeHVM h.	A Nemzeti Sporthivatal elnökhelyettesének kinevezéséről	13540

II. rész JOGSZABÁLYOK

Törvények

2004. évi CVI. törvény

a Kiváló Művész, az Érdemes Művész és a Népművészet Mestere járadékáról*

1. § (1) Az a személy, aki a Magyar Köztársaság kitüntetéseiéről szóló 1991. évi XXXI. törvény hatálybalépése előtt a „Magyar Népköztársaság Kiváló Művésze”, a „Magyar Köztársaság Kiváló Művésze”, valamint a „Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze”, a „Magyar Köztársaság Érdemes Művésze” kitüntető címben részesült, ha saját jogú nyugellátásban részesül – ideértve az egyes művészeti tevékenységet folytatók öregségi nyugdíját is –, vagy a reá irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt elérte, kiváló, illetve érdemes művészi járadékra jogosult.

(2) A „Magyar Népköztársaság Kiváló Művésze” és a „Magyar Köztársaság Kiváló Művésze” érdemes művészi járadékra nem jogosult.

2. § Az a személy, aki e törvény hatálybalépése előtt a Népművészet Mestere kitüntető díjban részesült, ha saját jogú nyugellátásban részesül, vagy a reá irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt elérte, a népművészet mestere járadékra jogosult.

3. § A kitüntető cím vagy díj jogosultjának özvegye vagy élettársa a járadék fele részének megfelelő özvegyi járadékra jogosult, feltéve, hogy a reá irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt elérte, továbbá a kitüntető díj jogosultjával halálakor, annak házastársaként vagy élettársaként közös háztartásban élt.

4. § A kiváló művészi járadék egyhavi összege a bérből és fizetésből élők előző naptári évi – a Központi Statisztikai Hivatal által számított – országos szintű nettó átlagkeresete 1/12-ed részének megfelelő összeg. Az érdemes művészi járadék a kiváló művészi járadék 60 százaléka, a népművészet mestere járadék a kiváló művészi járadék 50 százaléka.

5. § A járadékot a Nyugdíjfolyósító Igazgatóság és a MÁV Rt. Nyugdíj Igazgatósága havonként folyósítja. A járadék fedezetét és a végrehajtás költségeit a központi költségvetés a Nyugdíjbiztosítási Alapnak megtéríti.

6. § (1) Ez a törvény 2005. január 1-jén lép hatályba.

(2) A Kormány felhatalmazást kap arra, hogy a járadék megállapításának és folyósításának részletes szabályait, az 5. § szerinti térítés módját, továbbá a járadék tárgyévvel vonatkozó havi összegét évente rendeletben határozza meg.

7. § (1) E törvény hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszti

a) a Kiváló és Érdemes Művészi járadékról szóló 1997. évi XCVII. törvény,

b) a társadalombiztosítás pénzügyi alapjainak 1999. évi költségvetéséről szóló 1998. évi XCI. törvény 33. §-a, valamint

c) az egyes nyugdíjak felülvizsgálatáról, illetőleg egyes nyugdíj-kiegészítések megszüntetéséről szóló 1991. évi XII. törvény 2. §-ának (2) bekezdésében a „Népművészet Mestere” szövegrész.

(2) A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény 1. számú mellékletének 4.6. pontjában a „Magyar Köztársaság Babérkoszorúja” szövegrész helyébe a „Magyar Köztársaság Babérkoszorúja, a Népművészet Mestere” szövegrész lép.

Mádl Ferenc s. k.,
a Köztársaság elnöke

Dr. Szili Katalin s. k.,
az Országgyűlés elnöke

2004. évi CVII. törvény

a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról*

Az Országgyűlés a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásainak (a továbbiakban: többcélú kistérségi társulás) intézményesítése, a kistérségek összehangolt fejlesztésének előmozdítása, az önkormányzati közszolgáltatások színvonalának kiegyenlített emelése érdekében az alábbi törvényt alkotja:

1. § (1) A kistérségben – kivéve a fővárost és azt a kistérséget, amelyben egy település alkot egy kistérséget – működő települési önkormányzatok képviselő-testületei (a továbbiakban: képviselő-testület) a kistérségi együttműködés hosszú távú biztosítására írásbeli megállapodással (a továbbiakban: többcélú kistérségi társulási megállapodás) a kistérségben egy többcélú kistérségi társulást alakíthatnak. A többcélú kistérségi társulás részt vehet a kistérség területének összehangolt fejlesztésében (különösen: fejlesztési tervek, programok, pályázatok készítésében,

* A törvényt az Országgyűlés a 2004. november 2-i ülésnapján fogadta el.

* A törvényt az Országgyűlés a 2004. november 2-i ülésnapján fogadta el.

megvalósításában) és a településfejlesztés összehangolásában, vállalhatja kistérségi közszolgáltatások biztosítását, fejlesztését és szervezését, valamint intézmények fenntartását. E törvény alkalmazásában kistérségen a törvény *mellékletében* megjelölt kistérséget kell érteni.

(2) A többcélú kistérségi társulás létrehozásához szükséges, hogy

a) a többcélú kistérségi társulási megállapodást a kistérségbe tartozó települések képviselő-testületeinek több mint a fele, de legalább két képviselő-testület, míg a területfejlesztési feladatok vállalása esetén a kistérségbe tartozó települések képviselő-testületeinek mindegyike (a továbbiakban: a társulás tagja) jóváhagyja;

b) a többcélú kistérségi társulási megállapodást jóváhagyó települések együttes lakosság száma meghaladja a kistérség lakosság számának 60%-át, illetve 50%-át, ha a társulás tagjainak száma eléri a kistérségbe tartozó települések számának 60%-át;

c) megalakulását követően a működési területe szerint illetékességgel rendelkező Magyar Államkincstár Területi Igazgatósága nyilvántartásba vege.

(3) A többcélú kistérségi társulási megállapodást a társulás tagjai módosíthatják, törvényben meghatározottak szerint módosítják, illetve a helyi önkormányzati általános választásokot követő hat hónapon belül felülvizsgálják.

(4) A többcélú kistérségi társuláshoz csatlakozni bármikor, abból kiválni törvényben meghatározott esetben, illetve naptári év utolsó napjával lehet.

(5) A kiválásról szóló – minősített többséggel hozott – döntést a települési önkormányzat képviselő-testülete hat hónappal korábban köteles meghozni, és azt a társulás tagjaival közölni.

(6) A társulás tagjainak több mint a fele minősített többséggel hozott határozatával a naptári év utolsó napjával a többcélú kistérségi társulásból kizárhatja a társulás azon tagját, amely a megállapodásban meghatározott kötelezettségének ismételt felhívásra határidőben nem tett eleget.

(7) A többcélú kistérségi társulás jogi személy. Gazdálkodására a költségvetési szervek működésére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

(8) A többcélú kistérségi társulás megszűnik, amennyiben tagjainak száma a (2) bekezdés a) pontjában meghatározott szám alá csökken, illetve az általuk képviselt települések lakosság száma nem éri el a (2) bekezdés b) pontjában meghatározott arányt.

(9) A társulásban részt vevő képviselő-testületek mindegyikének minősített többséggel hozott döntése szükséges:

a) a többcélú kistérségi társulási megállapodás jóváhagyásához;

b) a többcélú kistérségi társulási megállapodás módosításához;

c) a többcélú kistérségi társulás megszüntetéséhez;

d) a többcélú kistérségi társuláshoz történő csatlakozáshoz való hozzájáruláshoz.

2. § (1) A többcélú kistérségi társulás jogszabályban meghatározott feltételek szerint gondoskodhat az alábbi feladatkörbe tartozó közszolgáltatások biztosításához kapcsolódó és térségi együttműködést igénylő egyes feladat- és hatáskörök ellátásáról:

a) oktatás és nevelés;

b) szociális ellátás;

c) egészségügyi ellátás;

d) család-, gyermek- és ifjúságvédelem;

e) közművelődési, közgyűjteményi tevékenység;

f) helyi közlekedés, helyi közútfenntartás;

g) ingatlan- és vagyongazdálkodás;

h) ivóvízellátás, vízgazdálkodás, vízkárelhárítás, valamint bel- és csapadékvíz-elvezetés;

i) kommunális szolgáltatások és energiaellátás;

j) környezet- és természetvédelem, valamint hulladékkezelés;

k) szennyvíztisztítás és -elvezetés;

l) területrendezés;

m) esélyegyenlőségi program megvalósítása;

n) foglalkoztatás;

o) gazdaság- és turizmusfejlesztés, valamint idegenforgalom;

p) állat- és növényegészségügy;

q) belső ellenőrzés;

r) területfejlesztés.

(2) Amennyiben a többcélú kistérségi társulás legalább az (1) bekezdés a), b), c) és r) pontokban meghatározott feladatkörbe tartozó egyes feladat- és hatáskörök ellátásáról gondoskodik, akkor ezekhez a központi költségvetés az éves költségvetési törvényben ösztönző támogatást biztosít.

(3) A kistérségi társulás által ellátható feladatok megvalósításának szakmai minimum követelményeit az ágazati törvények határozzák meg.

3. § (1) A többcélú kistérségi társulási megállapodás tartalmazza:

a) a többcélú kistérségi társulás nevét, székhelyét és lakosság számát;

b) a többcélú kistérségi társulás tagjainak nevét, székhelyét és lakosság számát;

c) a társulás tagjai által a többcélú kistérségi társulásra átruházott feladat- és hatásköröket;

d) a – meglévő vagy tervezett – közös fenntartású intézmények megjelölését, amelyek biztosítják a többcélú kistérségi társulás által ellátott önkormányzati közszolgáltatásokat;

e) a társulási tanács tagjait megillető szavazatot;

f) a társulási tanács szervezetére és működésére vonatkozó szabályokat;

g) a költségek viselésének arányát és teljesítésének felteletit;

h) a társulási tanács működésével kapcsolatos hivatali teendők ellátásának a módját, elkülönült munkaszervezet létrehozása esetén annak szervezetét, a munkáltatói jogok gyakorlásának rendjét;

i) intézmény, más szervezet közös alapítása esetén az alapítói jogok gyakorlására vonatkozó részletes rendelkezéseket;

j) a többcélú kistérségi társulás gazdálkodására és beszámolási kötelezettségére vonatkozó rendelkezéseket;

k) a többcélú kistérségi társulás tevékenysége és gazdálkodása ellenőrzésének a rendjét;

l) a többcélú kistérségi társulás vagyont és a vagyonátadás feltételeit, a tulajdonosi jogok és kötelezettségek gyakorlásának rendjét.

(2) A társulási megállapodás tartalmazhatja:

a) azt, hogy a többcélú kistérségi társulás egyes feladatainak ellátását a többcélú kistérségi társulás székhely településének önkormányzata vagy a társulás más tagja biztosítja saját intézménye útján, ha az érintett önkormányzat képviselő-testülete a többcélú kistérségi társulással külön megállapodást köt;

b) azt, hogy a többcélú kistérségi társulás nem minden tagja számára biztosítja egyes feladat- és hatáskörök közös ellátását;

c) azt, hogy a többcélú kistérségi társulás gondoskodik a tagjai által fenntartott, azonos típusú intézmények gazdálkodásának biztosításáról;

d) társszékhely(ek) megjelölését, amely(ek) elláthatja(ják) a többcélú kistérségi társulás egyes feladatait;

e) a helyi adókból származó bevétel megosztásának módját;

f) a társulási tanács elnökségének feladatait;

g) a lakosság önszerveződő közösségei tájékoztatásának módját, valamint az együttműködés rendjét;

h) a megyei önkormányzattal, a területfejlesztési tanácsokkal való együttműködés, kapcsolattartás rendjét;

i) a társulási tanács és a társulás tagjai, valamint más települési önkormányzatok képviselő-testületei közötti kapcsolat rendszerét, a kölcsönös tájékoztatás, a döntés-előkészítés menetét, az egyes képviselő-testületeket illető kezdeményezési jogot;

j) azt, hogy a többcélú kistérségi társulás keretében több intézményi társulás működik;

k) azt, amiben a társulás tagjai megállapodnak.

4. § (1) A többcélú kistérségi társulás feladat- és hatásköreinek ellátása érdekében költségvetési intézményt, gazdálkodó szervezetet alapíthat, kinevezi vezetőiket. A többcélú kistérségi társulás olyan vállalkozásban vehet részt, amelyben felelőssége nem haladja meg vagyoni hozzájárulásának mértékét.

(2) A többcélú kistérségi társulás egyes közszolgáltatásokat – külön megállapodás alapján – más társulással,

illetve helyi önkormányzattal együtt közösen biztosíthat, közös fejlesztéseket, beruházásokat valósíthatnak meg.

(3) A többcélú kistérségi társulás költségvetését a társulási tanács önállóan, költségvetési határozatban állapítja meg. A társulási tanács munkaszervezete [10. § (1) bekezdés] útján gondoskodik a többcélú kistérségi társulás költségvetésének végrehajtásáról.

(4) A többcélú kistérségi társulás működési költségeihez – a többcélú kistérségi társulási megállapodás eltérő rendelkezése hiányában – a társulás tagjai az általuk képviselt települések lakosságszámának arányában hozzájárulnak.

(5) A többcélú kistérségi társulás saját vagyonnal rendelkezhet, amelynek szaporulata a többcélú kistérségi társulást illeti meg.

(6) A többcélú kistérségi társulás megszűnése esetén a vagyont – eltérő megállapodás hiányában – a társulás tagjai között kell felosztani. A vagyonmegosztás módját a társulási megállapodás rögzíti.

(7) A többcélú kistérségi társulásból történő kiválás, kizárás esetén a társulás tagja által a többcélú kistérségi társulásba bevitt vagyonnal el kell számolni. Annak kiadására a társulás tagja csak abban az esetben tarthat igényt, ha az nem veszélyezteti a többcélú kistérségi társulás feladatainak ellátását, ebben az esetben a társulás volt tagját a többcélú kistérségi társulással kötött szerződés alapján használati díj illeti meg.

5. § (1) A többcélú kistérségi társulás döntést hozó szerve a társulási tanács. A társulási tanács gyakorolja a többcélú kistérségi társulási megállapodásban meghatározott feladat- és hatásköröket.

(2) A társulási tanácsot a társulás tagjainak polgármesterei alkotják. A polgármester helyettesítésének rendjéről a képviselő-testület rendelkezik. A társulási tanács alakuló ülését a többcélú kistérségi társulás székhely települése önkormányzatának polgármestere hívja össze. A társulási tanács alakuló ülésén mondja ki a többcélú kistérségi társulás megalakulását.

(3) A társulási tanács alakuló ülésén titkos szavazással tagjai sorából elnököt választ, az elnök helyettesítésére, munkájának segítésére elnökhelyettes(ek)e)t választhat, meghatározza a helyettesítés rendjét. Az elnök személyére a társulási tanács bármely tagja javaslatot tehet. A jelöltté váláshoz – amennyiben a társulási tanács tagjainak száma a huszonötöt meghaladja – a jelen lévő tagok legalább egy-egyedének szavazata szükséges. Az elnökhelyettes(ek) személyére az elnök tesz javaslatot.

6. § (1) A társulási tanács minden tagja – a (2) bekezdésben foglalt kivétellel – egy szavazattal rendelkezik.

(2) A társulás tagjai a többcélú kistérségi társulási megállapodásban rögzíthetik, hogy a társulási tanács tagjai a

település lakosság száma vagy a költségvetési hozzájárulás arányában rendelkeznek szavazati joggal.

(3) A társulási tanács tagjai évente legalább két alkalommal beszámolnak képviselő-testületeiknek a társulási tanácsban végzett tevékenységükről.

(4) A társulási tanács tagjai a települési önkormányzat képviselő-testülete által tartott közmeghallgatáson tájékoztathatják a lakosságot a többcélú kistérségi társulás tevékenységéről. A többcélú kistérségi társulási megállapodás a tájékoztatás és az együttműködés egyéb formáit is meghatározhatja.

7. § (1) A társulási tanács döntését ülésén, határozattal hozza.

(2) A társulási tanács ülését az elnök, akadályoztatása esetén az elnökhelyettes, illetőleg a társulási tanács helyettesítéssel megbízott tagja hívja össze és vezeti.

(3) A társulási tanács ülését össze kell hívni:

a) szükség szerint, de évente legalább négy alkalommal;

b) a többcélú kistérségi társulási megállapodásban vagy a társulási tanács által meghatározott esetben;

c) a társulás tagjai egynegyedének – napirendet tartalmazó – indítványára, annak kézhezvételétől számított tizenöt napon belül;

d) a megyei közigazgatási hivatal vezetőjének kezdeményezésére, annak kézhezvételétől számított tizenöt napon belül.

(4) A társulási tanács ülése nyilvános.

(5) A társulási tanács

a) zárt ülést tart választás, kinevezés, felmentés, vezetői megbízás adása, illetőleg visszavonása, fegyelmi eljárás megindítása, fegyelmi büntetés kiszabása és állásfoglalást igénylő személyi ügy tárgyalásakor, ha az érintett a nyilvános tárgyalásba nem egyezik bele, továbbá önkormányzati hatósági ügy tárgyalásakor;

b) zárt ülést rendelhet el a vagyonával való rendelkezés és az általa kiírt pályázat tárgyalásakor, ha a nyilvános tárgyalás üzleti érdeket sértene.

(6) A társulási tanács üléséről jegyzőkönyvet kell készíteni, melyre a képviselő-testület üléséről készített jegyzőkönyvre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni azzal, hogy a jegyzőkönyvet az elnök és a társulási tanács által felhatalmazott tag írja alá. A jegyzőkönyvet a társulási tanács elnöke az ülést követő tizenöt napon belül megküldi a megyei közigazgatási hivatal vezetőjének és a társulás tagjainak.

8. § (1) A társulási tanács akkor határozatképes, ha ülésén a társulási megállapodásban meghatározott számú, de legalább a szavazatok több mint felével rendelkező tag jelen van és a jelen lévő tagok által képviselt települések lakosság száma meghaladja a többcélú kistérségi társulást alkotó települések lakosság számának egyharmadát. A javas-

lat elfogadásához a megállapodásban meghatározott számú, de legalább annyi tag igen szavazata szükséges, amely meghaladja a jelen lévő tagok szavazatainak a felét és az általuk képviselt települések lakosság számának egyharmadát.

(2) Minősített többség szükséges:

a) a kistérség fejlesztését szolgáló – pénzügyi hozzájárulást igénylő – pályázat benyújtásához, az ahhoz szükséges települési hozzájárulás meghatározásához;

b) a 7. § (5) bekezdésének b) pontja szerinti zárt ülés elrendeléséhez;

c) a hatáskörébe utalt választás, kinevezés, felmentés, vezetői megbízás adása, illetőleg visszavonása, fegyelmi eljárás megindítása, fegyelmi büntetés kiszabása; és

d) abban az ügyben, amit a szervezeti és működési szabályzat meghatároz.

(3) A minősített többséghez a társulási megállapodásban meghatározott számú, de legalább annyi tag igen szavazata szükséges, amely eléri a jelen lévő tagok szavazatainak kétharmadát és az általuk képviselt települések lakosság számának a felét.

9. § (1) Azokban a kistérségekben, amelyekben a társulás tagjainak száma meghaladja a huszonötöt, a társulási tanács tagjai sorából legalább öt-, de legfeljebb kilenc tagú elnökséget választhat. Az elnökség előkészíti a társulási tanács döntéseit, összehangolja a bizottságok munkáját és a munkaszervezet vezetőjén keresztül irányítja a többcélú kistérségi társulás munkaszervezetét.

(2) Az elnökség működésére, a társulási tanácsnak történő beszámolásának rendjére vonatkozó rendelkezéseket a társulási tanács szervezeti és működési szabályzata tartalmazza.

10. § (1) A társulási tanács döntéseinek előkészítését és feladatainak végrehajtását a többcélú kistérségi társulás székhely települése önkormányzata képviselő-testületének hivatala, vagy – a többcélú kistérségi társulási megállapodásban meghatározottak szerint – a társulási tanács költségvetési szervként létrehozott elkülönült munkaszervezete (a továbbiakban együtt: munkaszervezet) közreműködésével látja el.

(2) A munkaszervezet keretében – külön jogszabályban meghatározott feltételek szerint, a szükséges pénzügyi fedezet biztosítása mellett – működhetnek a minisztériumoknak, valamint területi szerveiknek a kistérségben feladatot ellátó munkatársai.

11. § (1) A többcélú kistérségi társulás szervezeti és működési szabályzatát – a társulási megállapodásban meghatározott keretek között – a társulási tanács fogadja el a megalakulását követő három hónapon belül.

(2) A társulási tanács döntései előkészítésére, végrehajtásának szervezésére bizottságokat hozhat létre a társulási

tanács tagjaiból, illetve a kistérség területén működő gazdasági szervezetek, továbbá a lakosság önszerveződő közösségeinek képviselőiből. A bizottság tagjainak számát, összetételét és működésének rendjét a társulási tanács határozza meg, a bizottság elnöke a társulási tanács tagja lehet. Az elnök a bizottság javaslatáról, intézkedéséről a társulási tanács elnökét írásban tájékoztatja.

(3) A társulási tanács a többcélú kistérségi társulás tevékenységének és gazdálkodásának ellenőrzése céljából pénzügyi bizottságot hoz létre. A pénzügyi bizottság elnökét és tagjai több mint a felét a társulási tanács tagjai közül kell választani.

12. § (1) A többcélú kistérségi társulási megállapodást a többcélú kistérségi társulás megalakulását követő tizenöt napon belül a társulási tanács elnöke megküldi az illetékes megyei közigazgatási hivatal vezetőjének, aki arra tizenöt napon belül törvényességi észrevételt tehet.

(2) A megyei közigazgatási hivatal vezetője törvényességi ellenőrzési jogkörében vizsgálja, hogy a többcélú kistérségi társulás döntése, szervezete, működése és döntéshozatali eljárása megfelel-e a jogszabályoknak, a többcélú kistérségi társulási megállapodásban, valamint a társulási tanács szervezeti és működési szabályzatában foglaltaknak. A megyei közigazgatási hivatal vezetője összehívja a társulási tanács ülést, ha a 7. § (3) bekezdés c) pontja szerint tett indítványnak a társulási tanács elnöke tizenöt napon belül nem tesz eleget.

(3) A többcélú kistérségi társulás gazdálkodását (ideértve az Európai Unió által nyújtott és egyéb nemzetközi támogatások, valamint az ehhez kapcsolódó költségvetésből nyújtott támogatások felhasználását) az Állami Számvevőszék ellenőrzi.

(4) Az európai uniós és költségvetési támogatások felhasználását az Európai Számvevőszék és az Európai Bizottság illetékes szervezetei, a Kormány által kijelölt szerv, a fejezetek ellenőrzési szervezetei, a Kincstár, illetve az európai uniós támogatások irányító hatóságai és a kifizető hatóság képviselői is ellenőrzik.

13. § (1) A törvény mellékletében megjelölt kistérségi lehatárolás megváltoztatását a belügyminiszter útján az érintett képviselő-testület(ek) az önkormányzati általános választásokot követő hat hónapon belül – a társulási tanács, a megyei területfejlesztési tanács véleményének csatolásával – kezdeményezheti(k). A kezdeményezést a belügyminiszter a Kormányhoz nyújtja be.

(2) E törvény alkalmazása során a költségvetési törvényben meghatározott normatív támogatásoknál figyelembe vett lakosság szám az irányadó.

14. § (1) E törvény – a (2) bekezdésben meghatározott kivétellel – a kihirdetését követő hónap 1-jén lép hatályba.

(2) E törvény 2. § (2) bekezdése 2005. január 1-jén lép hatályba.

(3) Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény 5. § (1) bekezdés b) pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

(Teljes személyes illetékmentességben részesül)
„b) a helyi önkormányzatok és azok társulásai,”

(4) Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: Áht.) 31. §-a a következő (2) bekezdéssel egészül ki, egyidejűleg a jelenlegi rendelkezés (1) bekezdés számozást kapja:

„(2) Az Országgyűlés a költségvetési törvényben meghatározza a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásai által ellátott feladatokhoz kapcsolódó, ösztönző elemet is tartalmazó központi költségvetési hozzájárulások, támogatásokat.”

(5) Az Áht. 62. §-a a következő (3) és (4) bekezdésekkel egészül ki:

„(3) A többcélú kistérségi társulás költségvetéséből finanszírozza és látja el feladatait.

(4) A társulásban ellátott feladatokhoz kapcsolódó, ösztönző elemet is tartalmazó központi költségvetési hozzájárulásokat, támogatásokat a többcélú kistérségi társulás igényli. Ezek igénylésére, évközi módosítására, év végi elszámolására, Kincstár részéről történő felülvizsgálatára és finanszírozására a 63–64/E. § rendelkezéseit kell alkalmazni.”

(6) Az Áht. 65. §-a a következő (5) és (6) bekezdésekkel egészül ki:

„(5) A többcélú kistérségi társulás költségvetését a társulási tanács önállóan költségvetési határozatban állapítja meg. A költségvetés végrehajtásáról a társulási tanács munkaszervezete útján gondoskodik. A többcélú kistérségi társulás költségvetése magába foglalja a társulás által létrehozott és fenntartott intézmények, valamint a többcélú kistérségi társulás keretében működő intézményfenntartó társulások és az általuk fenntartott költségvetési szervek költségvetését is.

(6) A többcélú kistérségi társulás költségvetésének összeállítására és költségvetési határozatának megalkotására, az erről történő elkülönített információ-szolgáltatásra, az előirányzat gazdálkodásra, az évközi és év végi beszámolásra, valamint az évközi pénzforgalmi jelentés készítésére e törvény 67–74. § és 75–77. §, valamint a 79–83. §-ainak helyi önkormányzatokra vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni, azzal, hogy a képviselő-testület hatáskörét a többcélú kistérségi társulás tanácsa gyakorolja, a polgármester részére meghatározott feladatokat a társulási tanács elnöke, a jegyző részére meghatározott feladatokat a többcélú kistérségi társulás munkaszervezetének vezetője látja el.”

(7) Az Áht. a 74/A. §-át követően a következő 74/B. §-sal egészül ki:

„74/B. § (1) A többcélú kistérségi társulás költségvetési határozatában szereplő előirányzat terhére a társulási tanács elnöke vagy az általa meghatározott személy – ideértve a munkaszervezet vezetőjét is – vállalhat kötelezettséget, illetve jogosult utalványozásra.

(2) A kötelezettségvállalás, valamint az utalványozás ellenjegyzésére a többcélú kistérségi társulás munkaszervezetének vezetője jogosult. Ha a kötelezettségvállalást és utalványozást a munkaszervezet vezetője gyakorolja, ellenjegyzésre az általa meghatározott személy jogosult.

(3) A pénzgazdálkodásra vonatkozóan az (1)–(2) bekezdésekben foglalt eltéréssel e törvény szabályai az irányadóak.”

(8) Az Áht. 87. § (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(2) Költségvetési szervek:

a) a központi költségvetési szerv (ideértve a Munkaerőpiaci Alapból finanszírozott munkaerőpiaci szervezet is);

b) helyi önkormányzati költségvetési szerv (ideértve a többcélú kistérségi társulás költségvetési szervét is), a helyi kisebbségi önkormányzati költségvetési szerv;

c) a társadalombiztosítási költségvetési szerv;

d) az országos kisebbségi önkormányzati költségvetési szerv;

e) a köztisztviselői költségvetési szerv.”

(9) Az Áht. 88. § (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) Költségvetési szervet alapíthat az Országgyűlés, a Kormány, a fejezet felügyeletét ellátó szerv vezetője, a helyi önkormányzat, a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulása, a helyi kisebbségi önkormányzat, az országos kisebbségi önkormányzat, a köztisztviselő.”

(10) Az Áht. 93. § (4) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(4) A (2) bekezdés szerinti többletbevételek költségvetési szerv hatáskörében felhasználható körét és mértékét a helyi önkormányzat rendeletben, a többcélú kistérségi társulás tanácsa határozatban szabályozhatja.”

(11) Az Áht. 95. § (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(2) A gazdálkodó szervezet alapításához, abban tagsági (részvényesi) jogviszony létesítéséhez, illetve részesezés szerzéséhez

a) központi költségvetési szerv és társadalombiztosítási költségvetési szerv esetén a Kormány jóváhagyása,

b) helyi önkormányzati költségvetési szerv esetén a helyi önkormányzat, illetve a többcélú kistérségi társulás engedélye,

c) helyi kisebbségi önkormányzati költségvetési szerv esetén a helyi kisebbségi önkormányzat engedélye,

d) az országos kisebbségi önkormányzati költségvetési szerv esetén az országos kisebbségi önkormányzat engedélye

szükséges.”

(12) Az Áht. 95. § (6) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(6) Amennyiben a helyi önkormányzat költségvetési szerve által elismert tartozásállomány eléri az önkormányzat rendeletében, illetve a többcélú kistérségi társulás határozatában meghatározott mértéket és időtartamot, a képviselő-testület, a társulási tanács a költségvetési szervnél – az Országos Egészségbiztosítási Pénztár által finanszírozott intézmény esetén az Országos Egészségbiztosítási Pénztár kérésére, illetve az Országos Egészségbiztosítási Pénztár véleményének előzetes kikérésével – az (5) bekezdésben foglalt hatáskörrel rendelkező önkormányzati biztost jelöl ki. Az önkormányzati biztost kijelölésének feltételeit – ideértve a tartozásállomány irányadó mértékét és időtartamát –, a gazdálkodási önállóságában korlátozott költségvetési szerv működésének szabályait a Kormány rendeletben határozza meg.”

(13) Az Áht. 99. §-a a következő (3) bekezdéssel egészül ki:

„(3) A többcélú kistérségi társulás szabadon választhatja meg számlavezető hitelintézetét, az általa létrehozott, fenntartott költségvetési szervek, valamint a többcélú kistérségi társulás keretében működő intézményfenntartó társulások és az általuk fenntartott költségvetési szervek csak e hitelintézetnél vezethetik költségvetési elszámolási számlájukat.”

(14) Az Áht. 31. § (2), 62. § (3)–(4), 65. § (5)–(6) és a 99. § (3) bekezdését első ízben a 2005. évi költségvetési előkészítésekor kell alkalmazni.

(15) A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: Kt.) a következő 89/A. §-sal egészül ki:

„89/A. § (1) A települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásának megalakulása (a továbbiakban: többcélú kistérségi társulás) esetén az e törvény 85–89. §-ában foglaltakat az e §-ban meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni.

(2) Ha a többcélú kistérségi társulás az e törvény 86. §-ának (3) bekezdésében meghatározott feladat ellátásáról gondoskodik, a megyei önkormányzatnak e feladatok tekintetében megszűnik a feladat-ellátási kötelezettsége a többcélú kistérségi társulást alkotó települési önkormányzatok illetékességi területén (a továbbiakban: többcélú kistérségi társulás területe), és az e törvény 88. §-ának (9) bekezdésében szabályozottak szerinti feladatátvételre a többcélú kistérségi társulás válik jogosulttá (a továbbiakban: átvett kistérségi feladat).

(3) A megyei önkormányzat az átvett kistérségi feladat ellátásához szükséges, a többcélú kistérségi társulásban részt vevő községi, városi önkormányzatok által e törvény 88. §-ának (9) bekezdése alapján részére használatra átengedett intézményi vagyon használati jogát köteles a többcélú kistérségi társulás részére átadni. Ha a megyei önkormányzat a tulajdonában lévő közoktatási intézménnyel az átvett kistérségi feladatot nem kívánja a többcélú kistérségi

gi társulás területén ellátni, értesíti a többcélú kistérségi társulást, amelynek kezdeményezésére az átvett kistérségi feladat ellátását szolgáló intézményi vagyon használati jogát köteles a kistérségi társulás részére átengedni. A feladat átadására, illetve az intézményi vagyon használatra történő átengedésére e törvény 88. §-ának (9), valamint 102. § (9) és (11)–(12) bekezdésében meghatározottakat azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a használatba adás a többcélú kistérségi társulás fennállásáig szól.

(4) A többcélú kistérségi társulási megállapodást, illetve annak módosítását a társulási tanács elnöke megküldi az érintett megyei önkormányzatnak és szükség szerint kezdeményezi az átvett feladatokkal kapcsolatos megállapodás megkötését. A megyei önkormányzat a következő ülésén, de legkésőbb hatvan napon belül köteles a kezdeményezésről dönteni.

(5) A többcélú kistérségi társulás az általa ellátott feladatokra – az e törvény 85. §-ának (4) bekezdése szerint – önálló intézkedési tervet készít.

(6) Ha a többcélú kistérségi társulás megszűnik az e törvény 86. §-ának (3) bekezdésében meghatározott feladat-ellátási kötelezettség és a feladat ellátásához rendelkezésre álló intézményi vagyon használati joga – az e törvény 102. §-ának (9)–(10) bekezdésben meghatározottak szerint –

a) a megyei önkormányzatra száll azoknak a községi, városi önkormányzatok tekintetében, amelyek e törvény 1993. szeptember 1-jei hatálybalépésekor (a továbbiakban: 1993. évi hatálybalépés) az adott feladatot nem látták el,

b) arra a községi, városi önkormányzatra száll, amelyik az adott feladatot e törvény 1993. évi hatálybalépésekor ellátta.

(7) Ha a községi, városi önkormányzat kilép a többcélú kistérségi társulásból az e törvény 86. §-ának (3) bekezdé-

sében meghatározott feladat-ellátási kötelezettség és a feladat ellátásához rendelkezésre álló intézményi vagyon használati joga – az e törvény 102. §-ának (9) bekezdésben meghatározottak szerint –

a) a megyei önkormányzatra száll, amennyiben a kilépő községi, városi önkormányzat e törvény 1993. évi hatálybalépésekor az adott feladatot nem látta el,

b) a kilépő községi, városi önkormányzatra száll, amennyiben az adott feladatot e törvény 1993. évi hatálybalépésekor ellátta.

(8) A (6) bekezdés *b)* pontjában és a (7) bekezdés *b)* pontjában meghatározott esetben a megyei önkormányzat a feladat átvételétől számított öt éven át az e törvény 88. §-ának (9) bekezdésében meghatározott feladatátvételt visszautasíthatja.”

(16) E törvény hatálybalépésével egyidejűleg a helyi önkormányzatok társulásairól és együttműködéséről szóló 1997. évi CXXXV. törvény 20. § (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(3) Önkormányzati hatáskör, valamint törvény által a képviselő-testület hatáskörébe utalt

a) kinevezés és megbízás a külön törvényben meghatározott többcélú kistérségi társulásra, továbbá e törvény 9. és 16. §-aiban meghatározott társulásokra,

b) intézmény alapítása a külön törvényben meghatározott többcélú kistérségi társulásra, továbbá e törvény 16. §-ában meghatározott társulásra

ruházható át.”

Mádl Ferenc s. k.,
a Köztársaság elnöke

Dr. Szili Katalin s. k.,
az Országgyűlés elnöke

Melléklet a 2004. évi CVII. törvényhez

A kistérségek, a kistérségekbe tartozó települések és a kistérségek székhelye

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Budapest	Budapest	Budapest
Bács-Kiskun	Bajai	Bácsbokod Bácsborsód Bácsszentgyörgy Baja Bátmonostor Csátalja Csávoly Dávod Dunafalva Érsekcsanád Érsekhalma Felsőszentiván	Baja

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Gara	
		Hercegszántó	
		Nagybaracska	
		Nemesnádudvar	
		Rém	
		Sükösd	
		Szeremle	
		Vaskút	
	Bácsalmási	Bácsalmás	Bácsalmás
		Bácsszőlős	
		Csikéria	
		Katymár	
		Kunbaja	
		Madaras	
		Mátételke	
		Tataháza	
	Kalocsai	Bátya	Kalocsa
		Drágszél	
		Dunapataj	
		Dunaszentbenedek	
		Dunatetétlen	
		Dusnok	
		Fajsz	
		Foktő	
		Géderlak	
		Hajós	
		Harta	
		Homokmégy	
		Kalocsa	
		Miske	
		Ordas	
		Öregcsertő	
		Solt	
		Szakmár	
		Újtelek	
		Uzód	
	Kecskeméti	Ágasegyháza	Kecskemét
		Ballószög	
		Felsőlajos	
		Fülöpháza	
		Helvécia	
		Jakabszállás	
		Kecskemét	
		Kerekegyháza	
		Kunbaracs	
		Ladánybene	
		Lajosmizse	
		Lakitelek	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Kiskörösi	Nyárlőrinc Orgovány Szentkirály Tiszakécske Tiszaug Városföld Akasztó Bócsa Császártöltés Csengőd Fülöpszállás Imrehegy Izsák Kaskantyú Kecel Kiskörös Páhi Soltszentimre Soltvadkert Tabdi Tázlár	Kiskörös
	Kiskunfélegyházai	Bugac Bugacpusztaháza Fülöpjakab Gátér Jászszentlászló Kiskunfélegyháza Kunszállás Móricgát Pálmonostora Petőfiszállás Tiszaalpár	Kiskunfélegyháza
	Kiskunhalasi	Balotaszállás Harkakötöny Kelebia Kiskunhalas Kisszállás Kunfehértó Pirtó Tompá Zsana	Kiskunhalas
	Kiskunmajsai	Csolyospálos Kiskunmajsa Kömpöc	Kiskunmajsa
	Kunszentmiklósi	Szank Apostag Dunaegyháza Dunavecse	Kunszentmiklós

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Jánoshalmi	Kunadacs Kunpeszér Kunszentmiklós Szabadszállás Szalkszentmárton Tass Újsolt Borota Jánoshalma Kéleshalom Mélykút	Jánoshalma
<i>Baranya</i>	Komlói	Bodolyabér Egyházaskozár Hegyhátmaróc Hosszúhetény Kárász Komló Köblény Liget Magyaregregy Magyarhertelend Magyarszék Mánfa Máza Mecsekpölöske Szalatnak Szárász Szászvár Tófü Vékény	Komló
	Mohácsi	Babarc Bár Belvárdgyula Bezedek Bóly Borjád Dunaszekcső Erdősmárok Feked Geresdlak Görcsönydoboka Hásságy Himesháza Homorúd Ivándárda Kisbudmér Kisnyárad	Mohács

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Kölked	
		Lánycsók	
		Lippó	
		Liptód	
		Majs	
		Maráza	
		Máriakéménd	
		Mohács	
		Monyoród	
		Nagybudmér	
		Nagynyárad	
		Olasz	
		Palotabozsok	
		Pócsa	
		Sárok	
		Sátorhely	
		Somberek	
		Szajk	
		Szebény	
		Szederkény	
		Székelyszabar	
		Szûr	
		Töttös	
		Udvar	
		Véménd	
		Versend	
	Sásdi	Ág	Sásd
		Alsómocsolád	
		Bakóca	
		Baranyajenő	
		Baranyaszentgyörgy	
		Bikal	
		Felsőegerszeg	
		Gerényes	
		Gödre	
		Kisbeszterce	
		Kishajmás	
		Kisvaszar	
		Mágocs	
		Mekényes	
		Meződ	
		Mindszentgodisa	
		Nagyhajmás	
		Oroszló	
		Palé	
		Sásd	
		Szágy	
		Tarrós	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Sellyei	Tékes Tormás Varga Vásárosdombó Vázsnok Adorjás Baranyahídvég Besence Bogádmindszent Bogdása Csányoszró Drávafok Drávaiványi Drávakeresztúr Drávasztára Felsőszentmárton Gilvánfa Hegyszentmárton Hirics Kákics Kemse Kisasszonyfa KISSZENTMÁRTON Kórós Lúzsok Magyarmecske Magyartelek Markóc Marócsa Nagycsány Okorág Ózdfalu Páprád Piskó Sámod Sellye Sósvertike Vajszló Vejti Zaláta	Sellye
	Siklói	Alsószentmárton Babarcszölős Beremend Bisse Csarnóta Cún Diósvizlő Drávacsehi	Siklós

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Drávacsepely	
		Drávapalkonya	
		Dráwapiski	
		Drávaszabolcs	
		Drávaszerdahely	
		Egyházasharaszti	
		Garé	
		Gordisa	
		Harkány	
		Illocska	
		Ipacsfa	
		Ivánbattyán	
		Kásád	
		Kémes	
		Kisdér	
		Kisharsány	
		Kisjakabfalva	
		Kiskassa	
		Kislippó	
		Kistapolca	
		Kistótfalu	
		Kovácsbuda	
		Lapáncsa	
		Magyarbóly	
		Márfa	
		Márok	
		Matty	
		Nagyharsány	
		Nagytótfalu	
		Old	
		Palkonya	
		Pécsdevecser	
		Peterd	
		Rádfalva	
		Siklós	
		Siklósbodony	
		Siklósnagyfalva	
		Szaporca	
		Szava	
		Tésenfa	
		Túrony	
		Újpetre	
		Villány	
		Villánykövesd	
		Vokány	
	Szigetvári	Almamellék	Szigetvár
		Almáskeresztúr	
		Bánfa	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Basal	
		Boldogasszonyfa	
		Botykapeterd	
		Bürüs	
		Csebény	
		Csertő	
		Dencsháza	
		Endrőc	
		Gyöngösmellék	
		Hobol	
		Horváthertelend	
		Ibafa	
		Katádfa	
		Kétújfalu	
		Kisdobsza	
		Kistamási	
		Magyarlukafa	
		Merenye	
		Molvány	
		Mozsgó	
		Nagydobsza	
		Nagypeterd	
		Nagyváty	
		Nemeske	
		Nyugotszenterzsébet	
		Patapoklosi	
		Pettend	
		Rózsafa	
		Somogyapáti	
		Somogyhárságy	
		Somogyhatvan	
		Somogyviszló	
		Szentedénes	
		Szenteját	
		Szentlászló	
		Szigetvár	
		Szörény	
		Szulimán	
		Teklafalu	
		Tótszentgyörgy	
		Várad	
		Vásárosbéc	
		Zádor	
Pécsi		Abaliget	Pécs
		Aranyosgadány	
		Áta	
		Bakonya	
		Baksa	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Birján	
		Bogád	
		Bosta	
		Cserkút	
		Egerág	
		Ellend	
		Görcsöny	
		Gyód	
		Husztót	
		Keszü	
		Kisherend	
		Kovácsszénája	
		Kozármisleny	
		Kökény	
		Kővágószőlős	
		Kővágótöttös	
		Lothárd	
		Magyarsarlós	
		Nagykozár	
		Ócsárd	
		Orfű	
		Pécs	
		Pécsudvard	
		Pellérd	
		Pogány	
		Regenye	
		Romonya	
		Szalánta	
		Szemely	
		Szilvás	
		Szőke	
		Szőkéd	
		Tengeri	
		Téseny	
	Pécsváradi	Apátvarasd	Pécsvárad
		Berkesd	
		Erdősmecke	
		Erzsébet	
		Fazekasboda	
		Hidas	
		Kátoly	
		Kékesd	
		Lovászhetény	
		Martonfa	
		Mecseknádasd	
		Nagypall	
		Óbánya	
		Ófalu	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Szentlőrinci	Pécsvárad Pereked Szellő Szilágy Zengővárkony Bicsérd Boda Bükkösd Cserdi Csonkamindszent Dinnyeberki Gerde Gyöngyfa Helesfa Hetvehely Kacsóta Királyegyháza Okorvölgy Pécsbagota Sumony Szabadszentkirály Szentkatalin Szentlőrinc Velény Zók	Szentlőrinc
<i>Békés</i>	Békéscsabai	Békéscsaba Csabasabadi Doboz Kétsoprony Telekgerendás	Békéscsaba
	Mezőkovácsházai	Almáskamarás Battonya Dombegyház Dombiratos Kaszaper Kevermes Kisdombegyház Kunágota Magyarbánhegyes Magyardombegyház Medgyesbodzás Medgyesegyháza Mezőhegyes Mezőkovácsháza Nagybánhegyes Nagykamarás Puszaotlaka Végegyháza	Mezőkovácsháza

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Orosházai	Békéssámson Csanádapáca Csorvás Gádoros Gerendás Kardoskút Nagyszénás Orosháza Pusztaföldvár Tótkomlós	Orosháza
	Sarkadi	Biharugra Geszt Körösnagyharsány Kötegyán Méhkerék Mezőgyán Okány Sarkad Sarkadkeresztúr Újszalonta Zsadány	Sarkad
	Szarvasi	Békésszentandrás Csabacsúd Kardos Kondoros Örménykút Szarvas	Szarvas
	Szeghalomi	Bucsa Dévaványa Ecsefalva Füzesgyarmat Kertészsziget Körösladány Körösújfalú Szeghalom Vésztő	Szeghalom
	Békési	Békés Bélmegyer Csárdaszállás Gyomaendrőd Hunya Kamut Köröstarcsa Mezőberény Murony Tarhos	Békés
	Gyulai	Elek Gyula	Gyula

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Kétegyháza Lőkösháza Szabadkígyós Újkígyós	
<i>Borsod-Abaúj-Zemplén</i>	Miskolci	Alacska Alsózsolca Arnót Berzék Böcs Bükkaranyos Bükkszentkereszt Emőd Felsőzsolca Gesztely Harsány Hernádkak Hernádnémeti Kisgyőr Kistokaj Kondó Köröm Mályi Miskolc Muhi Nyékládháza Onga Ónod Parasznya Radostyán Répáshuta Sajóbábony Sajóecseg Sajóhídvég Sajókápolna Sajókeresztúr Sajólád Sajólászlófalva Sajópálfala Sajópetri Sajósenye Sajószentpéter Sajóvámos Szirmabesenyő Varbó	Miskolc
	Edelényi	Abod Balajt	Edelény

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Becskeháza	
		Bódvalenke	
		Bódvarákó	
		Bódvaszilás	
		Boldva	
		Borsodszirák	
		Damak	
		Debréte	
		Edelény	
		Égerszög	
		Galvács	
		Hangács	
		Hegymeg	
		Hidvégdó	
		Irota	
		Jósvafő	
		Komjáti	
		Ládbesenyő	
		Lak	
		Martonyi	
		Meszes	
		Nyomár	
		Perkupa	
		Rakaca	
		Rakacaszend	
		Szakácsi	
		Szalonna	
		Szendrő	
		Szendrőlád	
		Szin	
		Szinpetri	
		Szögliget	
		Szőlősardó	
		Szuhogy	
		Teresztenye	
		Tomor	
		Tornabarakony	
		Tornakápolna	
		Tornanádaska	
		Tornaszentandrás	
		Tornaszentjakab	
		Varbóc	
		Viszló	
		Ziliz	
	Encsi	Abaújalpár	Encs
		Abaújkér	
		Alsógagy	
		Baktakék	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Beret	
		Büttös	
		Csenyéte	
		Csobád	
		Detek	
		Encs	
		Fáj	
		Fancsal	
		Felsőgagy	
		Forró	
		Fulókércs	
		Gagyapáti	
		Garadna	
		Hernádbúd	
		Hernádpetri	
		Hernádszentandrás	
		Hernádvécse	
		Ináncs	
		Kány	
		Keresztéte	
		Krasznokvajda	
		Litka	
		Méra	
		Novajdrány	
		Pamlény	
		Pere	
		Perecse	
		Pusztaradvány	
		Szalaszend	
		Szászfa	
		Szemere	
	Kazincbarcikai	Aggtelek	Kazincbarcika
		Alsószuha	
		Alsótelekes	
		Bánhorváti	
		Berente	
		Dédestapolcsány	
		Dövény	
		Felsőkelecsény	
		Felsőnyárad	
		Felsőtelekes	
		Imola	
		Izsófalva	
		Jákfalva	
		Kánó	
		Kazincbarcika	
		Kurityán	
		Mályinka	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Múcsony	
		Nagybarca	
		Ormosbánya	
		Ragály	
		Rudabánya	
		Rudolftelep	
		Sajóalgóc	
		Sajóivánka	
		Sajókaza	
		Szuhafő	
		Szuhakálló	
		Tardona	
		Trizs	
		Vadna	
		Zádorfalva	
		Zubogy	
	Mezőkövesdi	Bogács	Mezőkövesd
		Borsodgeszt	
		Borsodivánka	
		Bükkábrány	
		Bükkzsérc	
		Cserépfalu	
		Cserépváralja	
		Csincse	
		Egerlövő	
		Kács	
		Mezőkeresztes	
		Mezőkövesd	
		Mezőnagymihály	
		Mezőnyárád	
		Négyes	
		Sály	
		Szentistván	
		Szomolya	
		Tard	
		Tibolddaróc	
		Vatta	
	Ózdi	Arló	Ózd
		Bánréve	
		Borsodbóta	
		Borsodnadasd	
		Borsodszentgyörgy	
		Bükkmogyorósd	
		Csernely	
		Csokvaomány	
		Domaháza	
		Dubicsány	
		Farkaslyuk	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Gömörszőlős	
		Hangony	
		Hét	
		Járdánháza	
		Kelemér	
		Királd	
		Kissikátor	
		Lénárdaróc	
		Nekézseny	
		Ózd	
		Putnok	
		Sajómercse	
		Sajónémeti	
		Sajópüspöki	
		Sajóvelezd	
		Sáta	
		Serényfalva	
		Uppony	
	Sáropataki	Bodrogolaszi	Sáropatak
		Erdőhorváti	
		Györgyarló	
		Háromhuta	
		Hercegkút	
		Kenézlő	
		Komlóska	
		Makkoshotyka	
		Olaszliszka	
		Sárazsadány	
		Sáropatak	
		Tolcsva	
		Vajdácska	
		Vámosújfalu	
		Viss	
		Zalkod	
	Sátoraljaújhelyi	Alsóregmec	Sátoraljaújhely
		Bózsva	
		Felsőregmec	
		Filkeháza	
		Füzér	
		Füzérkajata	
		Füzérkomlós	
		Füzérradvány	
		Hollóháza	
		Kishuta	
		Kovácsvágás	
		Mikóháza	
		Nagyhuta	
		Nyíri	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Szerencsi	Pálháza Pusztafalu Sátoraljaújhely Vágáshuta Vilyvitány Alsódobsza Bekecs Golop Legyesbénye Mád Megyaszó Mezőzombor Monok Prügy Rátka Sóstófalva Szerencs Taktaharkány Taktakenéz Taktaszada Tállya Tiszalúc	Szerencs
	Szikszoí	Újcsanáros Abaújlak Abaújszolnok Alsóvadász Aszaló Felsődobsza Felsővadász Gadna Gagybátor Gagyvendégi Halmaj Hernádkércs Homrogd Kázsmárk Kiskinizs Kupa Léh Monaj Nagykinizs Nyésta Rásonysápperencs Selyeb	Szikszo

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Szentistvánbaksa	
		Szikszó	
	Tiszaújvárosi	Girincs	Tiszaújváros
		Hejőbába	
		Hejőkeresztúr	
		Hejőkürt	
		Hejőpapi	
		Hejőszalonta	
		Kesznyéten	
		Kiscsécs	
		Nagycsécs	
		Nemesbikk	
		Oszlár	
		Sajóörös	
		Sajószöged	
		Szakáld	
		Tiszapalkonya	
		Tiszaújváros	
	Abaúj-Hegyközi	Abaújszántó	Gönc
		Abaújvár	
		Arka	
		Baskó	
		Boldogkőújfalu	
		Boldogkővára	
		Fony	
		Gönc	
		Göncruszka	
		Hejce	
		Hernádcéce	
		Hernádszurdok	
		Hidasnémeti	
		Kéked	
		Korlát	
		Mogyoróska	
		Pányok	
		Regéc	
		Sima	
		Telkibánya	
		Tornyosnémeti	
		Vilmány	
		Vizsoly	
		Zsujta	
	Bodrogközi	Alsóberecki	Cigánd
		Bodroghalom	
		Cigánd	
		Dámóc	
		Felsőberecki	
		Karcsa	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Karos	
		Kisrozvággy	
		Lácacséke	
		Nagyrozvággy	
		Pácin	
		Révleányvár	
		Ricse	
		Semjén	
		Tizacsermely	
		Tizakarád	
		Zemplénagárd	
	Mezőcsáti	Ároktő	Mezőcsát
		Gelej	
		Igrici	
		Mezőcsát	
		Tizabábolna	
		Tizadorogma	
		Tizakeszi	
		Tizatarján	
		Tizavalk	
	Tokaji	Bodrogkeresztúr	Tokaj
		Bodrogkisfalud	
		Csobaj	
		Erdőbénye	
		Szegi	
		Szegilong	
		Taktabáj	
		Tarcal	
		Tizaladány	
		Tizatarodos	
		Tokaj	
<hr/>			
<i>Csongrád</i>	Csongrádi	Csanytelek	Csongrád
		Csongrád	
		Felgyő	
		Tömörkény	
	Hódmezővásárhelyi	Hódmezővásárhely	Hódmezővásárhely
		Mártély	
		Mindszent	
		Székkutas	
	Kisteleki	Baks	Kistelek
		Balástya	
		Csengele	
		Kistelek	
		Ópusztaszer	
		Pusztaszer	
	Makói	Ambrózfalva	Makó
		Apátfalva	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Csanádalberti	
		Csanádpalota	
		Ferencszállás	
		Földeák	
		Királyhegyes	
		Kiszombor	
		Klárafalva	
		Kövegy	
		Magyarcsanád	
		Makó	
		Maroslele	
		Nagyér	
		Nagylak	
		Óföldeák	
		Pitvaros	
	Mórahalomi	Ásotthalom	Mórahalom
		Bordány	
		Forráskút	
		Mórahalom	
		Öttömös	
		Pusztamérges	
		Ruzsa	
		Üllés	
		Zákányszék	
	Szegedi	Algyő	Szeged
		Deszk	
		Dóc	
		Domaszék	
		Kübekháza	
		Röszke	
		Sándorfalva	
		Szatymaz	
		Szeged	
		Tiszasziget	
		Újszentiván	
		Zsombó	
	Szentesi	Árpádhalom	Szentes
		Derekegyház	
		Eperjes	
		Fábiánsebestyén	
		Nagymágocs	
		Nagytőke	
		Szegvár	
		Szentes	
Fejér	Bicskei	Alcsútdoboz	Bicske
		Bicske	
		Bodmér	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Csabdi	
		Csákvár	
		Etyek	
		Felcsút	
		Gánt	
		Mány	
		Óbarok	
		Szár	
		Tabajd	
		Újbarok	
		Vál	
		Vértesacsza	
		Vértesboglár	
	Dunaújvárosi	Baracs	Dunaújváros
		Daruszentmiklós	
		Dunaújváros	
		Előszállás	
		Kisapostag	
		Mezőfalva	
		Nagykarácsony	
		Nagyvenyim	
		Rácalmás	
	Enyingi	Dég	Enying
		Enying	
		Kisláng	
		Lajoskomárom	
		Lepsény	
		Mátyásdomb	
		Mezőkomárom	
		Mezőszentgyörgy	
		Szabadhídvég	
	Gárdonyi	Gárdony	Gárdony
		Kápolnásnyék	
		Nadap	
		Pákozd	
		Pázmánd	
		Sukoró	
		Velence	
		Zichyújfalu	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Móri	Bakonycsernye Bakonykúti Balinka Bodajk Csákberény Csókakő Fehérvárcsurgó Isztimér Kincsesbánya Magyaralmás Mór Nagyveleg Pusztavám Söréd	Mór
	Sárbogárdi	Alap Alsószentiván Cece Hantos Igar Mezőszilas Nagylók Sárbogárd Sáregres Vajta	Sárbogárd
	Székesfehérvári	Csór Füle Iszkaszentgyörgy Jenő Kőszárhegy Lovasberény Moha Nádasdladány Pátka Polgárdi Sárkeresztes Sárkeszi Sárszentmihály Szabadbattyán Székesfehérvár Úrhida Vereb Zámoly	Székesfehérvár
	Abai	Aba Csősz Káloz Sárkeresztúr Sárosd Sárszentágota	Aba

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Adonyi	Seregélyes Soponya Tác Adony Beloianisz Besnyő Ivácsa Kulcs Perkáta Pusztaszabolcs Szabadegyháza	Adony
	Ercsi	Baracska Ercsi Gyúró Kajászó Martonvásár Ráckeresztúr Tordas	Ercsi
<i>Győr-Moson-Sopron</i>	Csornai	Acsalag Bágyogszovát Barbacs Bezi Bogyoszló Bősárkány Cakóháza Csorna Dör Egyed Farád Fehértó Györsövényház Jobaháza Kóny Maglóca Magyarkeresztúr Markotabödöge Páli Pásztori Potyond Rábacsanak Rábapordány Rábasebes Rábaszentandrás Rábatamási Rábcakapi Sopronnémeti Szany	Csorna

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Győri	Szil Szilsárkány Tárnokréti Vág Zsebeháza Abda Böny Börcs Dunaszeg Dunaszentpál Enese Gönyű Győr Györladamér Győrújbarát Győrújfalu Győrzámoly Ikrény Kisbajcs Koroncó Kunsziget Mezőörs Nagybajcs Nagyszentjános Nyúl Öttevény Pér Rábapatona Rétalap Töltéstava Vámosszabadi Vének	Győr
	Kapuvári	Agyagosszergény Babót Beled Cirák Dénesfa Edve Gyóró Himod Hövej Kapuvár Kisfalud Mihályi Osló Rábakecöl Szárföld Vadosfa	Kapuvár

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Vásárosfalu	
		Veszkény	
		Vitnyéd	
	Mosonmagyaróvári	Ásványráró	Mosonmagyaróvár
		Bezenye	
		Darnózseli	
		Dunakiliti	
		Dunaremete	
		Dunasziget	
		Feketeerdő	
		Halászi	
		Hédervár	
		Hegyeshalom	
		Jánossomorja	
		Károlyháza	
		Kimle	
		Kisbodak	
		Lébény	
		Levél	
		Lipót	
		Máriakálnok	
		Mecsér	
		Mosonmagyaróvár	
		Mosonszentmiklós	
		Mosonszolnok	
		Püski	
		Rajka	
		Újrónafő	
		Várbalog	
	Sopron-Fertői	Ágfalva	Sopron
		Csáfordjánosfa	
		Csapod	
		Csér	
		Ebergöc	
		Egyházasköves	
		Fertőboz	
		Fertőd	
		Fertőendréd	
		Fertőhomok	
		Fertőrákos	
		Fertőszentmiklós	
		Fertőszéplak	
		Gyalóka	
		Harka	
		Hegykő	
		Hidegség	
		Iván	
		Kópháza	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Lövő	
		Nagycenk	
		Nagylózs	
		Nemeskér	
		Peresztég	
		Petőháza	
		Pinnye	
		Pusztacsalád	
		Répceszemere	
		Répczevis	
		Röjtökmuzsaj	
		Sarród	
		Sopron	
		Sopronhorpács	
		Sopronkövesd	
		Szakony	
		Újkér	
		Und	
		Völcese	
		Zsira	
	Téti	Árpás	Tét
		Bodonhely	
		Csikvánd	
		Felpéc	
		Gyarmat	
		Gyömöre	
		Győrszemere	
		Kajárpéc	
		Kisbábó	
		Mérges	
		Mórichida	
		Rábacsécsény	
		Rábaszentmihály	
		Rábaszentmiklós	
		Sobor	
		Sokorópátka	
		Szerecsény	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Pannonhalmai	Tényő Tét Bakonygyirót Bakonypéterd Bakonyszentlászló Écs Fenyőfő Győrasszonyfa Györság Lázi Nyalka Pannonhalma Pázmándfalu Ravazd Románd Sikátor Táp Tápszentmiklós Tarjánpuszta Veszprémvarsány	Pannonhalma
<i>Hajdú-Bihar</i>	Balmazújvárosi	Balmazújváros Egyek Hortobágy	Balmazújváros
	Berettyóújfalui	Tiszacsege Ártánd Bakonszeg Bedő Berekböszörmény Berettyóújfalu Biharkeresztes Bojt Csökmő Darvas Esztár Furta Gáborján Hencida Kismarja Komádi Körösszakál Körösszegapáti Magyarhomorog Mezőpéterd Mezősas Nagykereki Pocsaj Szentpéterszeg	Berettyóújfalu

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Tépe	
		Told	
		Újiráz	
		Váncsod	
		Vekerd	
		Zsáka	
	Debreceni	Debrecen	Debrecen
	Hajdúböszörményi	Hajdúböszörmény	Hajdúböszörmény
		Hajdúdorog	
		Hajdúnánás	
	Hajdúszoboszlói	Ebes	Hajdúszoboszló
		Hajdúszoboszló	
		Hajdúszovát	
		Nagyhegyes	
	Polgári	Folyás	Polgár
		Görbeháza	
		Polgár	
		Tiszagyulaháza	
		Újszentmargita	
		Újtikos	
	Püspökladányi	Báránd	Püspökladány
		Bihardancsháza	
		Biharnagybajom	
		Bihartorda	
		Földes	
		Kaba	
		Nádudvar	
		Nagyrábé	
		Püspökladány	
		Sáp	
		Sárrétudvari	
		Szerep	
		Tetétlen	
	Derecske-Létavértesi	Álmosd	Létavértes
		Bagamér	
		Derecske	
		Hajdúbagos	
		Hosszúpályi	
		Kokad	
		Konyár	
		Létavértes	
		Mikepércs	
		Monostorpályi	
		Sáránd	
	Hajdúhadházi	Bocskaikert	Hajdúhadház
		Fülöp	
		Hajdúhadház	
		Hajdúsámson	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Nyírábrány Nyíracsád Nyíradony Nyírmártonfalva Téglás Újléta Vámospércs	
<i>Heves</i>			
	Egri	Andornaktálya Demjén Eger Egerbakta Egerszalók Egerszólát Felsőtárkány Kerecsend Maklár Nagytálya Noszvaj Novaj Ostoros Szarvaskő	Eger
	Hevesi	Átány Boconád Erdőtelek Erk Heves Hevesvezekény Kisköre Kömlő Pély Tarnabod Tarnaméra Tarnaörs Tarnaszentmiklós Tarnasadány Tenk Tiszanána Zaránk	Heves
	Füzesabonyi	Aldebrő Besenyőtelek Dormánd Egerfarmos Feldebrő Füzesabony Kál Kápolna Kompolt	Füzesabony

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Mezőszemere	
		Mezőtárkány	
		Nagyút	
		Poroszló	
		Sarud	
		Szihalom	
		Tarnaszentmária	
		Tófalu	
		Újlőrincfalva	
		Verpelét	
	Gyöngyösi	Abasár	Gyöngyös
		Adács	
		Atkár	
		Detk	
		Domoszló	
		Gyöngyös	
		Gyöngyöshalász	
		Gyöngyösoroszi	
		Gyöngyöspata	
		Gyöngyössolymos	
		Gyöngyöstarján	
		Halmajugra	
		Karácsond	
		Kisnána	
		Ludas	
		Markaz	
		Mátraszentimre	
		Nagyfüged	
		Nagyréde	
		Szûcsi	
		Vámosgyörk	
		Vécs	
		Visonta	
		Visznek	
	Hatvani	Apc	Hatvan
		Boldog	
		Csány	
		Ecséd	
		Hatvan	
		Heréd	
		Hort	
		Lőrinci	
		Nagykökényes	
		Petőfibánya	
		Rózsaszentmárton	
		Zagyvaszántó	
	Pétervásárai	Bodony	Pétervására
		Bükkszék	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Bükkszenterzsébet	
		Erdőkövesd	
		Fedémes	
		Istenmezeje	
		Ivád	
		Kisfüzes	
		Mátraballa	
		Mátraderecske	
		Parád	
		Parászasvár	
		Pétervására	
		Recsk	
		Sirok	
		Szajla	
		Szentdomonkos	
		Tarnalelesz	
		Terpes	
		Váraszó	
	Bélapátfalvai	Balaton	Bélapátfalva
		Bátor	
		Bekölce	
		Bélapátfalva	
		Bükkszentmárton	
		Egerbocs	
		Egercsehi	
		Hevesaranyos	
		Mikófalva	
		Mónosbél	
		Nagyvisnyó	
		Szilvásvárad	
		Szúcs	

Jász-Nagykun-Szolnok

Jászberényi	Alattyán	Jászberény
	Jánoshida	
	Jászágó	
	Jászsószentgyörgy	
	Jászapáti	
	Jászárokszállás	
	Jászberény	
	Jászboldogháza	
	Jászdózsa	
	Jászfelsőszentgyörgy	
	Jászfényszaru	
	Jászivány	
	Jászfákóhalma	
	Jáskisér	
	Jászladány	
	Jászszentandrás	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Jásztelek	
		Pusztamonostor	
	Karcagi	Berekfürdő	Karcag
		Karcag	
		Kenderes	
		Kisújszállás	
		Kunmadaras	
	Kunszentmártoni	Cibakháza	Kunszentmárton
		Csépa	
		Cserkeszőlő	
		Kunszentmárton	
		Nagyrév	
		Öcsöd	
		Szelevény	
		Tiszaöldvár	
		Tiszainoka	
		Tizsakürt	
		Tizsasas	
	Szolnoki	Besenyszög	Szolnok
		Csataszög	
		Hunyadfalva	
		Kötelek	
		Martfű	
		Nagykörű	
		Rákóczifalva	
		Rákócziújfalú	
		Szászberek	
		Szolnok	
		Tiszajenő	
		Tizsasüly	
		Tizavárkony	
		Tószeg	
		Újszász	
		Vezseny	
		Zagyvarékas	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Tiszafüredi	Abádszalók Kunhegyes Nagyiván Tiszabura Tiszaderzs Tiszafüred Tiszagyenda Tiszaigar Tiszaörs Tiszaroff Tiszaszentimre Tiszaszőlős Tomajmonostora	Tiszafüred
	Törökszentmiklósi	Fegyvernek Kengyel Kuncsorba Örményes Szajol Tiszabő Tiszapüspöki Tiszatenyő Törökszentmiklós	Törökszentmiklós
	Mezőtúri	Kétpó Mesterszállás Mezőhék Mezőtúr Túrkeve	Mezőtúr
<hr/>			
<i>Komárom-Esztergom</i>	Dorogi	Annayölgy Bajna Csolnok Dág Dorog Epöl Kesztölc Leányvár Máriaalom Nagysáp Piliscsév Sárisáp Tokod Tokodaltáró Úny	Dorog
	Esztergomi	Bajót Dömös Esztergom Lábatlan Mogyorósbánya	Esztergom

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Kisbéri	Nyergesújfalu Pilismarót Süttő Tát Ácsteszer Aka Ászár Bakonybánk Bakonysárkány Bakonyszombathely Bársonyos Császár Csatka Csép Ete Kerékteleki Kisbér Réde Súr Tárkány Vérteskethely	Kisbér
	Komáromi	Ács Almásfüzitő Bábolna Bana Csém Kisigmánd Komárom Mocsa Nagyigmánd	Komárom
	Oroszlányi	Bokod Dad Kecskéd Kömlőd Oroszlány Szákszend	Oroszlány
	Tatai	Baj Dunaalmás Dunaszentmiklós Kocs Naszály Neszmély Szomód Tardos Tata Vértestolna	Tata
	Tatabányai	Gyermely Héreg	Tatabánya

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Környe Szárliiget Szomor Tarján Tatabánya Várgesztes Vértessomló Vértesszőlős	
<i>Nógrád</i>	Balassagyarmati	Balassagyarmat Becke Bercel Cserháthaláp Cserhátsurány Csesztve Csitár Debercsény Dejtár Drégelypalánk Érsekvadkert Galgaguta Herencsény Hont Hugyag Iliny Ipolyvece Magyarnándor Mohora Nógrádkövesd Nógrádmarcal Őrhalom Patak Patvarc Szanda Szécsénke Szügy Terény	Balassagyarmat
	Bátonyterenyei	Bátonyterenye Dorogháza Kisbárkány Lucfalva Márkháza Mátramindszent Mátranovák Mátraterenye Mátraverebély Nagybárkány Nagykeresztúr	Bátonyterenye

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Pásztói	Nemti Sámsonháza Szuha Alsótold Bér Bokor Buják Csécse Cserhátszentiván Ecseg Egyházasdengeleg Erdőkürt Erdőtarcsa Felsőtold Garáb Héhalom Jobbágyi Kálló Kisbágyon Kozárd Kutasó Mátraszőlős Palotás Pásztó Szarvasgede Szirák Szurdokpüspöki Tar Vanyarc	Pásztó
	Rétsági	Alsópetény Bánk Berkenye Borsosberény Diósjenő Felsőpetény Horpács Keszeg Kétbodony Kisecset Legénd Nagyoroszi Nézsza Nógrád Nógrádsáp Nőtincs Ősagárd Pusztaberki Rétság	Rétság

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Salgótarjáni	Romhány Szátok Szendehegy Szente Tereske Tolmács Bárna Cered Egyházasgerge Etes Ipolytarnóc Karancsalja Karancsberény Karancskeszzi Karancslapujtó Karancsság Kazár Kishartyán Litke Mátraszele Mihálygerge Rákócziabánya Ságújfalu Salgótarján Sóshartyán Szalmatercs Szilaspogony Vizslás Zabar	Salgótarján
	Szécsényi	Endrefalva Hollókő Ludányhalászi Magyargéc Nagylóc Nógrádmegyer Nógrádsipek Nógrádszakál Piliny Rimóc Szécsény Szécsényfelfalu Varsány	Szécsény
<i>Pest</i>	Aszódi	Aszód Bag Domony Galgahévíz Hévízgyörk	Aszód

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Iklad	
		Kartal	
		Tura	
		Verseg	
	Ceglédi	Abony	Cegléd
		Albertirsa	
		Cegléd	
		Ceglédbercel	
		Csemő	
		Dánszentmiklós	
		Jászkarajenő	
		Kocsér	
		Köröstetétlen	
		Mikebuda	
		Nagykörös	
		Nyársapát	
		Tápiószőlős	
		Törtel	
		Újszilvás	
	Dabasi	Dabas	Dabas
		Hernád	
		Inárcs	
		Kakucs	
		Örkény	
		Pusztavacs	
		Táborfalva	
		Tatárszentgyörgy	
		Újhartyán	
		Újlengyel	
	Gödöllői	Csömör	Gödöllő
		Dány	
		Gödöllő	
		Isaszeg	
		Kerepes	
		Kistarcsa	
		Mogyoród	
		Nagytarcsa	
		Pécel	
		Szada	
		Vácszentlászló	
		Valkó	
		Zsámbok	
	Monori	Bénye	Monor
		Csévharaszt	
		Ecser	
		Gomba	
		Gyömrő	
		Káva	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Maglód	
		Mende	
		Monor	
		Nyáregyháza	
		Péteri	
		Pilis	
		Sülysáp	
		Úri	
		Vasad	
	Nagykátai	Farmos	Nagykátai
		Kóka	
		Nagykátai	
		Pánd	
		Szentlőrinc	
		Szentmártonkátai	
		Tápióbicske	
		Tápiógyörgye	
		Tápióság	
		Tápiószecső	
		Tápiószele	
		Tápiószentmárton	
		Tóalmás	
	Ráckevei	Apaj	Ráckeve
		Áporka	
		Délegyháza	
		Dömsöd	
		Dunaharaszti	
		Dunavarsány	
		Halásztelek	
		Kiskunlacháza	
		Lórév	
		Majosháza	
		Makád	
		Ráckeve	
		Szigetbecse	
		Szigetcsép	
		Szigethalom	
		Szigetszentmárton	
		Szigetszentmiklós	
		Szigetújfalu	
		Taksony	
		Tököl	
	Szobi	Bernecebaráti	Szob
		Ipolydamásd	
		Ipolytölgyes	
		Kemence	
		Kóspallag	
		Letkés	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Márianosztra	
		Nagybörzsöny	
		Peröcsény	
		Szob	
		Tésa	
		Vámosmikola	
		Zebegény	
	Váci	Acsa	Vác
		Csörög	
		Csővár	
		Galgagyörk	
		Kismaros	
		Kisnémedi	
		Kosd	
		Nagymaros	
		Penc	
		Püspökhátvan	
		Püspökszilágy	
		Rád	
		Szokolya	
		Sződ	
		Szödliget	
		Vác	
		Vácduka	
		Váchartyán	
		Verőce	
	Budaörsi	Biatorbágy	Budaörs
		Budaörs	
		Diósd	
		Érd	
		Herceghalom	
		Pusztazámor	
		Sóskút	
		Százhalombatta	
		Tárnok	
		Törökbálint	
	Dunakeszi	Dunakeszi	Dunakeszi
		Fót	
		Göd	
	Gyáli	Alsónémedi	Gyál
		Bugyi	
		Felsőpakony	
		Gyál	
		Ócsa	
		Üllő	
		Vecsés	
	Pilisvörösvári	Budajenő	Pilisvörösvár
		Budakeszi	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Nagykovácsi	
		Páty	
		Perbál	
		Pilisborosjenő	
		Piliscsaba	
		Pilisjászfalu	
		Pilisszántó	
		Pilisszentiván	
		Pilisvörösvár	
		Remeteszőlős	
		Solymár	
		Telki	
		Tinnye	
		Tök	
		Üröm	
		Zsámbék	
	Szentendrei	Budakalász	Szentendre
		Csobánka	
		Dunabogdány	
		Kisoroszi	
		Leányfalu	
		Pilisszentkereszt	
		Pilisszentlászló	
		Pócsmegyer	
		Pomáz	
		Szentendre	
		Szigetmonostor	
		Tahitótfalu	
		Visegrád	
	Veresegyházi	Csomád	Veresegyház
		Erdőkertes	
		Galgamácsa	
		Örbottyán	
		Vácegres	
		Váckisújfalu	
		Vácrátót	
		Veresegyház	
Somogy	Barcsi	Babócsa	Barcs
		Barcs	
		Bélavár	
		Bolhó	
		Csokonyavisonta	
		Darány	
		Drávagárdony	
		Drávatamási	
		Heresznye	
		Homokszentgyörgy	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Istvándi	
		Kálmánca	
		Kastélyosdombó	
		Komlósd	
		Lad	
		Lakócsa	
		Patosfa	
		Péterhida	
		Potony	
		Rinyaújlak	
		Rinyaújnép	
		Somogyaracs	
		Szentborbás	
		Szulok	
		Tótújfalu	
		Vízvár	
	Csurgói	Berzence	Csurgó
		Csurgó	
		Csurgónagymarton	
		Gyékényes	
		Iharos	
		Iharosberény	
		Inke	
		Õrtilos	
		Pogányszentpéter	
		Porrog	
		Porrogszentkirály	
		Porrogszentpál	
		Somogybükkösd	
		Somogycsicsó	
		Somogyudvarhely	
		Szenta	
		Zákány	
		Zákányfalu	
	Fonyódi	Balatonberény	Fonyód
		Balatonboglár	
		Balatonfenyves	
		Balatonkeresztúr	
		Balatonlelle	
		Balatonmáriafürdő	
		Balatonszentgyörgy	
		Fonyód	
		Gamás	
		Látrány	
		Ordacsehi	
		Somogybabod	
		Somogytúr	
		Visz	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Kaposvári	Alsóbogát Bárdudvarnok Baté Bodrog Bőszénfa Büssü Cserénfa Csoma Csombárd Csököly Ecseny Edde Felsőmocsolád Fonó Gadács Gálosfa Gige Gölle Hajmás Hedrehely Hencse Hetes Igal Jákó Juta Kadarkút Kaposfő Kaposgyarmat Kaposhomok Kaposkeresztúr Kaposmérő Kaposszerdahely Kaposújlak Kaposvár Kazsok Kercseliget Kisasszond Kisgyalán Kiskorpád Kőkút Magyaratád Magyaregres Mernye Mezőcsokonya Mike Mosdós Nagyabajom Nagyberki	Kaposvár

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Orci	
		Osztopán	
		Pálmajor	
		Patalom	
		Patca	
		Polány	
		Ráksi	
		Rinyakovácsi	
		Sántos	
		Simonfa	
		Somodor	
		Somogyaszaló	
		Somogyeszi	
		Somogyjád	
		Somogysárd	
		Somogyszil	
		Szabadi	
		Szena	
		Szentbalázs	
		Szentgáloskér	
		Szilvásszentmárton	
		Taszár	
		Újvárfalva	
		Várda	
		Visnye	
		Zimány	
		Zselickisfalud	
		Zselickislak	
		Zselicszentpál	
	Lengyeltóti	Buzsák	Lengyeltóti
		Gyugy	
		Hács	
		Kisberény	
		Lengyeltóti	
		Öreglak	
		Pamuk	
		Somogyvámos	
		Somogyvár	
		Szőlősgyörök	
	Marcali	Balatonújlak	Marcali
		Böhönye	
		Csákány	
		Csömend	
		Főnyed	
		Gadány	
		Hollád	
		Hosszúvíz	
		Kelevíz	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Kéthely	
		Libickozma	
		Marcali	
		Mesztegyő	
		Nagyszakácsi	
		Nemesdéd	
		Nemeskisfalud	
		Nemesvid	
		Nikla	
		Pusztakovácsi	
		Sávoly	
		Somogyfajsz	
		Somogysámson	
		Somogysimonyi	
		Somogyszentpál	
		Somogyzsitfa	
		Szegerdő	
		Szenyér	
		Szőkedencs	
		Tapsony	
		Táska	
		Tikos	
		Varásló	
		Vése	
		Vörs	
	Nagyatádi	Bakháza	Nagyatád
		Beleg	
		Bolhás	
		Görgeteg	
		Háromfa	
		Kaszó	
		Kisbajom	
		Kutas	
		Lábod	
		Nagyatád	
		Nagykorpád	
		Ötvöskőnyi	
		Rinyabesenyő	
		Rinyaszentkirály	
		Segesd	
		Somogyszob	
		Szabás	
		Tarany	
	Siófoki	Ádánd	Siófok
		Balatonendréd	
		Balatonszabadi	
		Nagyberény	
		Nyim	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Ságvár	
		Siófok	
		Siójut	
		Som	
		Zamárdi	
	Tabi	Andocs	Tab
		Bábonymegyer	
		Bedegkér	
		Bonnya	
		Fiad	
		Kánya	
		Kapoly	
		Kára	
		Karád	
		Kisbárapáti	
		Lulla	
		Miklósi	
		Nágocs	
		Sérsekszőlős	
		Somogyacsa	
		Somogydöröcske	
		Somogyegres	
		Somogymeggyes	
		Szorosad	
		Tab	
		Tengőd	
		Torvaj	
		Törökkoppány	
		Zala	
		Zics	
	Balatonföldvári	Balatonföldvár	Balatonföldvár
		Balatonöszöd	
		Balatonszárszó	
		Balatonszemes	
		Bálványos	
		Kereki	
		Kőröshegy	
		Kötcsé	
		Nagycepely	
		Pusztaszemes	
		Szántód	
		Szólád	
		Teleki	
<i>Szabolcs-Szatmár-Bereg</i>	Baktalórántházai	Apagy	Baktalórántháza
		Baktalórántháza	
		Berkesz	
		Besenyőd	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Laskod	
		Levelek	
		Magy	
		Nyíribrony	
		Nyírtjákó	
		Nyírkarász	
		Nyírkércs	
		Nyírmada	
		Nyírtass	
		Nyírtét	
		Ófehértó	
		Petneháza	
		Pusztadobos	
		Ramocsaháza	
		Rohod	
	Csengeri	Csenger	Csenger
		Csengersima	
		Csengerújfalu	
		Komlódtótfalu	
		Pátyod	
		Porcsalma	
		Szamosangyalos	
		Szamosbecs	
		Szamosatárfalva	
		Tyukod	
		Ura	
	Fehérgyarmati	Botpalád	Fehérgyarmat
		Cégénydányád	
		Csaholc	
		Császló	
		Csegöld	
		Darnó	
		Fehérgyarmat	
		Fülesd	
		Gacsály	
		Garbolc	
		Gyügye	
		Hermánszeg	
		Jánkmajtis	
		Kérsemjén	
		Kisar	
		Kishódos	
		Kisnamény	
		Kispalád	
		Kisszekeres	
		Kölcese	
		Kömörő	
		Magosliget	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Mánd	
		Méhtelek	
		Milota	
		Nábrád	
		Nagyar	
		Nagyhódos	
		Nagyszekeres	
		Nemesborzova	
		Olcsvaapáti	
		Panyola	
		Penyige	
		Rozsály	
		Sonkád	
		Szamossályi	
		Szamosújlak	
		Szatmárcseke	
		Tiszabecs	
		Tiszacsécse	
		Tizsakóród	
		Tisztaberek	
		Tunyogmatolcs	
		Túristvándi	
		Túrricse	
		Uzka	
		Vámosoroszi	
		Zajta	
		Zsarolyán	
	Kisvárdai	Ajak	Kisvárda
		Anarcs	
		Benk	
		Dombrád	
		Döge	
		Eperjeske	
		Fényeslitke	
		Győröcske	
		Gyulaháza	
		Jéke	
		Kékcse	
		Kisvárda	
		Komoró	
		Lövöpetri	
		Mándok	
		Mezőladány	
		Nyírlövő	
		Pap	
		Pátroha	
		Rétközberencs	
		Szabolcsbáka	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Szabolcsveresmart	
		Tiszabездé	
		Tizakanyár	
		Tizamogyorós	
		Tizaszentmárton	
		Tornyospálca	
		Tuzsér	
		Újdombrád	
		Újkenéz	
		Záhony	
		Zsurk	
	Mátészalkai	Fábiánháza	Mátészalka
		Fülpösdaróc	
		Géberjén	
		Gyártelek	
		Hodász	
		Jármí	
		Kántorjánosi	
		Kocsord	
		Mátészalka	
		Mérk	
		Nagydobos	
		Nagyecséd	
		Nyírcsaholy	
		Nyírkáta	
		Nyírmeggyes	
		Nyírparasznya	
		Ópályi	
		Ökörítőfülpös	
		Őr	
		Papos	
		Rápol	
		Szamoskér	
		Szamoszeg	
		Tiborszállás	
		Vaja	
		Vállaj	
	Nagykállói	Balkány	Nagykálló
		Biri	
		Bököny	
		Érpatak	
		Geszteréd	
		Kállósemjén	
		Nagykálló	
		Szakoly	
		Újfehértó	
	Nyírbátori	Bátorliget	Nyírbátor
		Encsencs	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Kisléta	
		Máriapócs	
		Nyírbátor	
		Nyírbéltek	
		Nyírbogát	
		Nyírcsászári	
		Nyírderzs	
		Nyírgelse	
		Nyírgyulaj	
		Nyírlugos	
		Nyírmihálydi	
		Nyírpilis	
		Nyírvasvári	
		Önböly	
		Penészlek	
		Piricse	
		Pócspetri	
		Terem	
	Nyíregyházai	Kálmánháza	Nyíregyháza
		Kótaj	
		Nagycserkesz	
		Napkor	
		Nyíregyháza	
		Nyírpazony	
		Nyírtelek	
		Nyírtura	
		Sényő	
	Tiszavasvári	Rakamaz	Tiszavasvári
		Szabolcs	
		Szorgalmatos	
		Timár	
		Tiszadada	
		Tiszadob	
		Tiszaeszlár	
		Tiszalök	
		Tiszanagyfalu	
		Tiszavasvári	
	Vásárosnaményi	Aranyosapáti	Vásárosnamény
		Barabás	
		Beregdaróc	
		Beregsurány	
		Csaroda	
		Gelénes	
		Gemzse	
		Gulács	
		Gyüre	
		Hetefejércse	
		Ilk	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Jánd	
		Kisvarsány	
		Lónya	
		Márokpapi	
		Mátyus	
		Nagyvarsány	
		Olcsva	
		Tákos	
		Tarpa	
		Tiszaadony	
		Tizsakerecseny	
		Tiszaszalka	
		Tiszavid	
		Tivadar	
		Vámosatya	
		Vásárosnamény	
	Ibrány-Nagyhalászi	Balsa	Ibrány
		Beszterc	
		Buj	
		Demecser	
		Gávavencsellő	
		Gégény	
		Ibrány	
		Kék	
		Kemecse	
		Nagyhalász	
		Nyírbogdány	
		Paszab	
		Székely	
		Tiszabercel	
		Tiszarád	
		Tiszatelek	
		Vasmegyer	
<i>Tolna</i>	Bonyhádi	Aparhant	Bonyhád
		Bátaapáti	
		Bonyhád	
		Bonyhádvarasd	
		Cikó	
		Grábóc	
		Györe	
		Izmény	
		Kakasd	
		Kisdorog	
		Kismányok	
		Kisvejke	
		Lengyel	
		Mórág	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Möcsény	
		Mucsfa	
		Nagymányok	
		Nagyvejke	
		Tevel	
		Váralja	
		Závod	
	Dombóvári	Attala	Dombóvár
		Csibrák	
		Csikóstöttös	
		Dalmand	
		Dombóvár	
		Döbrököz	
		Gyulaj	
		Jágónak	
		Kaspula	
		Kaposszekcső	
		Kocsola	
		Kurd	
		Lápfő	
		Nak	
		Szakcs	
		Várong	
	Paksi	Bikács	Paks
		Bölcske	
		Dunaföldvár	
		Dunaszentgyörgy	
		Gerjen	
		Györköny	
		Kajdacs	
		Madocsa	
		Nagydorog	
		Németkér	
		Paks	
		Pálfa	
		Pusztahencse	
		Sárszentlőrinc	
	Szekszárdi	Alsónána	Szekszárd
		Alsónyék	
		Báta	
		Bátaszék	
		Bogyiszló	
		Decs	
		Fácánkert	
		Fadd	
		Felsőnána	
		Harc	
		Kéty	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Kistormás	
		Kölesd	
		Medina	
		Murga	
		Őcsény	
		Pörböly	
		Sárpilis	
		Sióagárd	
		Szálka	
		Szedres	
		Szekszárd	
		Tengelic	
		Tolna	
		Várdomb	
		Zomba	
	Tamási	Belecska	Tamási
		Diósberény	
		Dúzs	
		Értény	
		Felsőnyék	
		Fürged	
		Gyönk	
		Högyész	
		Iregszemcse	
		Kalaznó	
		Keszőhidegkút	
		Kisszékely	
		Koppányszántó	
		Magyarkeszi	
		Miszla	
		Mucsi	
		Nagykónyi	
		Nagyszékely	
		Nagyszokoly	
		Ozora	
		Pincehely	
		Regöly	
		Simontornya	
		Szakadát	
		Szakály	
		Szárazd	
		Tamási	
		Tolnanémedi	
		Udvari	
		Újireg	
		Varsád	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
Vas	Celldömölki	Boba	Celldömölk
		Borgáta	
		Celldömölk	
		Csönge	
		Duka	
		Egyházashetye	
		Jánosháza	
		Karakó	
		Keléd	
		Kemeneskápolna	
		Kemenesmagasi	
		Kemenesmihályfa	
		Kemenespálfa	
		Kemenessömjén	
		Kemenesszentmárton	
		Kenyeri	
		Kissomlyó	
		Köcsk	
		Mersevát	
		Mesteri	
		Nagysimonyi	
	Nemeskeresztúr		
	Nemeskocs		
	Ostffyasszonyfa		
	Pápoc		
	Szergény		
	Tokorcs		
	Vönöck		
	Csepregi	Bő	Csepreg
		Bük	
		Chernelházadamonya	
		Csepreg	
		Gór	
Hegyfalu			
Iklanberény			
Lócs			
Mesterháza			
Nagygeresd			
Nemesládony			
Répcseszentgyörgy			
Sajtoskál			
Simaság			
Tompaládony			
Tormásliiget			
Tömörd			
Körmendi	Csákánydoroszló	Körmend	
	Daraboshegy		

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Döbörhegy	
		Döröske	
		Egyházashollós	
		Egyházarádóc	
		Halastó	
		Halogy	
		Harasztifalu	
		Hegyháthodász	
		Hegyhátsál	
		Katafa	
		Kemestaródfa	
		Körmend	
		Magyarnádalja	
		Magyarszecsőd	
		Molnarszecsőd	
		Nádasd	
		Nagykölked	
		Nagymizdó	
		Nemesrempehollós	
		Pinkaminszent	
		Rádóckölked	
		Szarvaskend	
		Vasalja	
	Kőszegi	Bozsok	Kőszeg
		Cák	
		Gyöngyösfalu	
		Horvátzsidány	
		Kiszidány	
		Kőszeg	
		Kőszegdoroszló	
		Kőszegpaty	
		Kőszegszerdahely	
		Lukácsháza	
		Nemescsó	
		Ólmod	
		Peresznye	
		Pusztacsó	
		Velem	
	Őriszentpéteri	Bajánsenye	Őriszentpéter
		Felsőjánosfa	
		Felsőmarác	
		Hegyhátszentjakab	
		Hegyhátszentmárton	
		Ispánk	
		Ivác	
		Kercaszomor	
		Kerkáskápolna	
		Kisrákos	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Kondorfa	
		Magyarszombatfa	
		Nagyrákos	
		Őrimagyarósd	
		Őriszentpéter	
		Pankasz	
		Szaknyér	
		Szalfő	
		Szatta	
		Szőce	
		Velemér	
		Viszák	
	Sárvári	Bejczyertyános	Sárvár
		Bögöt	
		Bögöte	
		Csánig	
		Csénye	
		Gérce	
		Hosszúpereszteg	
		Ikervár	
		Jákfa	
		Káld	
		Kenéz	
		Meggyeskovácsi	
		Megyehíd	
		Nick	
		Nyőgér	
		Ölbő	
		Pecöl	
		Porpác	
		Pósfa	
		Rábapaty	
		Répcelak	
		Sárvár	
		Sitke	
		Sótony	
		Szeleste	
		Uraiújfalu	
		Vámoscsalád	
		Vásárosmiske	
		Vasegerszeg	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
	Szentgotthárdi	Vashosszúfalu Zsédény Alsószölnök Apátistvánfalva Csörötnek Felsőszölnök Gasztony Kétvölgy Magyarlak Nemesmedves Orfalu Rábagyarmat Rátót Rönök Szakonyfalu Szentgotthárd Vasszentmihály	Szentgotthárd
	Szombathelyi	Acsád Balogunyom Bozzai Bucsu Csempeszkopács Dozmat Felsőcsatár Gencsapáti Gyanógeregye Horvátlövő Ják Kisunyom Meszlen Nárai Narda Nemesbőd Nemeskolta Perenye Pornóapáti Rábatöttös Rum Salköveskút Sé Sorkifalud Sorkikápolna Sorokpolány Söpte Szentpéterfa Szombathely Tanakajd Táplánszentkereszt	Szombathely

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Torony	
		Vasasszonyfa	
		Vaskeresztes	
		Vassurány	
		Vasszécseny	
		Vasszilvág	
		Vát	
		Vép	
		Zsennye	
	Vasvári	Alsóújlak	Vasvár
		Andrásfa	
		Bérbaltavár	
		Csehi	
		Csehimindszent	
		Csipkerek	
		Egervölgy	
		Gersekarát	
		Győrvar	
		Hegyhátszentpéter	
		Kám	
		Mikosszéplak	
		Nagytilaj	
		Olaszfa	
		Oszkó	
		Pácsony	
		Petőmihályfa	
		Püspökmolnári	
		Rábahídvég	
		Sárfimizdó	
		Szemenye	
		Telekes	
		Vasvár	
Veszprém	Ajkai	Adorjánháza	Ajka
		Ajka	
		Apácatorna	
		Bakonypölöske	
		Borszörcsök	
		Csehbánya	
		Csögle	
		Dabrony	
		Devecser	
		Doba	
		Egeralja	
		Halimba	
		Iszkáz	
		Kamond	
		Karakószörcsök	
		Kerta	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Kisberzsény	
		Kiscsősz	
		Kislőd	
		Kispirit	
		Kisszőlős	
		Kolontár	
		Magyarpolány	
		Nagyalásony	
		Nagypirit	
		Noszlop	
		Nyirád	
		Oroszi	
		Öcs	
		Pusztamiske	
		Somlójenő	
		Somlószőlős	
		Somlóvásárhely	
		Somlóvecse	
		Szöc	
		Tüskevár	
		Úrkút	
		Városlőd	
		Vid	
Balatonalmádi		Alsóörs	Balatonalmádi
		Balatonalmádi	
		Balatonfőkajár	
		Balatonfűzfő	
		Balatonkenese	
		Balatonvilágos	
		Csajág	
		Felsőörs	
		Küngös	
		Litér	
		Lovas	
		Szentkirályszabadja	
Balatonfüredi		Aszófő	Balatonfüred
		Balatonakali	
		Balatoncsicsó	
		Balatonfüred	
		Balatonszepezd	
		Balatonszőlős	
		Balatonudvari	
		Csopak	
		Dörgicse	
		Monoszló	
		Óbudavár	
		Örvényes	
		Paloznak	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Pécsely	
		Szentantalfa	
		Szentjakabfa	
		Tagyon	
		Tihany	
		Vászoly	
		Zánka	
	Pápai	Adásztevel	Pápa
		Bakonyjákó	
		Bakonykoppány	
		Bakonyság	
		Bakonyszentiván	
		Bakonyszücs	
		Bakonytamási	
		Béb	
		Békás	
		Csót	
		Dáka	
		Döbrönte	
		Egyházaskesző	
		Farkasgyepû	
		Ganna	
		Gecse	
		Gic	
		Homokbödöge	
		Kemeneshögyész	
		Kemenesszentpéter	
		Kup	
		Külsővat	
		Lovászipatona	
		Magyargencs	
		Malomsok	
		Marcalgergelyi	
		Marcaltó	
		Mezőlak	
		Mihályháza	
		Nagyacsád	
		Nagydém	
		Nagygyimót	
		Nagytevel	
		Nemesgörzsöny	
		Nemesszalók	
		Németbánya	
		Nóráp	
		Nyárad	
		Pápa	
		Pápadereske	
		Pápakovácsi	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Pápasalamon	
		Pápateszér	
		Takácsi	
		Ugod	
		Vanyola	
		Várkesző	
		Vaszar	
		Vinár	
	Sümegei	Bazsi	Sümege
		Bodorfa	
		Csabrendek	
		Dabronc	
		Gógánfa	
		Gyepükaján	
		Hetyefő	
		Hosztót	
		Káptalanfa	
		Megyer	
		Nemeshany	
		Rigács	
		Sümege	
		Sümegeprága	
		Szentimrefalva	
		Ukk	
		Veszprémgalsa	
		Zalaerdőd	
		Zalagyömörő	
		Zalameggyes	
		Zalaszegvár	
	Tapolcai	Ábrahámhegy	Tapolca
		Badacsonytomaj	
		Badacsonytördemic	
		Balatonederics	
		Balatonhenye	
		Balatonrendes	
		Gyulakeszi	
		Hegyesd	
		Hegymagas	
		Kapolcs	
		Káptalantóti	
		Kékkút	
		Kisapáti	
		Kővágóörs	
		Köveskál	
		Lesencefalu	
		Lesenceistvánd	
		Lesencetomaj	
		Mindszentkál	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Monostorapáti	
		Nemesgulács	
		Nemesvita	
		Raposka	
		Révfülöp	
		Salföld	
		Sáska	
		Szentbékkálla	
		Szigliget	
		Taliándörög	
		Tapolca	
		Uzsa	
		Vigántpetend	
		Zalahaláp	
	Várpalotai	Berhida	Várpalota
		Ösi	
		Öskü	
		Pétfürdő	
		Tés	
		Várpalota	
	Veszprémi	Bánd	Veszprém
		Barnag	
		Hajmáskér	
		Hárskút	
		Herend	
		Hidegkút	
		Királyszentistván	
		Márkó	
		Mencshely	
		Nagyvázsony	
		Nemesvámos	
		Papkeszi	
		Pula	
		Sóly	
		Szentgál	
		Tótvázsony	
		Veszprém	
		Veszprémfajsz	
		Vilonya	
		Vöröstó	
	Zirci	Bakonybél	Zirc
		Bakonynána	
		Bakonyoszlop	
		Bakonyszentkirály	
		Borzavár	
		Csesznek	
		Csetény	
		Dudar	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Eplény	
		Jásd	
		Lókút	
		Nagyesztergár	
		Olaszfalu	
		Pénzesgyőr	
		Porva	
		Szápár	
		Zirc	
Zala	Keszthely-Hévízi	Alsópáhok	Keszthely
		Balatongyörök	
		Bókaháza	
		Cserszegtomaj	
		Dióskál	
		Egeraracs	
		Esztergályhorváti	
		Felsőpáhok	
		Gétye	
		Gyenesdiás	
		Hévíz	
		Karmacs	
		Keszthely	
		Nemesbük	
		Rezi	
		Sármellék	
		Szentgyörgyvár	
		Vállus	
		Várvolgy	
		Vindornyafok	
		Vindornyalak	
		Vonyarcvashegy	
		Zalaapáti	
		Zalaköveskút	
		Zalaszántó	
		Zalaszentmárton	
		Zalavár	
	Lenti	Alsószenterzsébet	Lenti
		Baglad	
		Barlahida	
		Belsőárd	
		Bödeháza	
		Csertalagos	
		Csesztreg	
		Csömödér	
		Dobri	
		Felsőszenterzsébet	
		Gáborjánháza	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Gosztola	
		Gutorföldre	
		Hernyék	
		Iklódbördöce	
		Kálócfa	
		Kányavár	
		Kerkabarabás	
		Kerkafalva	
		Kerkakutas	
		Kerkateskánd	
		Kissziget	
		Kozmadombja	
		Külsősárd	
		Lendvadedes	
		Lendvajakabfa	
		Lenti	
		Lovászi	
		Magyarföld	
		Márokföld	
		Mikekarácsonyfa	
		Nemesnép	
		Nova	
		Ortaháza	
		Páka	
		Pórszombat	
		Pördeföldre	
		Pusztapáti	
		Ramocsa	
		Rédics	
		Resznek	
		Szécsisziget	
		Szentgyörgyvölgy	
		Szentpéterföldre	
		Szijártóháza	
		Szilvág	
		Tormaföldre	
		Tornyiszentmiklós	
		Zalabaksa	
		Zalaszombatfa	
		Zebecke	
	Letenyei	Bánokszentgyörgy	Letenye
		Bázakerettye	
		Becsehely	
		Borsfa	
		Bucsuta	
		Csörnyeföld	
		Kerkaszentkirály	
		Kiscsehi	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Kistolmács	
		Lasztonya	
		Letenye	
		Lispezsentadorján	
		Maróc	
		Molnári	
		Murarátka	
		Muraszemenye	
		Oltárc	
		Petrivente	
		Pusztamagyaród	
		Rigyác	
		Semjénháza	
		Szentlisló	
		Szentmargitfalva	
		Tótszentmárton	
		Tótszerdahely	
		Valkonya	
		Várfölde	
		Zajk	
	Nagykanizsai	Alsórajk	Nagykanizsa
		Balatonmagyaród	
		Belezna	
		Bocska	
		Börzönce	
		Csapi	
		Eszteregnye	
		Felsőrajk	
		Fityeház	
		Fűzvölgy	
		Galambok	
		Garabonc	
		Gelse	
		Gelsesziget	
		Hahót	
		Homokkomárom	
		Hosszúvölgy	
		Kacorlak	
		Kerecseny	
		Kilimán	
		Kisrécse	
		Liszó	
		Magyarszentmiklós	
		Magyarszerdahely	
		Miháld	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Murakeresztúr	
		Nagybakónak	
		Nagykanizsa	
		Nagyrada	
		Nagyrécse	
		Nemespátró	
		Orosztony	
		Pat	
		Pölöskefő	
		Pötréte	
		Sand	
		Sormás	
		Surd	
		Szepetnek	
		Újudvar	
		Zalakaros	
		Zalacomár	
		Zalamerenye	
		Zalasárszeg	
		Zalaszabar	
		Zalaszentbalázs	
		Zalaszentjakab	
		Zalaújlak	
	Zalaegerszegi	Alibánfa	Zalaegerszeg
		Alsónemesapáti	
		Babosdöbréte	
		Bagod	
		Bak	
		Baktüttös	
		Becsvölgye	
		Bezeréd	
		Bocfölde	
		Boncodfölde	
		Böde	
		Búcsúszentlászló	
		Csatár	
		Csonkahegyhát	
		Csöde	
		Dobronhegy	
		Egervár	
		Gellénháza	
		Gomboszeg	
		Gösfa	
		Gyűrűs	
		Hagyárosbörönd	

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
-------	---------------	-----------	--------------------

Hottó
Iborfia
Kávás
Kemendollár
Keménfa
Kisbucsa
Kiskutas
Kispáli
Kustánszeg
Lakhegy
Lickóvadamos
Milejszeg
Misefa
Nagykapornak
Nagykutas
Nagylengyel
Nagypáli
Nemesapáti
Nemeshetés
Nemesrádó
Nemessándorháza
Nemesszentandrás
Németfalu
Orbánosfa
Ormándlak
Ozmánbük
Pacsa
Padár
Pálfiszeg
Pethőhenye
Petrikeresztúr
Pókaszeptk
Pölöske
Puszaederics
Pusztaszentlászló
Salomvár
Sárhida
Söjtör
Szentkozmadombja
Szentpéterúr
Teskánd
Tófej
Vasboldogasszony
Vaspör
Vöckönd
Zalaboldogfa

Megye	Kistérség név	Település	Kistérség székhely
		Zalacséb	
		Zalaegerszeg	
		Zalaháshágy	
		Zalaigrice	
		Zalaistvánd	
		Zalalövő	
		Zalaszentgyörgy	
		Zalaszentiván	
		Zalaszentlőrinc	
		Zalaszentmihály	
		Zalatárnok	
	Zalaszentgróti	Almásháza	Zalaszentgrót
		Batyk	
		Döbröce	
		Dötk	
		Kallósd	
		Kehidakustány	
		Kisgörbő	
		Kisvásárhely	
		Ligetfalva	
		Mihályfa	
		Nagygörbő	
		Óhíd	
		Pakod	
		Sénye	
		Sümegecsehi	
		Szalapa	
		Tilaj	
		Türje	
		Vindornyaszőlős	
		Zalabér	
		Zalacsány	
		Zalaszentgrót	
		Zalaszentlászló	
		Zalavég	”

2004. évi CVIII. törvény

**a nagy távolságra jutó, országhatárokon áterjedő
levegőszennyezésről szóló 1979. évi Genfi
Egyezményhez kapcsolódó, a kénkibocsátások
további csökkentéséről szóló, Oslóban,
1994. június 14-én elfogadott
Jegyzőkönyv kihirdetéséről***

1. § Az Országgyűlés a nagy távolságra jutó, országhatárokon áterjedő levegőszennyezésről szóló 1979. évi Genfi Egyezményhez kapcsolódó, a kénkibocsátások további csökkentéséről szóló, Oslóban, 1994. június 14-én elfogadott Jegyzőkönyvet e törvénnyel kihirdeti.

(A megerősítő okirat letétbe helyezése 2001. december 11-én megtörtént.)

2. § A Jegyzőkönyv angol nyelvű szövege és annak hiteles magyar nyelvű fordítása a következő:

**„Protocol to the 1979 Convention on Long-range
Transboundary Air Pollution on further reduction
of sulphur emissions**

The Parties,

Determined to implement the Convention on Long-range Transboundary Air Pollution,

Concerned that emissions of sulphur and other air pollutants continue to be transported across international boundaries and, in exposed parts of Europe and North America, are causing widespread damage to natural resources of vital environmental and economic importance, such as forests, soils and waters, and to materials, including historic monuments, and, under certain circumstances, have harmful effects on human health,

Resolved to take precautionary measures to anticipate, prevent or minimize emissions of air pollutants and mitigate their adverse effects,

Convinced that where there are threats of serious or irreversible damage, lack of full scientific certainty should not be used as a reason for postponing such measures, taking into account that such precautionary measures to deal with emissions of air pollutants should be cost-effective,

Mindful that measures to control emissions of sulphur and other air pollutants would also contribute to the protection of the sensitive Arctic environment,

Considering that the predominant sources of air pollution contributing to the acidification of the environment are the combustion of fossil fuels for energy production, and the main technological processes in various industrial sectors, as well as transport, which lead to emissions of sulphur, nitrogen oxides, and other pollutants,

Conscious of the need for a cost-effective regional approach to combating air pollution that takes account of the variations in effects and abatement costs between countries,

Desiring to take further and more effective action to control and reduce sulphur emissions,

Cognizant that any sulphur control policy, however cost-effective it may be at the regional level, will result in a relatively heavy economic burden on countries with economies that are in transition to a market economy,

Bearing in mind that measures taken to reduce sulphur emissions should not constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination or a disguised restriction on international competition and trade,

Taking into consideration existing scientific and technical data on emissions, atmospheric processes and effects on the environment of sulphur oxides, as well as on abatement costs,

Aware that, in addition to emissions of sulphur, emissions of nitrogen oxides and of ammonia are also causing acidification of the environment,

Noting that under the United Nations Framework Convention on Climate Change, adopted in New York on 9 May 1992, there is agreement to establish national policies and take corresponding measures to combat climate change, which can be expected to lead to reductions of sulphur emissions,

Affirming the need to ensure environmentally sound and sustainable development,

Recognizing the need to continue scientific and technical cooperation to elaborate further the approach based on critical loads and critical levels, including efforts to assess several air pollutants and various effects on the environment, materials and human health,

Underlining that scientific and technical knowledge is developing and that it will be necessary to take such developments into account when reviewing the adequacy of the obligations entered into under the present Protocol and deciding on further action,

Acknowledging the Protocol on the Reduction of Sulphur Emissions or Their Transboundary Fluxes by at least 30 per cent, adopted in Helsinki on 8 July 1985, and the measures already taken by many countries which have had the effect of reducing sulphur emissions,

Have agreed as follows:

Article 1

Definitions

For the purposes of the present Protocol,

1. „Convention” means the Convention on Long-range Transboundary Air Pollution, adopted in Geneva on 13 November 1979;

* A törvényt az Országgyűlés a 2004. november 8-i ülésnapján fogadta el.

2. „EMEP” means the Cooperative Programme for Monitoring and Evaluation of the Long-range Transmission of Air Pollutants in Europe;

3. „Executive Body” means the Executive Body for the Convention constituted under article 10, paragraph 1, of the Convention;

4. „Commission” means the United Nations Economic Commission for Europe;

5. „Parties” means, unless the context otherwise requires, the Parties to the present Protocol;

6. „Geographical scope of EMEP” means the area defined in article 1, paragraph 4, of the Protocol to the 1979 Convention on Long-range Transboundary Air Pollution on Long-term Financing of the Cooperative Programme for Monitoring and Evaluation of the Long-range Transmission of Air Pollutants in Europe (EMEP), adopted in Geneva on 28 September 1984;

7. „SOMA” means a sulphur oxides management area designated in annex III under the conditions laid down in article 2, paragraph 3;

8. „Critical load” means a quantitative estimate of an exposure to one or more pollutants below which significant harmful effects on specified sensitive elements of the environment do not occur, according to present knowledge;

9. „Critical levels” means the concentration of pollutants in the atmosphere above which direct adverse effects on receptors, such as human beings, plants, ecosystems or materials, may occur, according to present knowledge;

10. „Critical sulphur deposition” means a quantitative estimate of the exposure to oxidized sulphur compounds, taking into account the effects of base cation uptake and base cation deposition, below which significant harmful effects on specified sensitive elements of the environment do not occur, according to present knowledge;

11. „Emission” means the discharge of substances into the atmosphere;

12. „Sulphur emissions” means all emissions of sulphur compounds expressed as kilotonnes of sulphur dioxide (kt SO₂) to the atmosphere originating from anthropogenic sources excluding from ships in international traffic outside territorial waters;

13. „Fuel” means any solid, liquid or gaseous combustible material with the exception of domestic refuse and toxic or dangerous waste;

14. „Stationary combustion source” means any technical apparatus or group of technical apparatus that is co-located on a common site and is or could be discharging waste gases through a common stack, in which fuels are oxidized in order to use the heat generated;

15. „Major new stationary combustion source” means any stationary combustion source the construction or substantial modification of which is authorized after 31 December 1995 and the thermal input of which, when operating at rated capacity, is at least 50 MW_{th}. It is a matter for the competent national authorities to decide whether a modification is substantial or not, taking into account such factors as the environmental benefits of the modification;

16. „Major existing stationary combustion source” means any existing stationary combustion source the thermal input of which, when operating at rated capacity, is at least 50 MW_{th};

17. „Gas oil” means any petroleum product within HS 2710, or any petroleum product which, by reason of its distillation limits, falls within the category of middle distillates intended for use as fuel and of which at least 85 per cent by volume, including distillation losses, distils at 350 °C;

18. „Emission limit value” means the permissible concentration of sulphur compounds expressed as sulphur dioxide in the waste gases from a stationary combustion source expressed in terms of mass per volume of the waste gases expressed in mg SO₂/Nm³, assuming an oxygen content by volume in the waste gas of 3 per cent in the case of liquid and gaseous fuels and 6 per cent in the case of solid fuels;

19. „Emission limitation” means the permissible total quantity of sulphur compounds expressed as sulphur dioxide discharged from a combustion source or group of combustion sources located either on a common site or within a defined geographical area, expressed in kilotonnes per year;

20. „Desulphurization rate” means the ratio of the quantity of sulphur which is separated at the combustion source site over a given period to the quantity of sulphur contained in the fuel which is introduced into the combustion source facilities and which is used over the same period;

21. „Sulphur budget” means a matrix of calculated contributions to the deposition of oxidized sulphur compounds in receiving areas, originating from the emissions from specified areas.

Article 2

Basic obligations

1. The Parties shall control and reduce their sulphur emissions in order to protect human health and the environment from adverse effects, in particular acidifying effects, and to ensure, as far as possible, without entailing excessive costs, that depositions of oxidized sulphur

compounds in the long term do not exceed critical loads for sulphur given, in annex I, as critical sulphur depositions, in accordance with present scientific knowledge.

2. As a first step, the Parties shall, as a minimum, reduce and maintain their annual sulphur emissions in accordance with the timing and levels specified in annex II.

3. In addition, any Party:

(a) Whose total land area is greater than 2 million square kilometres;

(b) Which has committed itself under paragraph 2 above to a national sulphur emission ceiling no greater than the lesser of its 1990 emissions or its obligation in the 1985 Helsinki Protocol on the Reduction of Sulphur Emissions or Their Transboundary Fluxes by at least 30 per cent, as indicated in annex II;

(c) Whose annual sulphur emissions that contribute to acidification in areas under the jurisdiction of one or more other Parties originate only from within areas under its jurisdiction that are listed as SOMAs in annex III, and has presented documentation to this effect; and

(d) Which has specified upon signature of, or accession to, the present Protocol its intention to act in accordance with this paragraph,

shall, as a minimum, reduce and maintain its annual sulphur emissions in the area so listed in accordance with the timing and levels specified in annex II.

4. Furthermore, the Parties shall make use of the most effective measures for the reduction of sulphur emissions, appropriate in their particular circumstances, for new and existing sources, which include, inter alia:

- Measures to increase energy efficiency;
- Measures to increase the use of renewable energy;
- Measures to reduce the sulphur content of particular fuels and to encourage the use of fuel with a low sulphur content, including the combined use of high-sulphur with low-sulphur or sulphur-free fuel;
- Measures to apply best available control technologies not entailing excessive cost, using the guidance in annex IV.

5. Each Party, except those Parties subject to the United States/Canada Air Quality Agreement of 1991, shall as a minimum:

(a) Apply emission limit values at least as stringent as those specified in annex V to all major new stationary combustion sources;

(b) No later than 1 July 2004 apply, as far as possible without entailing excessive costs, emission limit values at least as stringent as those specified in annex V to those major existing stationary combustion sources the thermal input of which is above 500 MW_{th} taking into account the remaining lifetime of a plant, calculated from the date of entry into force of the present Protocol, or apply equivalent emission limitations or other appropriate provisions, provided that these achieve the sulphur emission ceilings specified in annex II and, subsequently, further approach

the critical loads as given in annex I; and no later than 1 July 2004 apply emission limit values or emission limitations to those major existing stationary combustion sources the thermal input of which is between 50 and 500 MW_{th} using annex V as guidance;

(c) No later than two years after the date of entry into force of the present Protocol apply national standards for the sulphur content of gas oil at least as stringent as those specified in annex V. In cases where the supply of gas oil cannot otherwise be ensured, a State may extend the time period given in this subparagraph to a period of to ten years. In this case it shall specify, in a declaration to be deposited together with the instrument of ratification, acceptance, approval or accession, its intention to extend the time period.

6. The Parties may, in addition, apply economic instruments to encourage the adoption of cost-effective approaches to the reduction of sulphur emissions.

7. The Parties to this Protocol may, at a session of the Executive Body, in accordance with rules and conditions which the Executive Body shall elaborate and adopt, decide whether two or more Parties may jointly implement the obligations set out in annex II. These rules and conditions shall ensure the fulfilment of the obligations set out in paragraph 2 above and also promote the achievement of the environmental objectives set out in paragraph 1 above.

8. The Parties shall, subject to the outcome of the first review provided for under article 8 and no later than one year after the completion of that review, commence negotiations on further obligations to reduce emissions.

Article 3

Exchange of technology

1. The Parties shall, consistent with their national laws, regulations and practices, facilitate the exchange of technologies and techniques, including those that increase energy efficiency, the use of renewable energy and the processing of low-sulphur fuels, to reduce sulphur emissions, particularly through the promotion of:

- (a) The commercial exchange of available technology;
- (b) Direct industrial contacts and cooperation, including joint ventures;
- (c) The exchange of information and experience;
- (d) The provision of technical assistance.

2. In promoting the activities specified in paragraph 1 above, the Parties shall create favourable conditions by facilitating contacts and cooperation among appropriate organizations and individuals in the private and public sectors that are capable of providing technology, design and engineering services, equipment or finance.

3. The Parties shall, no later than six months after the date of entry into force of the present Protocol, commence consideration of procedures to create more favourable conditions for the exchange of technology to reduce sulphur emissions.

Article 4

National strategies, policies, programmes, measures and information

1. Each Party shall, in order to implement its obligations under article 2:

(a) Adopt national strategies, policies and programmes, no later than six months after the present Protocol enters into force for it; and

(b) Take and apply national measures to control and reduce its sulphur emissions.

2. Each Party shall collect and maintain information on:

(a) Actual levels of sulphur emissions, and of ambient concentrations and depositions of oxidized sulphur and other acidifying compounds, taking into account, for those Parties within the geographical scope of EMEP, the work plan of EMEP; and

(b) The effects of depositions of oxidized sulphur and other acidifying compounds.

Article 5

Reporting

1. Each Party shall report, through the Executive Secretary of the Commission, to the Executive Body, on a periodic basis as determined by the Executive Body, information on:

(a) The implementation of national strategies, policies, programmes and measures referred to in article 4, paragraph 1;

(b) The levels of national annual sulphur emissions, in accordance with guidelines adopted by the Executive Body, containing emission data for all relevant source categories; and

(c) The implementation of other obligations that it has entered into under the present Protocol, in conformity with a decision regarding format and content to be adopted by the Parties at a session of the Executive Body. The terms of this decision shall be reviewed as necessary to identify any additional elements regarding the format and/or content of the information that are to be included in the reports.

2. Each Party within the geographical scope of EMEP shall report, through the Executive Secretary of the

Commission, to EMEP, on a periodic basis to be determined by the Steering Body of EMEP and approved by the Parties at a session of the Executive Body, information on the levels of sulphur emissions with temporal and spatial resolution as specified by the Steering Body of EMEP.

3. In good time before each annual session of the Executive Body, EMEP shall provide information on:

(a) Ambient concentrations and deposition of oxidized sulphur compounds; and

(b) Calculations of sulphur budgets.

Parties in areas outside the geographical scope of EMEP shall make available similar information if requested to do so by the Executive Body.

4. The Executive Body shall, in accordance with article 10, paragraph 2 (b), of the Convention, arrange for the preparation of information on the effects of depositions of oxidized sulphur and other acidifying compounds.

5. The Parties shall, at sessions of the Executive Body, arrange for the preparation, at regular intervals, of revised information on calculated and internationally optimized allocations of emission reductions for the States within the geographical scope of EMEP, with integrated assessment models, with a view to reducing further, for the purposes of article 2, paragraph 1, of the present Protocol, the difference between actual depositions of oxidized sulphur compounds and critical load values.

Article 6

Research, development and monitoring

The Parties shall encourage research, development, monitoring and cooperation related to:

(a) The international harmonization of methods for the establishment of critical loads and critical levels and the elaboration of procedures for such harmonization;

(b) The improvement of monitoring techniques and systems and of the modelling of transport, concentrations and deposition of sulphur compounds;

(c) Strategies for the further reduction of sulphur emissions based on critical loads and critical levels as well as on technical developments, and the improvement of integrated assessment modelling to calculate internationally optimized allocations of emission reductions taking into account an equitable distribution of abatement costs;

(d) The understanding of the wider effects of sulphur emissions on human health, the environment, in particular acidification, and materials, including historic and cultural monuments, taking into account the relationship between sulphur oxides, nitrogen oxides, ammonia, volatile organic compounds and tropospheric ozone;

(e) Emission abatement technologies, and technologies and techniques to enhance energy efficiency, energy conservation and the use of renewable energy;

(f) The economic evaluation of benefits for the environment and human health resulting from the reduction of sulphur emissions.

Article 7

Compliance

1. An Implementation Committee is hereby established to review the implementation of the present Protocol and compliance by the Parties with their obligations. It shall report to the Parties at sessions of the Executive Body and may make such recommendations to them as it considers appropriate.

2. Upon consideration of a report, and any recommendations, of the Implementation Committee, the Parties, taking into account the circumstances of a matter and in accordance with Convention practice, may decide upon and call for action to bring about full compliance with the present Protocol, including measures to assist a Party's compliance with the Protocol, and to further the objectives of the Protocol.

3. The Parties shall, at the first session of the Executive Body after the entry into force of the present Protocol, adopt a decision that sets out the structure and functions of the Implementation Committee as well as procedures for its review of compliance.

4. The application of the compliance procedure shall be without prejudice to the provisions of article 9 of the present Protocol.

Article 8

Reviews by the Parties at sessions of the Executive Body

1. The Parties shall, at sessions of the Executive Body, pursuant to article 10, paragraph 2 (a), of the Convention, review the information supplied by the Parties and EMEP, the data on the effects of depositions of sulphur and other acidifying compounds and the reports of the Implementation Committee referred to in article 7, paragraph 1, of the present Protocol.

2. (a) The Parties shall, at sessions of the Executive Body, keep under review the obligations set out in the present Protocol, including:

(i) Their obligations in relation to their calculated and internationally optimized allocations of emission reductions referred to in article 5, paragraph 5, and

(ii) The adequacy of the obligations and the progress made towards the achievement of the objectives of the present Protocol;

(b) Reviews shall take into account the best available scientific information on acidification, including assessments of critical loads, technological developments, changing economic conditions and the fulfilment of the obligations on emission levels;

(c) In the context of such reviews, any Party whose obligations on sulphur emission ceilings under annex II hereto do not conform to the calculated and internationally optimized allocations of emission reductions for that Party, required to reduce the difference between depositions of sulphur in 1990 and critical sulphur depositions within the geographical scope of EMEP by at least 60 per cent, shall make every effort to undertake revised obligations;

(d) The procedures, methods and timing for such reviews shall be specified by the Parties at a session of the Executive Body. The first such review shall be completed in 1997.

Article 9

Settlement of disputes

1. In the event of a dispute between any two or more Parties concerning the interpretation or application of the present Protocol, the Parties concerned shall seek a settlement of the dispute through negotiation or any other peaceful means of their own choice. The Parties to the dispute shall inform the Executive Body of their dispute.

2. When ratifying, accepting, approving or acceding to the present Protocol, or at any time thereafter, a Party which is not a regional economic integration organization may declare in a written instrument submitted to the Depositary that, in respect of any dispute concerning the interpretation or application of the Protocol, it recognizes one or both of the following means of dispute settlement as compulsory *ipso facto* and without agreement, in relation to any Party accepting the same obligation:

(a) Submission of the dispute to the International Court of Justice;

(b) Arbitration in accordance with procedures to be adopted by the Parties at a session of the Executive Body as soon as practicable, in an annex on arbitration.

A Party which is a regional economic integration organization may make a declaration with like effect in relation to arbitration in accordance with the procedures referred to in subparagraph (b) above.

3. A declaration made under paragraph 2 above shall remain in force until it expires in accordance with its terms or until three months after written notice of its revocation has been deposited with the Depositary.

4. A new declaration, a notice of revocation or the expiry of a declaration shall not in any way affect proceedings pending before the International Court of Justice or the arbitral tribunal, unless the Parties to the dispute agree otherwise.

5. Except in a case where the Parties to a dispute have accepted the same means of dispute settlement under paragraph 2, if after twelve months following notification by one Party to another that a dispute exists between them, the Parties concerned have not been able to settle their dispute through the means mentioned in paragraph 1 above, the dispute shall be submitted, at the request of any of the Parties to the dispute, to conciliation.

6. For the purpose of paragraph 5, a conciliation commission shall be created. The commission shall be composed of an equal number of members appointed by each Party concerned or, where Parties in conciliation share the same interest, by the group sharing that interest, and a chairman chosen jointly by the members so appointed. The commission shall render a recommendatory award, which the Parties shall consider in good faith.

Article 10

Annexes

The annexes to the present Protocol shall form an integral part of the Protocol. Annexes I and IV are recommendatory in character.

Article 11

Amendments and adjustments

1. Any Party may propose amendments to the present Protocol. Any Party to the Convention may propose an adjustment to annex II to the present Protocol to add to it its name, together with emission levels, sulphur emission ceilings and percentage emission reductions.

2. Such proposed amendments and adjustments shall be submitted in writing to the Executive Secretary of the Commission, who shall communicate them to all Parties. The Parties shall discuss the proposed amendments and adjustments at the next session of the Executive Body, provided that those proposals have been circulated by the Executive Secretary to the Parties at least ninety days in advance.

3. Amendments to the present Protocol and to its annexes II, III and V shall be adopted by consensus of the Parties present at a session of the Executive Body, and shall enter into force for the Parties which have accepted them on the ninetieth day after the date on which two thirds

of the Parties have deposited with the Depositary their instruments of acceptance thereof. Amendments shall enter into force for any other Party on the ninetieth day after the date on which that Party has deposited its instrument of acceptance thereof.

4. Amendments to the annexes to the present Protocol, other than to the annexes referred to in paragraph 3 above, shall be adopted by consensus of the Parties present at a session of the Executive Body. On the expiry of ninety days from the date of its communication by the Executive Secretary of the Commission, an amendment to any such annex shall become effective for those Parties which have not submitted to the Depositary a notification in accordance with the provisions of paragraph 5 below, provided that at least sixteen Parties have not submitted such a notification.

5. Any Party that is unable to approve an amendment to an annex, other than to an annex referred to in paragraph 3 above, shall so notify the Depositary in writing within ninety days from the date of the communication of its adoption. The Depositary shall without delay notify all Parties of any such notification received. A Party may at any time substitute an acceptance for its previous notification and, upon deposit of an instrument of acceptance with the Depositary, the amendment to such an annex shall become effective for that Party.

6. Adjustments to annex II shall be adopted by consensus of the Parties present at a session of the Executive Body and shall become effective for all Parties to the present Protocol on the ninetieth day following the date on which the Executive Secretary of the Commission notifies those Parties in writing of the adoption of the adjustment.

Article 12

Signature

1. The present Protocol shall be open for signature at Oslo on 14 June 1994, then at United Nations Headquarters in New York until 12 December 1994 by States members of the Commission as well as States having consultative status with the Commission, pursuant to paragraph 8 of Economic and Social Council resolution 36 (IV) of 28 March 1947, and by regional economic integration organizations, constituted by sovereign States members of the Commission, which have competence in respect of the negotiation, conclusion and application of international agreements in matters covered by the Protocol, provided that the States and organizations concerned are Parties to the Convention and are listed in annex II.

2. In matters within their competence, such regional economic integration organizations shall, on their own

behalf, exercise the rights and fulfil the responsibilities which the present Protocol attributes to their member States. In such cases, the member States of these organizations shall not be entitled to exercise such rights individually.

Article 13

Ratification, acceptance, approval and accession

1. The present Protocol shall be subject to ratification, acceptance or approval by Signatories.

2. The present Protocol shall be open for accession as from 12 December 1994 by the States and organizations that meet the requirements of article 12, paragraph 1.

Article 14

Depositary

The instruments of ratification, acceptance, approval or accession shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations, who will perform the functions of Depositary.

Article 15

Entry into force

1. The present Protocol shall enter into force on the ninetieth day following the date on which the sixteenth instrument of ratification, acceptance, approval or accession has been deposited with the Depositary.

2. For each State and organization referred to in article 12, paragraph 1, which ratifies, accepts or approves the present

Protocol or accedes thereto after the deposit of the sixteenth instrument of ratification, acceptance, approval or accession, the Protocol shall enter into force on the ninetieth day following the date of deposit by such Party of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

Article 16

Withdrawal

At any time after five years from the date on which the present Protocol has come into force with respect to a Party, that Party may withdraw from it by giving written notification to the Depositary. Any such withdrawal shall take effect on the ninetieth day following the date of its receipt by the Depositary, or on such later date as may be specified in the notification of the withdrawal.

Article 17

Authentic texts

The original of the present Protocol, of which the English, French and Russian texts are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

In witness whereof the undersigned, being duly authorized thereto, have signed the present Protocol.

Done at Oslo, this fourteenth day of June one thousand nine hundred and ninety-four.

*ANNEX II***Sulphur emission ceilings and percentage emission reductions**

The sulphur emission ceilings listed in the table below give the obligations referred to in paragraphs 2 and 3 of article 2 of the present Protocol. The 1980 and 1990 emission levels and the percentage emission reductions listed are given for information purposes only.

	Emission levels kt SO ₂ per year		Sulphur emission ceilings ^a kt SO ₂ per year			Percentage emission reductions (base year 1980) ^b		
	1980	1990	2000	2005	2010	2000	2005	2010
Austria	397	90	78			80		
Belarus	740		456	400	370	38	46	50
Belgium	828	443	248	232	215	70	72	74
Bulgaria	2 050	2 020	1375	1 230	1 127	33	40	45
Canada								
– national	4 614	3 700	3 200			30		
– SOMA	3 245		1 750			46		
Croatia	150	160	133	125	117	11	17	22
Czech Republic	2 257	1 876	1 128	902	632	50	60	72
Denmark	451	180	90			80		
Finland	584	260	116			80		
France	3 348	1 202	868	770	737	74	77	78
Germany	7 494	5 803	1 300	990		83	87	
Greece	400	510	595	580	570	0	3	4
Hungary	1 632	1 010	898	816	653	45	50	60
Ireland	222	168	155			30		
Italy	3 800		1 330	1 042		65	73	
Liechtenstein	0.4	0.1	0.1			75		
Luxembourg	24		10			58		
Netherlands	466	207	106			77		
Norway	142	54	34			76		
Poland	4 100	3 210	2 583	2 173	1 397	37	47	66
Portugal	266	284	304	294		0	3	
Russian Federation ^c	7 161	4 460	4 440	4 297	4 297	38	40	40
Slovakia	843	539	337	295	240	60	65	72
Slovenia	235	195	130	94	71	45	60	70
Spain	3 319	2 316	2 143			35		
Sweden	507	130	100			80		
Switzerland	126	62	60			52		
Ukraine	3 850		2 310			40		
United Kingdom	4 898	3 780	2 449	1 470	980	50	70	80
European Community	25 513		9 598			62		

^a If, in a given year before 2005, a Party finds that, due to a particularly cold winter, a particularly dry summer and an unforeseen short-term loss of capacity in the power supply system, domestically or in a neighbouring country, it cannot comply with its obligations under this annex, it may fulfil those obligations by averaging its national annual sulphur emissions for the year in question, the year preceding that year and the year following it, provided that the emission level in any single year is not more than 20 per cent above the sulphur emission ceiling.

The reason for exceedance in any given year and the method by which the three-year average figure will be achieved, shall be reported to the Implementation Committee.

^b For Greece and Portugal percentage emission reductions given are based on the sulphur emission ceilings indicated for the year 2000.

^c European part within the EMEP area.

ANNEX III**Designation of sulphur oxides management areas (SOMAs)**

The following SOMA is listed for the purposes of the present Protocol:

South-east Canada SOMA

This is an area of 1 million km² which includes all the territory of the provinces of Prince Edward Island, Nova Scotia and New Brunswick, all the territory of the province of Quebec south of a straight line between Havre-St. Pierre on the north coast of the Gulf of Saint Lawrence and the point where the Quebec-Ontario boundary intersects the James Bay coastline, and all the territory of the province of Ontario south of a straight line between the point where the Ontario-Quebec boundary intersects the James Bay coastline and Nipigon River near the north shore of Lake Superior.

ANNEX IV**Control technologies for sulphur emissions from stationary sources***I. Introduction*

1. The aim of this annex is to provide guidance for identifying sulphur control options and technologies for giving effect to the obligations of the present Protocol.

2. The annex is based on information on general options for the reduction of sulphur emissions and in particular on emission control technology performance and costs contained in official documentation of the Executive Body and its subsidiary bodies.

3. Unless otherwise indicated, the reduction measures listed are considered, on the basis of operational experience of several years in most cases, to be the most well-established and economically feasible best available technologies. However, the continuously expanding experience of low-emission measures and technologies at new plants as well as of the retrofitting of existing plants will necessitate regular review of this annex.

4. Although the annex lists a number of measures and technologies spanning a wide range of costs and efficiencies, it cannot be considered as an exhaustive statement of control options. Moreover, the choice of control measures and technologies for any particular case will depend on a number of factors, including current legislation and regulatory provisions and, in particular, control technology requirements, primary energy patterns, industrial infrastructure, economic circumstances and specific in-plant conditions.

5. The annex mainly addresses the control of oxidized sulphur emissions considered as the sum of sulphur dioxide (SO₂) and sulphur trioxide (SO₃), expressed as SO₂. The share of sulphur emitted as either sulphur oxides or other sulphur compounds from non-combustion processes and other sources is small compared to sulphur emissions from combustion.

6. When measures or technologies are planned for sulphur sources emitting other components, in particular nitrogen oxides (NO_x), particulates, heavy metals and volatile organic compounds (VOCs), it is worthwhile to consider them in conjunction with pollutant-specific control options in order to maximize the overall abatement effect and minimize the impact on the environment and, especially, to avoid the transfer of air pollution problems to other media (such as waste water and solid waste).

II. Major stationary sources for sulphur emissions

7. Fossil fuel combustion processes are the main source of anthropogenic sulphur emissions from stationary sources. In addition, some non-combustion processes may contribute considerably to the emissions. The major stationary source categories, based on EMEP/ CORINAIR 90, include:

(i) Public power, cogeneration and district heating plants:

(a) Boilers,

(b) Stationary combustion turbines and internal combustion engines.

(ii) Commercial, institutional and residential combustion plants:

(a) Commercial boilers,

(b) Domestic heaters.

(iii) Industrial combustion plants and processes with combustion:

(a) Boilers and process heaters,

(b) Processes, e.g. metallurgical operations such as roasting and sintering, coke oven plants, processing of titanium dioxide (TiO₂), etc.,

(c) Pulp production.

(iv) Non-combustion processes, e.g. sulphuric acid production, specific organic synthesis processes, treatment of metallic surfaces.

(v) Extraction, processing and distribution of fossil fuels.

(vi) Waste treatment and disposal, e.g. thermal treatment of municipal and industrial waste.

8. Overall data (1990) for the ECE region indicate that about 88 per cent of total sulphur emissions originate from all combustion processes (20 per cent from industrial combustion), 5 per cent from production processes and 7 per cent from oil refineries. The power plant sector in many countries is the major single contributor to sulphur emissions.

In some countries, the industrial sector (including refineries) is also an important SO₂ emitter. Although emissions from refineries in the ECE region are relatively small, their impact on sulphur emissions from other sources is large due to the sulphur in the oil products. Typically 60 per cent of the sulphur intake present in the crudes remains in the products, 30 per cent is recovered as elemental sulphur and 10 per cent is emitted from refinery stacks.

III. General options for reduction of sulphur emissions from combustion

9. General options for reduction of sulphur emissions are:

(i) Energy management measures:*

(a) Energy saving

The rational use of energy (improved energy efficiency/process operation, cogeneration and/or demand-side management) usually results in a reduction in sulphur emissions.

(b) Energy mix

In general, sulphur emissions can be reduced by increasing the proportion of non-combustion energy sources (i.e. hydro, nuclear, wind, etc.) to the energy mix. However, further environmental impacts have to be considered.

(ii) Technological options:

(a) Fuel switching

The SO₂ emissions during combustion are directly related to the sulphur content of the fuel used.

Fuel switching (e.g. from high- to low-sulphur coals and/or liquid fuels, or from coal to gas) leads to lower sulphur emissions, but there may be certain restrictions, such as the availability of low-sulphur fuels and the adaptability of existing combustion systems to different fuels. In many ECE countries, some coal or oil combustion plants are being replaced by gas-fired combustion plants. Dual-fuel plants may facilitate fuel switching.

(b) Fuel cleaning

Cleaning of natural gas is state-of-the-art technology and widely applied for operational reasons.

Cleaning of process gas (acid refinery gas, coke oven gas, biogas, etc.) is also state-of-the-art technology.

Desulphurization of liquid fuels (light and middle fractions) is state-of-the-art technology.

Desulphurization of heavy fractions is technically feasible; nevertheless, the crude properties should be kept in mind. Desulphurization of atmospheric residue (bottom products from atmospheric crude distillation units) for the production of low-sulphur fuel oil is not, however,

commonly practised; processing low-sulphur crude is usually preferable. Hydro-cracking and full conversion technology have matured and combine high sulphur retention with improved yield of light products. The number of full conversion refineries is as yet limited. Such refineries typically recover 80 per cent to 90 per cent of the sulphur intake and convert all residues into light products or other marketable products. For this type of refinery, energy consumption and investment costs are increased. Typical sulphur content for refinery products is given in table 1.

TABLE 1

Sulphur content from refinery products [S content (per cent)]

	Typical present values	Anticipated future values
Gasoline.....	0.1	0.05
Jet kerosene	0.1	0.01
Diesel.....	0.05–0.3	0.05
Heating oil.....	0.1–0.2	< 0.1
Fuel oil.....	0.2–3.5	< 1
Marine diesel.....	0.5–1.0	< 0.5
Bunker oil.....	3.0–5.0	< 1 (coastal areas)
		< 2 (high seas)

Current technologies to clean hard coal can remove approximately 50 per cent of the inorganic sulphur (depending on coal properties) but none of the organic sulphur. More effective technologies are being developed which, however, involve higher specific investment and costs. Thus the efficiency of sulphur removal by coal cleaning is limited compared to flue gas desulphurization. There may be a country-specific optimization potential for the best combination of fuel cleaning and flue gas cleaning.

(c) Advanced combustion technologies

These combustion technologies with improved thermal efficiency and reduced sulphur emissions include: fluidized-bed combustion (FBC): bubbling (BFBC), circulating (CFBC) and pressurized (PFBC); integrated gasification combined-cycle (IGCC); and combined-cycle gas turbines (CCGT).

Stationary combustion turbines can be integrated into combustion systems in existing conventional power plants which can increase overall efficiency by 5 per cent to 7 per cent, leading, for example, to a significant reduction in SO₂ emissions. However, major alterations to the existing furnace system become necessary.

* Options (i) (a) and (b) are integrated in the energy structure and policy of a Party. Implementation status, efficiency and costs per sector are not considered here.

Fluidized-bed combustion is a combustion technology for burning hard coal and brown coal, but it can also burn other solid fuels such as petroleum coke and low-grade fuels such as waste, peat and wood. Emissions can additionally be reduced by integrated combustion control in the system due to the addition of lime/limestone to the bed material. The total installed capacity of FBC has reached approximately 30,000 MW_{th} (250 to 350 plants), including 8,000 MW_{th} in the capacity range of greater than 50 MW_{th}. By-products from this process may cause problems with respect to use and/or disposal, and further development is required.

The IGCC process includes coal gasification and combined-cycle power generation in a gas and steam turbine. The gasified coal is burnt in the combustion chamber of the gas turbine. Sulphur emission control is achieved by the use of state-of-the-art technology for raw gas cleaning facilities upstream of the gas turbine. The technology also exists for heavy oil residues and bitumen emulsions. The installed capacity is presently about 1,000 MW_{el} (5 plants).

Combined-cycle gas-turbine power stations using natural gas as fuel with an energy efficiency of approximately 48 per cent to 52 per cent are currently being planned.

(d) Process and combustion modifications

Combustion modifications comparable to the measures used for NO_x emission control do not exist, as during combustion the organically and/or inorganically bound sulphur is almost completely oxidized (a certain percentage depending on the fuel properties and combustion technology is retained in the ash).

In this annex dry additive processes for conventional boilers are considered as process modifications due to the injection of an agent into the combustion unit. However, experience has shown that, when applying these processes, thermal capacity is lowered, the Ca/S ratio is high and sulphur removal low. Problems with the further utilization of the by-product have to be considered, so that this solution should usually be applied as an intermediate measure and for smaller units (table 2).

(e) Flue gas desulphurization (FGD) processes

These processes aim at removing already formed sulphur oxides, and are also referred to as secondary measures. The state-of-the-art technologies for flue gas

treatment processes are all based on the removal of sulphur by wet, dry or semi-dry and catalytic chemical processes.

To achieve the most efficient programme for sulphur emission reductions beyond the energy management measures listed in *(i)* above a combination of technological options identified in *(ii)* above should be considered.

In some cases options for reducing sulphur emissions may also result in the reduction of emissions of CO₂, NO_x and other pollutants.

In public power, cogeneration and district heating plants, flue gas treatment processes used include: lime/limestone wet scrubbing (LWS); spray dry absorption (SDA); Wellman Lord process (WL); ammonia scrubbing (AS); and combined NO_x/SO_x removal processes (activated carbon process (AC) and combined catalytic NO_x/SO_x removal).

In the power generation sector, LWS and SDA cover 85 per cent and 10 per cent, respectively, of the installed FGD capacity.

Several new flue gas desulphurization processes, such as electron beam dry scrubbing (EBDS) and Mark 13A, have not yet passed the pilot stage.

Table 2 shows the efficiency of the above-mentioned secondary measures based on the practical experience gathered from a large number of implemented plants. The implemented capacity as well as the capacity range are also mentioned. Despite comparable characteristics for several sulphur abatement technologies, local or plant-specific influences may lead to the exclusion of a given technology.

Table 2 also includes the usual investment cost ranges for the sulphur abatement technologies listed in sections *(ii) (c)*, *(d)* and *(e)*. However, when applying these technologies to individual cases it should be noted that investment costs of emission reduction measures will depend amongst other things on the particular technologies used, the required control systems, the plant size, the extent of the required reduction and the time-scale of planned maintenance cycles. The table thus gives only a broad range of investment costs. Investment costs for retrofit generally exceed those for new plants.

TABLE 2

**Emissions of sulphur oxides obtained from the application of technological options
to fossil-fuelled boilers**

	Uncontrolled emissions		Additive injection		Wet scrubbing ^a		Spray dry absorption ^b	
	$mg/m^3 \text{ } \epsilon$	g/kWh_{el}	$mg/m^3 \text{ } \epsilon$	g/kWh_{el}	$mg/m^3 \text{ } \epsilon$	g/kWh_{el}	$mg/m^3 \text{ } \epsilon$	g/kWh_{el}
Reduction efficiency (%)			up to 60		95		up to 90	
Energy efficiency ($kW_{el}/10^3 \text{ m}^3/h$)			0.1-1		6-10		3-6	
Total installed capacity (ECE Eur) (MW_{th})					194,000		16,000	
Type of by-product			Mix of Ca salts and fly ashes		Gypsum (sludge/waste water)		Mix of $CaSO_3 \cdot 1/2 H_2O$ and fly ashes	
Specific investment (cost ECU(1990)/ kW_{el})			20-50		60-250		50-220	
Hard coal ^d	1,000-10,000	3.5-35	400-4,000	1.4-14	< 400	<1.4	< 400	< 1.4
					(< 200, 1% S)	< 0.7	(< 200, 1% S)	< 0.7
Brown coal ^d	1,000-20,000	4.2-84	400-8,000	1.7-33.6	< 400	<1.7	< 400	< 1.7
					(< 200, 1% S)	<0.8	(< 200, 1% S)	<0.8
Heavy oil ^d	1,000-10,000	2.8-28	400-4,000	1.1-11	< 400	<1.1	< 400	<1.1
					(< 200, 1% S)	<0.6	(< 200, 1% S)	<0.6
	Ammonia scrubbing^b		Wellman Lord^a		Activated carbon^a		Combined catalytic^a	
Reduction efficiency (%)	up to 90		95		95		95	
Energy efficiency ($kW_{el}/10^3 \text{ m}^3/h$)	3-10		10-15		4-8		2	
Total installed capacity (ECE Eur) (MW_{th})	200		2,000		700		1,300	
Type of by-product	Ammonia fertilizer		Elemental S Sulphuric acid (99 vol.%)		Elemental S Sulphuric acid (99 vol.%)		Sulphuric acid (70 wt.%)	

Specific investment (cost ECU(1990)/kW _{el})	230-270 [€]		200-300 [€]		280-320 ^{€f}		320-350 ^{€f}	
	mg/m ³ [€]	g/kWh _{el}	mg/m ³ [€]	g/kWh _{el}	mg/m ³ [€]	g/kWh _{el}	mg/m ³ [€]	g/kWh _{el}
Hard coal ^d	< 400	< 1.4	< 400	< 1.4	< 400	< 1.4	< 400	< 1.4
	(< 200, 1% S)	< 0.7	(< 200, 1% S)	< 0.7	(< 200, 1% S)	< 0.7	(< 200, 1% S)	< 0.7
Brown coal ^d	< 400	< 1.7	< 400	< 1.7	< 400	< 1.7	< 400	< 1.7
	(< 200, 1% S)	< 0.8	(< 200, 1% S)	< 0.8	(< 200, 1% S)	< 0.8	(< 200, 1% S)	< 0.8
Heavy oil ^d	< 400	< 1.1	< 400	< 1.1	< 400	< 1.1	< 400	< 1.1
	(< 200, 1% S)	< 0.6	(< 200, 1% S)	< 0.6	(< 200, 1% S)	< 0.6	(< 200, 1% S)	< 0.6

^a For high sulphur content in the fuel the removal efficiency has to be adapted. However, the scope for doing so may be process-specific. Availability of these processes is usually 95%.

^b Limited applicability for high-sulphur fuels.

^c Emission in mg/m³ (STP), dry, 6% oxygen for solid fuels, 3% oxygen for liquid fuels.

^d Conversion factor depends on fuel properties, specific fuel gas volume and thermal efficiency of boiler (conversion factors (m³/kWh_{el}, thermal efficiency: 36%) used: hard coal: 3.50; brown coal: 4.20; heavy oil: 2.80).

^e Specific investment cost relates to a small sample of installations.

^f Specific investment cost includes denitrification process.

The table was established mainly for large combustion installations in the public sector. However, the control options are also valid for other sectors with similar exhaust gases.

IV. Control techniques for other sectors

10. The control techniques listed in section 9 (ii) (a) to (e) are valid not only in the power plant sector but also in various other sectors of industry. Several years of operational experience have been acquired, in most cases in the power plant sector.

11. The application of sulphur abatement technologies in the industrial sector merely depends on the process's specific limitations in the relevant sectors. Important contributors to sulphur emissions and corresponding reduction measures are presented in table 3 below.

12. In the sectors listed in table 3, process-integrated measures, including raw material changes (if necessary combined with sector-specific flue gas treatment), can be used to achieve the most effective reduction of sulphur emissions.

TABLE 3

Source	Reduction measures
Roasting of non-ferrous sulphides	Wet sulphuric acid catalytic process (WSA)
Viscose production	Double-contact process
Sulphuric acid production	Double-contact process, improved yield
Kraft pulp production	Variety of process-integrated measures

13. Reported examples are the following:

(a) In new kraft pulp mills, sulphur emission of less than 1 kg of sulphur per tonne of pulp AD (air dried) can be achieved;**

(b) In sulphite pulp mills, 1 to 1.5 kg of sulphur per tonne of pulp AD can be achieved;

(c) In the case of roasting of sulphides, removal efficiencies of 80 to 99% for 10,000 to 200,000 m³/h units have been reported (depending on the process);

(d) For one iron ore sintering plant, an FGD unit of 320,000 m³/h capacity achieves a clean gas value below 100 mg SO_x/Nm³ at 6 per cent O₂;

(e) Coke ovens are achieving less than 400 mg SO_x/Nm³ at 6 per cent O₂;

(f) Sulphuric acid plants achieve a conversion rate larger than 99 per cent;

(g) Advanced Claus plant achieves sulphur recovery of more than 99 per cent.

V. By-products and side-effects

14. As efforts to reduce sulphur emissions from stationary sources are increased in the countries of the ECE region, the quantities of by-products will also increase.

** Control of sulphur-to-sodium ratio is required, i.e. removal of sulphur in the form of neutral salts and use of sulphur-free sodium make-up.

15. Options which would lead to usable by-products should be selected. Furthermore, options that lead to increased thermal efficiency and minimize the waste disposal issue whenever possible should be selected. Although most by-products are usable or recyclable products such as gypsum, ammonia salts, sulphuric acid or sulphur, factors such as market conditions and quality standards need to be taken into account. Further utilization of FBC and SDA by-products have to be improved and investigated, as disposal sites and disposal criteria limit disposal in several countries.

16. The following side-effects will not prevent the implementation of any technology or method but should be considered when several sulphur abatement options are possible:

(a) Energy requirements of the gas treatment processes;

(b) Corrosion attack due to the formation of sulphuric acid by the reaction of sulphur oxides with water vapour;

(c) Increased use of water and waste water treatment;

(d) Reagent requirements;

(e) Solid waste disposal.

VI. Monitoring and reporting

17. The measures taken to carry out national strategies and policies for the abatement of air pollution include: legislation and regulatory provisions, economic incentives and disincentives; as well as technological requirements (best available technology).

18. In general, standards are set, per emission source, according to plant size, operating mode, combustion technology, fuel type and whether it is a new or existing plant. An alternative approach also used is to set a target for the reduction of total sulphur emissions from a group of sources and to allow a choice of where to take action to reach this target (the bubble concept).

19. Efforts to limit the sulphur emissions to the levels set out in the national framework legislation have to be controlled by a permanent monitoring and reporting system and reported to the supervising authorities.

20. Several monitoring systems, using both continuous and discontinuous measurement methods, are available. However, quality requirements vary. Measurements are to be carried out by qualified institutes using measuring and monitoring systems. To this end, a certification system can provide the best assurance.

21. In the framework of modern automated monitoring systems and process control equipment, reporting does not create a problem. The collection of data for further use is a state-of-the-art technique; however, data to be reported to competent authorities differ from case to case. To obtain better comparability, data sets and prescribing regulations should be harmonized. Harmonization is also desirable for quality assurance of measuring and monitoring systems. This should be taken into account when comparing data.

22. To avoid discrepancies and inconsistencies, key issues and parameters, including the following, must be well defined:

(a) Definition of standards expressed as ppmv, mg/Nm³, g/GJ, kg/h or kg/tonne of product. Most of these units need to be calculated and need specification in terms of gas temperature, humidity, pressure, oxygen content or heat input value;

(b) Definition of the period over which standards are to be averaged, expressed as hours, months or a year;

(c) Definition of failure times and corresponding emergency regulations regarding bypass of monitoring systems or shut-down of the installation;

(d) Definition of methods for back-filling of data missed or lost as a result of equipment failure;

(e) Definition of the parameter set to be measured. Depending on the type of industrial process, the necessary information may differ. This also involves the location of the measurement point within the system.

23. Quality control of measurements has to be ensured.

ANNEX V

Emission and sulphur content limit values

A. Emission limit values for major stationary combustion sources ^a			
	(i) [MW _{th}]	(ii) Emission limit value [mg SO ₂ /Nm ^{3 b}]	(iii) Desulphurization rate [per cent]
1. SOLID FUELS (based on 6 per cent oxygen in flue gas)	50–100	2 000	40 (for 100–167 MW _{th})
	100–500	2 000–400 (linear decrease)	40–90 (linear increase for 167–500 MW _{th})
	500	400	90
2. LIQUID FUELS (based on 3 per cent oxygen in flue gas)	50–300	1 700	90
	300–500	1 700–400 (linear decrease)	90
	500	400	
3. GASEOUS FUELS (based on 3 per cent oxygen in flue gas)			
Gaseous fuels in general		35	
Liquefied gas		5	
Low calorific gases from gasification of refinery residues, coke oven gas, blast-furnace gas		800	
B. Gas oil		Sulphur content (per cent)	
Diesel for on-road vehicles		0.05	
Other types		0.2	

^a As guidance, for a plant with a multi-fuel firing unit involving the simultaneous use of two or more types of fuels, the competent authorities shall set emission limit values taking into account the emission limit values from column (ii) relevant for each individual fuel, the rate of thermal input delivered by each fuel and, for refineries, the relevant specific characteristics of the plant. For refineries, such a combined limit value shall under no circumstances exceed 1,700 mg SO₂/Nm³.

In particular, the limit values shall not apply to the following plants:

- Plants in which the products of combustion are used for direct heating, drying, or any other treatment of objects or materials, e.g. reheating furnaces, furnaces for heat treatment;
- Post-combustion plants, i.e. any technical apparatus designed to purify the waste gases by combustion which is not operated as an independent combustion plant;
- Facilities for the regeneration of catalytic cracking catalysts;
- Facilities for the conversion of hydrogen sulphide into sulphur;
- Reactors used in the chemical industry;
- Coke battery furnaces;
- Cowpers;
- Waste incinerators;
- Plants powered by diesel, petrol and gas engines or by gas turbines, irrespective of the fuel used.

In a case where a Party, due to the high sulphur content of indigenous solid or liquid fuels, cannot meet the emission limit values set forth in column (ii), it may apply the desulphurization rates set forth in column (iii) or a maximum limit value of 800 mg SO₂/Nm³ (although preferably not more than 650 mg SO₂/Nm³). The Party shall report any such application to the Implementation Committee in the calendar year in which it is made.

Where two or more separate new plants are installed in such a way that, taking technical and economic factors into account, their waste gases could, in the judgement of the competent authorities, be discharged through a common stack, the combination formed by such plants is to be regarded as a single unit.

^b mg SO₂/Nm³ is defined at a temperature of 273 °K and a pressure of 101.3 kPa, after correction for the water vapour content.”

**„Jegyzőkönyv
a nagy távolságra jutó, országhatárokon áterjedő
levegőszennyezésről szóló 1979. évi
Genfi Egyezményhez a kénkibocsátások további
csökkentéséről**

A Felek

azzal a szándékkal, hogy megvalósítják a nagy távolságra jutó, országhatárokon áterjedő légszennyezésről szóló Egyezményt,

aggódva, hogy a kén és más légszennyező anyagok emissziói a nemzetközi határokon áterjednek, és Európa és Észak-Amerika exponált részein kiterjedt károkat okoznak alapvető környezeti és gazdasági jelentőségű természeti erőforrásokban, úgymint erdőkben, talajokban és vizekben, valamint anyagokban, beleértve a történelmi emlékműveket, és bizonyos feltételek mellett károsan hatnak az emberi egészségre,

azzal az elhatározással, hogy megelőző intézkedéseket tesznek arra, hogy megakadályozzák, megelőzzék vagy minimalizálják a légszennyező anyagok emisszióit és mérsékeljék azok kedvezőtlen hatásait,

meggyőződve arról, hogy amennyiben súlyos vagy visszafordíthatatlan károk fenyegetnek, a teljes tudományos bizonyosság hiánya nem lehet oka ezen intézkedések elhalasztásának, figyelembe véve, hogy a légszennyező anyagok emisszióira vonatkozó elővigyázatossági intézkedéseknek költségghatékonyaknak kell lenniük,

figyelembe véve, hogy a kén és más légszennyező anyagok kibocsátásának csökkentésére hozott intézkedések hozzájárulnak az érzékeny sarkvidéki környezet védelméhez is,

figyelembe véve, hogy a környezet savasodásához hozzájáruló, légszennyezést okozó domináns források a fosszilis tüzelőanyagoknak az energianyérés érdekében történő elégetése, és a különböző iparágak fő technológiai folyamatai, valamint a közlekedés, amelyek a kén, nitrogén-oxidok és más szennyező anyagok emissziójához vezetnek,

tudatában annak, hogy szükség van egy olyan költségghatékony regionális szemléletre a légszennyezés csökkentése érdekében, amely figyelembe veszi a hatásoknak és a csökkentési költségeknek az egyes országok közötti különbségeit,

azzal az óhajjal, hogy további és hatékonyabb intézkedés történjen a kénkibocsátások ellenőrzésére és csökkentésére,

tudomásul véve azt, hogy bármely kéncsökkenési politika, még ha költségghatékony is lehet regionális szinten, viszonylag súlyos gazdasági terhet ró azoknak az országoknak a gazdaságára, amelyek a piacgazdaságba való átmenet állapotában vannak,

szem előtt tartva, hogy a kénkibocsátás csökkentésére tett intézkedések nem okozhatnak önkényes vagy igazságtalan megkülönböztetést, vagy bújtatott korlátozást a nemzetközi versenyben és kereskedelemben,

tekintetbe véve az emissziókra vonatkozó meglévő tudományos és műszaki adatokat, a légköri folyamatokat, a kén-oxidok környezetre való hatását, valamint a csökkentés költségeit,

tudatában annak, hogy a kénkibocsátások mellett a nitrogén-oxidok és az ammónia is környezeti savasodást okoznak,

megállapítva, hogy az Egyesült Nemzetek 1992. május 9-én, New Yorkban elfogadott Éghajlatváltozási Keretegyezményében megállapodtak, hogy létre kell hozni a nemzeti szabályozásokat és megfelelő intézkedéseket kell tenni az éghajlatváltozás megfékezésére, ami várhatóan a kénkibocsátások csökkenéséhez is vezet,

megerősítve a környezetileg megfelelő és fenntartható fejlődés fontosságát,

felismerve a tudományos és műszaki együttműködés folytatásának szükségességét a további, a kritikus terheléseken és kritikus koncentrációkon alapuló megközelítés kidolgozására, beleértve számos légszennyező anyag és a környezetre, anyagokra és az emberi egészségre gyakorolt különböző hatások értékelését,

aláhúzáva, hogy a tudományos és műszaki ismeretek fejlődnek, ezeket a fejlődéseket figyelembe kell venni, amikor felülvizsgálják a jegyzőkönyvben vállalt kötelezettségeket és újabb intézkedésekről döntenek,

elismervé az 1985. július 8-án, Helsinkiben elfogadott, A kénkibocsátások és azok határokon áterjedő mennyiségének legalább 30 százalékos csökkentéséről szóló jegyzőkönyvet, valamint azokat az intézkedéseket, amelyeket számos ország hozott a kénkibocsátások csökkentése érdekében,

a következőkben állapodtak meg:

1. cikk

Meghatározások

A jegyzőkönyv alkalmazásában,

1. „Egyezmény” az 1979. november 13-án, Genfben elfogadott a nagy távolságra jutó, országhatárokon áterjedő levegőszennyezésről szóló egyezményt jelenti;

2. „EMEP” a nagy távolságra jutó légszennyező anyagok megfigyelésére és értékelésére létrehozott Európai Együttműködési Programot jelenti;

3. „Végrehajtó Testület” az Egyezmény Végrehajtó Testületét jelenti, amelyet az Egyezmény 10. cikkének 1. bekezdésében rögzített módon alapítottak;

4. „Bizottság” az Egyesült Nemzetek Európai Gazdasági Bizottságát jelenti;

5. „Felek” a jegyzőkönyv részes feleit jelentik, hacsak a szöveg másként nem rendelkezik;

6. „Az EMEP földrajzi kiterjedése” az 1979. évi, a nagy távolságra jutó, országhatárokon áterjedő levegőszennyezésről szóló Egyezmény a nagy távolságra jutó, légszennyező anyagok megfigyelésére és értékelésére létrehozott Európai Együttműködési Program hosszú távú finanszírozására vonatkozó jegyzőkönyvének 1. cikk 4. paragrafusában meghatározott területet jelenti, melyet 1984. szeptember 28-án fogadtak el Genfben;

7. „SOMA” a kén-oxidok olyan kezelési területét jelenti, melyet a III. mellékletben a 2. cikk 3. paragrafusa szerint rögzített feltételeknek megfelelően jelöltek ki;

8. „Kritikus terhelés” egy mennyiségi becslést jelent egy vagy több olyan szennyező anyagnak való kitettség vonatkozásában, amely érték alatt ezeknek, a jelenlegi tudásunk szerint nincs lényeges káros hatásuk a környezet különösen érzékeny elemeire;

9. „Kritikus koncentrációk” a légszennyezők olyan légköri koncentrációit jelentik, amelyek meghaladása esetén, jelenlegi tudásunk szerint előfordulhat, hogy közvetlenül káros hatásúak a befogadókra, úgymint az emberekre, a növényekre, az ökoszisztémákra vagy az anyagokra;

10. „Kritikus kénülededés” egy, az oxidált kénkomponenseknek való kitettségre vonatkozó mennyiségi becslést jelent, mely figyelembe veszi a bázis kationok felvételének és ülededésének hatásait, amely alatt jelenlegi tudásunk szerint nem fordulnak elő a környezet meghatározott érzékeny elemeire kifejezetten káros hatások;

11. „Kibocsátás” anyagoknak a légkörbe jutását jelenti;

12. „Kénkibocsátások” az összes kénkomponens kilotonna kén-dioxidban kifejezett (kt SO₂) légkörbe bocsátását jelenti, melyek antropogén forrásokból származnak, kivéve a nemzetközi közlekedésben a felségvizeken kívül üzemelő hajókat;

13. „Tüzelőanyag” a háztartási és mérgező vagy veszélyes hulladék kivételével bármely szilárd, folyékony vagy gáznemű éghető anyagot jelent;

14. „Helyhez kötött tüzelőberendezés” olyan, egy telepítési helyen lévő, a füstgázokat egy közös kürtön keresztül kibocsátó, vagy kibocsátani képes műszaki berendezést vagy berendezéscsoportot jelent, amelyben hőelőállítás céljából tüzelőanyagokat égetnek el;

15. „Nagy új helyhez kötött tüzelőberendezés” olyan helyhez kötött tüzelőberendezést jelent, amelyet 1995. december 31. után helyeztek üzembe, vagy amelyen ezután végeztek jelentős átalakítást, és amelynek a bemenő hőteljesítménye névleges kapacitással üzemelve legalább 50 MW_{th}. Az erre jogosult nemzeti hatóságok az átalakítás környezeti előnyeinek figyelembevételével döntenek el, hogy az átalakítás mely esetekben tekinthető jelentősnek;

16. „Nagy meglévő helyhez kötött tüzelőberendezés” olyan meglévő helyhez kötött tüzelőberendezést jelent, amelynek a bemenő hőteljesítménye névleges kapacitással üzemelve legalább 50 MW_{th};

17. „Gázolaj” a HS 2710 előírás szerint bármely kőolajtermék, vagy bármely olyan kőolajtermék, amely desztillációs jellemzőit tekintve a tüzelőanyagként felhasználható középpárlatok kategóriájába esik, és amely térfogatának legalább 85%-a, a desztillációs veszteséget is figyelembe véve 350 °C-on desztillálódik;

18. „Kibocsátási határérték” azt a megengedett, kén-dioxidban kifejezett kénvegyület koncentrációt jelenti, amelyet a helyhez kötött tüzelőberendezések füstgázai tartalmaznak tömeg/térfogat [mg SO₂/Nm³] egységben kifejezve, feltéve, hogy a füstgáz térfogatában folyékony és gáznemű tüzelőanyagok esetén az oxigéntartalom 3%, szilárd tüzelőanyagok esetén 6%;

19. „Kibocsátás korlátozás” azt a megengedett, kén-dioxidban kifejezett kénvegyületek össz mennyiségét jelenti, amelyet egy közös telephelyen, vagy meghatározott földrajzi térségben lévő tüzelőberendezések, vagy berendezéscsoportok kibocsáthatnak kilotonna/év egységben kifejezve;

20. „Kéntelenítési arány” azt az arányt jelenti, amelyet úgy kapunk, hogy a tüzelőberendezésnél a leválasztott kénmennyiséget elosztjuk a berendezésbe ugyanazon időszak alatt bejuttatott tüzelőanyag kéntartalmával;

21. „Kénmérleg” egy mátrixot jelent, mely a meghatározott területekről származó kén-oxidoknak a befogadó területeken történő ülededéséhez való hozzájárulás számított összetevőiből áll.

2. cikk

Alapvető kötelezettségek

1. A Felek kötelesek ellenőrizni és csökkenteni a kénkibocsátásaikat, hogy megóvják az emberi egészséget és a

környezetet a kedvezőtlen hatásoktól, különösen a savasodástól, és amennyire csak lehetséges, túlzott költségek nélkül biztosítani, hogy az oxidált kénvegyületek ülepedése hosszú távon ne haladja meg a jelenlegi tudományos ismeretek szerint az I. mellékletben kritikus kénterhelésként megadott kritikus kénülepedést.

2. Első lépésként a Felek kötelesek évi kénkibocsátásukat legalább a II. mellékletben rögzített ütemezés és szintek szerint csökkenteni és a továbbiakban az adott szintet nem lépheti túl.

3. Továbbá, bármely Fél:

a) amelynek teljes területe nagyobb 2 millió km²-nél;
b) amely a 2. bekezdésnek megfelelően kötelezettséget vállalt arra, hogy a nemzeti kibocsátásának felső határa nem nagyobb, mint az 1990. évi emissziója, vagy az 1985. évi, a kénkibocsátások vagy azok határokon áterjedő fluxusainak legalább 30%-kal való csökkentéséről szóló Helsink-i Jegyzőkönyvben foglalt kötelezettségek, ahogyan utal erre a II. melléklet;

c) amelynek egy vagy több más Fél területének savasodásához hozzájáruló évi kénkibocsátása csak a saját hatásterületén belülről származik és SOMA-ként van felsorolva a III. mellékletben; és bemutatta az erre vonatkozó a dokumentációját; és

d) amely aláíróként vagy csatlakozóként kinyilvánította, hogy részt vesz a jegyzőkönyv törekvéseiben, és ennek a bekezdésnek megfelelően cselekszik, köteles évi kénkibocsátását legalább csökkenteni, és ezt az értéket a továbbiakban sem túllépní az így felsorolt területeken a II. mellékletben rögzített ütemezésnek és megadott szinteknek megfelelően.

4. Továbbá a Felek kötelesek meghozni a saját viszonyaiknak megfelelő leghatékonyabb kénkibocsátás csökkentő intézkedéseket az új és már meglévő forrásaikra vonatkozóan, melyek, többek között, tartalmazzák a következőket:

- intézkedések az energiahatékonyság növelésére;
- intézkedések a megújuló energiaforrások használatának növelésére;
- intézkedések az egyes tüzelőanyagok kén tartalmának csökkentésére és a kis kén tartalmú tüzelőanyagok használatának támogatására, beleértve a nagy kén tartalmú tüzelőanyag kis kén tartalmú, vagy kénmentes tüzelőanyaggal történő együttes felhasználását;
- intézkedések a nem túlzottan magas költségekkel járó, elérhető legjobb csökkentési technológiák alkalmazására, felhasználva a IV. mellékletben lévő iránymutatást.

5. Minden Fél, kivéve az Amerikai Egyesült Államok és Kanada között megkötött 1991. évi Levegőminőségi Egyezményhez csatlakozott Feleket, köteles:

a) legalább olyan szigorú kibocsátási határértékeket alkalmazni, mint ahogyan azt a V. melléklet rögzíti az összes nagy új helyhez kötött tüzelőberendezésre;

b) legkésőbb 2004. június 1. után túlzott költségek nélkül, legalább olyan szigorú kibocsátási határértékeket alkalmazni, mint ahogyan azt a V. melléklet rögzíti, azokra

a meglévő 500 MW_{th}-nál nagyobb bemenő hőteljesítményű helyhez kötött tüzelőberendezésekre, figyelembe véve az erőműnek a jegyzőkönyv hatálybalépésétől számított hátralévő működési idejét, vagy egyenértékű kibocsátás korlátozásokat, vagy más megfelelő rendelkezéseket alkalmazni, melyek biztosítják, hogy elérjék a II. mellékletben részletezett, nemzeti maximumként kitűzött kibocsátási szinteket, és később, az I. mellékletben megadottak szerint tovább közelítsék a kritikus terhelést; és legkésőbb 2004. június 1. után az V. mellékletet iránymutatásként használva alkalmazni a kibocsátási határértékeket, vagy emisszió korlátozásokat azokra a meglévő helyhez kötött nagy tüzelőberendezésekre, amelyek bemenő hőteljesítménye 50 és 500 MW_{th} között van;

c) legkésőbb két évvel a jegyzőkönyv hatálybalépését követően alkalmazni a gázolaj kén tartalmára vonatkozó legalább olyan szigorú nemzeti határértékeket, mint ahogy azt az V. melléklet rögzíti. Azokban az esetekben, ahol a gázolaj használata nem biztosítható másként, egy Állam a jelen bekezdésben megadott időtartamot kiterjesztheti egy 10 évig tartó időtávra. Ebben az esetben nyilatkozatban kell meghatározni az időtáv kiterjesztését, amely nyilatkozatot a ratifikációs, elfogadási, jóváhagyási vagy csatlakozási okmánnyal együtt kell letétbe helyezni.

6. A Felek ezen túlmenően gazdasági eszközöket is alkalmazhatnak a költségkímélő kénkibocsátás-csökkentési technológiák meghonosításának ösztönzésére.

7. A jegyzőkönyv részes Felei a Végrehajtó Testület ülésén, a Végrehajtó Testület által kidolgozandó és elfogandó szabályok és feltételek szerint úgy határozhatnak, hogy két vagy több Fél együttesen is teljesítheti a II. mellékletbeli kötelezettségét. Ezeknek a szabályoknak és feltételeknek biztosítaniuk kell, hogy az e cikk 2. paragrafusában rögzített kötelezettségek teljesíthetők legyenek, és azt is elő kell segíteniük, hogy elérhető legyenek az e cikk 1. paragrafusában rögzített környezeti célok.

8. A 8. cikk szerinti első felülvizsgálat eredményétől függően, legkésőbb a felülvizsgálat befejezését követő egy év múlva a Felek kötelesek tárgyalásokat kezdeni a kibocsátások csökkentésére irányuló újabb kötelezettségek-re vonatkozóan.

3. cikk

Technológiacsere

1. A Felek kötelesek a saját nemzeti törvényeiknek, szabályozásuknak és gyakorlatuknak megfelelően elősegíteni a technológiák és technikák cseréjét, beleértve azokat is, amelyek növelik az energiahatékonyságot, a megújuló energia használatát és a kis kén tartalmú tüzelőanyagok alkalmazását a kénkibocsátás csökkentése érdekében, különösen a következők támogatásával:

a) a rendelkezésre álló technológiák kereskedelmi cseréje;

b) közvetlen ipari kapcsolatok és együttműködés, beleértve a közös vállalkozásokat;

c) információ- és tapasztalatcsere;

d) gondoskodás technikai segítségről.

2. Az 1. paragrafusban részletezett tevékenységek támogatásában a Felek kötelesek előnyös feltételeket teremteni azon alkalmas szervezetek és egyének közötti kapcsolatok és együttműködések előmozdításával a magán és az állami szektorokban, amelyek képesek technológiát, tervezést és mérnöki szolgáltatást, felszerelést vagy a finanszírozást biztosítani.

3. A Felek kötelesek legkésőbb a jegyzőkönyv hatálybalépését követő 6 hónapon belül elkezdni azokat az eljárási lépéseket, amelyek még kedvezőbb feltételeket teremtenek a kénkibocsátás csökkentésének érdekében történő technológiacserehez.

4. cikk

Nemzeti stratégiák, politikák, programok, intézkedések és információk

1. Abból a célból, hogy teljesítse a 2. cikkbeli kötelezettségeit, minden Fél köteles:

a) legkésőbb hat hónappal a jegyzőkönyv hatálybalépését követően elfogadni a nemzeti stratégiákat, politikákat és programokat; és

b) elfogadni és alkalmazni a nemzeti intézkedéseket annak érdekében, hogy ellenőrizzék és csökkentsék kénkibocsátásukat.

2. Minden Fél köteles gyűjteni és karbantartani az alábbi információkat:

a) az EMEP munkatervének megfelelően a tényleges kénkibocsátás-szinteket, és az oxidált kén és más, savasodást okozó vegyületek környezeti koncentrációit és ülepedését azon Felek számára, amelyek az EMEP földrajzi területén belül vannak; és

b) az oxidált kén és más savasodást előidéző vegyületek ülepedésének hatásait.

5. cikk

Beszámolás

1. Minden Fél köteles a Végrehajtó Testület által meghatározott időközönként a titkárságon keresztül jelentést tenni a Végrehajtó Testületnek a következő információkról:

a) a 4. cikk 1. paragrafusa szerinti nemzeti stratégiák, politikák, programok és intézkedések megvalósítása;

b) a Végrehajtó Testület által elfogadott útmutatónak megfelelően a kén évi nemzeti kibocsátási szintjei, tartalmazva az összes lényeges forráskategóriára vonatkozó kibocsátási adatokat; és

c) más, a jegyzőkönyvből eredő kötelezettségek megvalósítása,

összhangban a megfelelő formára és tartalomra vonatkozó döntéssel, melyet a Végrehajtó Testület egy ülésén a Feleknek el kell fogadniuk. Ennek a döntésnek a feltételeit szükség szerint felül kell vizsgálni, hogy azonosítható legyen bármely pótlólagos elem vonatkozásában az információk formája és/vagy tartalma, melyeket a jelentésnek tartalmaznia kell.

2. Az EMEP földrajzi területén belül található összes Fél köteles a Bizottság Végrehajtó Titkárságán keresztül az EMEP Irányító Testülete által meghatározott és a Végrehajtó Testület ülésén a Felek által jóváhagyott módon rendszeresen jelentést tenni az EMEP-nek a kénvegyületeknek az EMEP Irányító Testülete által meghatározott idő- és térbeli kibocsátás megoszlására vonatkozó információkról.

3. Elegendő idővel a Végrehajtó Testület évi ülése előtt az EMEP-nek a következő információkat kell szolgáltatnia:

a) az oxidált kénvegyületek környezeti koncentrációja és ülepedése; és

b) a kénmérlegek számításai.

Azok a Felek, melyek az EMEP földrajzi hatókörén kívüli területeken vannak, a Végrehajtó Testület kérésére kötelesek megadni a rendelkezésre álló hasonló információkat.

4. A Végrehajtó Testület az Egyezmény 10. cikk 2. b) paragrafusával összhangban köteles elkészíteni az oxidált kén és más savasodást okozó vegyületek ülepedésének hatásairól szóló információkat.

5. A Felek kötelesek, a Végrehajtó Testület ülésén rendszeres időközönként átdolgozni az EMEP földrajzi területén belüli Államokra vonatkozó integrált becslési modellekkel számított, és nemzetközileg optimalizált kibocsátás csökkentési kvótákat, hogy a jegyzőkönyv 2. cikk 1. paragrafusának céljai szerint tovább csökkentsék az oxidált kénvegyületekre vonatkozó jelenlegi és kritikus terhelési értékek közötti különbséget.

6. cikk

Kutatás, fejlesztés és monitoring

A Felek kötelesek elősegíteni a következőkkel kapcsolatos kutatást, fejlesztést, monitoringot és együttműködést:

a) a kritikus terhelések és kritikus koncentrációk megállapítására kidolgozott módszerek nemzetközi összehangolása, és olyan eljárásoknak a kidolgozása, melyek megteremtik ezt az összhangot;

b) a monitoring technikák és rendszerek fejlesztése, valamint a kénvegyületek terjedésének, a koncentrációknak és az ülepedésnek a modellezése;

c) a kénkibocsátás további csökkentési stratégiái, amelyek egyaránt alapulnak a kritikus terheléseken és kritikus koncentrációkon éppúgy, mint a műszaki fejlődésen, és az integrált értékelési modellezés fejlesztésén a célból, hogy figyelembe véve a csökkentési költségek méltányos megosztását, kiszámítsák a nemzetközileg optimalizált kibocsátás-csökkentési kötelezettségeket;

d) az olyan szélesebb körű problémák megértése, mint a kénkibocsátások hatása az emberi egészségre, a környezetre, főleg a savasodásra és anyagokra, beleértve a történelmi és kulturális emlékműveket, figyelembe véve a kén-oxidok, nitrogén-oxidok, ammónia, illékony szerves komponensek és a talaj közeli ózon közötti kapcsolatot;

e) kibocsátás-csökkentő technológiák, és az energiahatékonyság növelésére, energiatakarékosságra és a megújuló energia felhasználására vonatkozó technikák és technológiák;

f) a kénkibocsátások csökkentésének eredményeként a környezetet és emberi egészséget befolyásoló kedvező hatások gazdasági értékelése.

7. cikk

Teljesítés

1. Megalakult a Végrehajtó Bizottság, hogy felülvizsgálja a jegyzőkönyv megvalósítását és a Felek kötelezettségeinek teljesítését. A Bizottság a Végrehajtó Testület ülésén számol be a Feleknek, és tehet nekik megfelelő javaslatokat.

2. A Végrehajtó Bizottság jelentésének figyelembevételével, és bármely javaslatára a Felek az ügy körülményeinek figyelembevételével az Egyezmény gyakorlatának megfelelően döntést hozhatnak, és felszólíthatnak a jegyzőkönyv céljainak előmozdítására, beleértve az illető Fél részére nyújtandó, a jegyzőkönyv teljesítésére irányuló segítséget jelentő intézkedéseket.

3. A Felek kötelesek a jegyzőkönyv hatálybalépését követő első Végrehajtó Testületi ülésen elfogadni egy döntést, mely kijelöli a Végrehajtó Bizottság szerkezetét és funkcióit, valamint a teljesítés felülvizsgálatának folyamatát.

4. A teljesítési folyamat vizsgálatának a jegyzőkönyv 9. cikke szerinti előírásoktól függetlenül kell működnie.

8. cikk

A Felek általi felülvizsgálatok a Végrehajtó Testület ülésén

1. A Végrehajtó Testület ülésén a Felek kötelesek az Egyezmény 10. cikkének 2. a) paragrafusa értelmében felülvizsgálni a Felek és az EMEP által szolgáltatott információkat, a kén és más savasodást okozó vegyületek üle-

pedésének hatásáról szóló adatokat és a jegyzőkönyv 7. cikkének 1. paragrafusában hivatkozott Végrehajtást Ellenőrző Bizottság jelentéseit.

2. a) A Végrehajtó Testület ülésén a Felek kötelesek átvizsgálni a jegyzőkönyvbéli kötelezettségeket, beleértve:

(i) az 5. cikk 5. paragrafusbeli kötelezettségeiket, melyek kapcsolódnak a számított és nemzetközileg optimalizált kibocsátás csökkentésekhez, és

(ii) a követelményeknek való megfelelést és fejlődést a jegyzőkönyv céljainak elérésében;

b) a felülvizsgálatoknak figyelembe kell venniük a savasodással kapcsolatos elérhető legjobb tudományos ismereteket, beleértve a kritikus terhelések becsléseit, a technológiai fejlődést, a gazdasági viszonyok változását és a kibocsátási szintek terén vállalt kötelezettségek teljesítését;

c) az ilyen felülvizsgálatok keretében bármely Fél, amelynek a II. mellékletben felsorolt kénkibocsátási maximumokra és csökkentési százalékokra vonatkozó kötelezettségei nem felelnek meg a rá vonatkozó számított és nemzetközileg optimalizált kibocsátás csökkentésnek, amely szerint köteles csökkenteni az 1990-ben mért kén-üledék és az EMEP földrajzi hatókörébe tartozó kritikus kén-üledék közötti különbséget legalább 60%-kal, köteles minden erőfeszítést megtenni a módosított kötelezettségek teljesítésére;

d) az eljárásokat, módszereket és ezeknek a felülvizsgálatoknak az időzítését a Felek a Végrehajtó Testület ülésén határozzák meg. Az első ilyen felülvizsgálat 1997-ben lesz.

9. cikk

Viták kérdések megoldása

1. Abban az esetben, ha bármely két vagy több Fél között vita van a jegyzőkönyv magyarázatát vagy alkalmazását illetően, az érintett Feleknek a vitás kérdés tárgyalásos, vagy bármilyen más, saját maguk választotta békés úton való megoldására kell törekedniük. A vitában résztvevő Feleknek értesíteniük kell vitájukról a Végrehajtó Testületet.

2. A jegyzőkönyv ratifikálásakor, elfogadásakor, jóváhagyásakor vagy csatlakozás esetén, vagy bármilyen későbbi időpontban egy Fél, amely nem egy egyesült regionális gazdasági szervezet, írott formában letétbe helyezheti bármely, a jegyzőkönyv magyarázatával vagy alkalmazásával kapcsolatos vitára vonatkozó nyilatkozatát, mely szerint köteles *tényként* elismerni és megegyezés nélkül, bármely Félre vonatkozóan elfogadni ugyanazt a kötelezettséget a viták rendezésére a következő módok egyikén:

a) a vita beterjesztése Nemzetközi Bírósághoz;

b) döntőbíráskodás (egyeztető eljárás) a Végrehajtó Testület ülésén a lehető legrövidebb időn belül a Felek által elfogadott módon, a döntőbíráskodásra (egyeztető eljárásra) vonatkozó melléklet szerint.

Egy Fél, amely egy egyesült regionális gazdasági szervezet, egy olyan nyilatkozatot tehet az egyeztető eljárással kapcsolatban, amely összhangban van a fenti b) bekezdésbeli eljárással.

3. A 2. paragrafus szerinti nyilatkozatnak addig kell hatályban maradnia, amíg letelik a határideje, vagy a visszavonásáról szóló írott feljegyzésnek Letéteményesnél történő letétbe helyezését követő három hónapig.

4. Egy új nyilatkozat, visszavonásra vonatkozó értesítés, vagy egy nyilatkozat letelte semmiképpen sem befolyásolhatja a Nemzetközi Bíróság vagy döntőbíróóság előtt folyamatban lévő eljárásokat, hacsak a vitában résztvevő Felek másként nem egyeznek meg.

5. Azt az esetet kivéve, amikor az egymással vitában álló Felek a vita elrendezésének ugyanazt a 2. paragrafus szerinti módját elfogadták, amennyiben 12 hónappal azután, hogy az egyik Fél jegyzéket adott át a másiknak, hogy vitában állnak, az érintett Felek nem tudták rendezni vitájukat az 1. paragrafusban említettek szerint, a vitát bármely, a vitában érintett Fél kérésére fel kell terjeszteni kiegészítésre.

6. Az 5. paragrafus értelmében a vitában résztvevő bármely Fél kérésére egyeztető bizottságot kell létrehozni. A bizottságnak úgy kell megalakulnia, hogy tagjai közt egyenlő számban legyenek az érintett Felek jelöltjei, vagy a bizottságban azonos érdekeket képviselő Felek, és az elnököt az így kijelölt tagok közös megegyezéssel választják. A bizottságnak javaslatot kell tennie a döntésre, melyet a Feleknek jóhiszeműen figyelembe kell venniük.

10. cikk

Mellékletek

A jegyzőkönyv mellékletei szerves részei a jegyzőkönyvnek. Az I. és IV. mellékletek ajánlás jellegűek.

11. cikk

A jegyzőkönyv módosítása és kiegészítése

1. Bármely Fél kérheti a jegyzőkönyv módosítását. Az Egyezményben résztvevő bármely Fél kérheti a jegyzőkönyv II. mellékletének kiegészítését a nevével, a kibocsátási szintekkel, a maximálisan megengedett kénkibocsátásokkal és csökkentési százalékokkal együtt.

2. Az ilyen javasolt módosításokat és kiegészítéseket írásban kell benyújtani a Bizottság Végrehajtó Titkárságának, amely köteles tájékoztatni azokról az összes Felet. A Feleknek a Végrehajtó Testület következő évi ülésén meg kell vitatniuk a javasolt módosításokat és kiegészítéseket, feltéve, hogy a Végrehajtó Titkárság legalább 90 nappal előtte tájékoztatta azokról a Feleket.

3. A jegyzőkönyv és II., III. és V. mellékletei módosításainak egyaránt a Végrehajtó Testület ülésén jelen lévő Felek konszenzusán kell alapulniuk, és azokra a Felekre, amelyek elfogadták azokat, kötelező hatályúak lesznek 90 nappal azt követően, hogy a Felek 2/3-a letétbe helyezte az elfogadási okiratát a Letéteményesnél. A módosítások 90 nappal azt követően lépnek hatályba bármely Félre vonatkozóan, hogy az adott fél letétbe helyezte az elfogadási okiratát.

4. A jegyzőkönyv mellékleteinek a módosításához, a 3. paragrafusban hivatkozott mellékletek kivételével a Végrehajtó Testület ülésén jelen lévő Felek konszenzusa szükséges. A Bizottság Végrehajtó Titkársága által bejelentett bármely mellékletének módosítása a közlését követő 90 nappal azt követően lép hatályba bármely Felekre vonatkozóan is, amelyek nem helyeztek letétbe véleményeltérést az 5. paragrafus előírásai szerint, kivéve, ha legalább 16 Fél nem helyezett el ilyen értesítést.

5. Bármelyik Félnek, amelynek nem áll módjában elfogadni egy melléklet módosítását, a 3. paragrafusban említett mellékletek kivételével, írásban értesítenie kell a Letéteményes az elfogadás kihirdetését követő 90 napon belül. A Letéteményesnek haladéktalanul tudatnia kell az összes Féllel bármilyen hasonló értesítés beérkezését. Bármely Fél előzetes értesítéssel bármikor helyettesítheti az elfogadást, és az elfogadási okirat letétbe helyezésével a melléklet módosítása erre a Félre vonatkozóan hatályba lép.

6. A II. melléklet módosításai a Végrehajtó Testület ülésén résztvevő Felek konszenzusával fogadhatók el, és 90 nappal azután a nap után lépnek hatályba a jegyzőkönyv valamennyi Felére vonatkozóan, amelyen a Bizottság Végrehajtó Titkársága írásban értesítette a Feleket a módosítás elfogadásáról.

12. cikk

Aláírás

1. A jegyzőkönyv 1994. június 13-tól 1994. június 14-ig lesz aláírható Oslóban, utána New Yorkban az ENSZ Központban 1994. december 12-ig a Bizottság állandó tagjainak, valamint a Bizottság tanácskozási joggal rendelkező tagjainak, a Gazdasági és Szociális Tanács 36(IV.) 1947. március 28-i határozatának 8. paragrafusa értelmében, és a Bizottság szuverén országaiból álló regionális gazdasági integrációs szervezeteknek, melyeknek tanácskozási, szerződés-kötési és alkalmazási joguk van a Jegyzőkönyv által szabályozott nemzetközi megállapodások tekintetében, feltéve, hogy az országok és szervezetek egyaránt az Egyezmény Felei, és a II. mellékletben fel vannak sorolva.

2. A regionális gazdasági integrációs szervezetek a hatáskörükbe tartozó kérdésekben kötelesek a saját nevükben gyakorolni a jogaikat és teljesíteni kötelezettségeiket,

melyeket a jegyzőkönyv a tagországoknak tulajdonít. Ilyen esetekben ezeknek a szervezeteknek a tagországi egyedül nem gyakorolhatnak ilyen jogokat.

13. cikk

Ratifikálás, elfogadás, jóváhagyás és csatlakozás

1. Az aláíró Feleknek a jegyzőkönyvet ratifikálni, elfogadni vagy jóváhagyni kell.

2. A 12. cikkely 1. paragrafusa szerinti követelményeknek megfelelő országok és szervezetek 1994. december 12-től csatlakozhatnak a jegyzőkönyvhöz.

14. cikk

Letéteményes

Az Egyesült Nemzetek Főtitkára fogja gyakorolni a letéteményesi funkciót, aki a ratifikálás, elfogadás, jóváhagyás vagy csatlakozás okiratainak letéteményese.

15. cikk

Hatálybalépés

1. A jegyzőkönyv azután a nap után 90 nappal fog hatályba lépni, amely napon a ratifikálás, elfogadás, jóváhagyás vagy csatlakozás tizenhatodik okiratát letétbe helyezték a Letéteményesnél.

2. A 12. cikk 1. paragrafusában említett összes olyan országra és szervezetre, amely ratifikálja, elfogadja vagy jóváhagyja a jegyzőkönyvet, vagy a tizenhatodik ratifikációs, elfogadási, jóváhagyási vagy csatlakozási okirat letétbe helyezése után csatlakozik hozzá, 90 nappal azután a nap után lép hatályba a jegyzőkönyv, amely napon az ilyen Fél letétbe helyezi a ratifikálás, elfogadás, jóváhagyás vagy csatlakozás okiratát.

16. cikk

Visszavonás

Öt évvel azután, hogy a jegyzőkönyv rá vonatkozóan hatályba lépett, bármely Fél elállhat tőle oly módon, hogy írásbeli bejelentést tesz a Letéteményesnek. Bármely ilyen visszavonás a Letéteményeshez való megérkezést követő 90. napon, vagy a visszavonás bejelentésében megadható későbbi időpontban lép hatályba.

17. cikk

Hiteles szövegek

A jegyzőkönyv eredeti példányát, amelynek angol, francia és orosz nyelvű szövege egyaránt hiteles, az Egyesült Nemzetek Főtitkáránál kell letétbe helyezni.

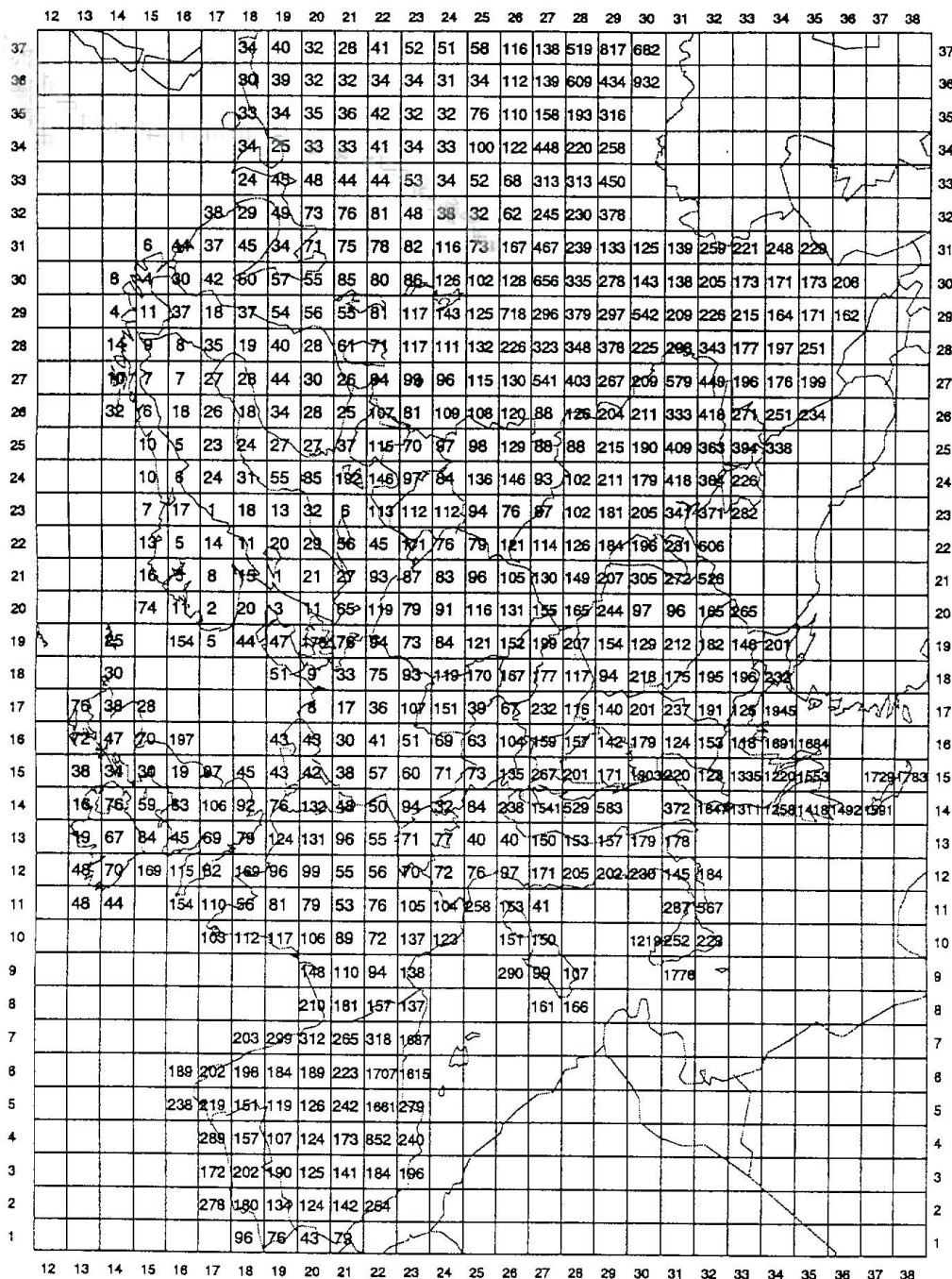
Ennek hitelül az alulírottak, miután erre megfelelő felhatalmazással rendelkeznek, a jegyzőkönyvet aláírták.

Készült Oslóban, ezerkilencszázkilencvennégy júniusának tizennegyedik napján.

I. melléklet

Kritikus kénüledés

(5 percentiles térkép centigramm S/m²/év mértékegységben)

*II. melléklet***Kénkibocsátási korlátok és százalékos kibocsátás csökkentések**

Az alábbi táblázatban felsorolt kénkibocsátási korlátok a jegyzőkönyv 2. cikkének 2. és 3. paragrafusában említett kötelezettségek. A felsorolt 1980. és 1990. évi kibocsátási szintek, valamint a felsorolt százalékos emisszió csökkentések csak tájékoztatási célokat szolgálnak.

	Kibocsátási szintek kt SO ₂ /év		Kénkibocsátási korlátok <u>a/</u> kt SO ₂ /év			Százalékos kibocsátás csökkentések (bázisév 1980) <u>b/</u>		
	1980	1990	2000	2005	2010	2000	2005	2010
Ausztria	390	90	78			80		
Belorusszia	740		456	400	370	38	46	50
Belgium	828	443	248	232	215	70	72	74
Bulgária	2050	2020	1374	1230	1127	33	40	45
Kanada-országos -SOMA	4614 3245	3700	3200 1750			30 46		
Horvátország	150	160	133	125	117	11	17	22
Cseh Köztársaság	2257	1876	1128	902	632	50	60	72
Dánia	451	180	90			80		
Finnország	584	260	116			80		
Franciaország	3348	1202	868	800		74	77	78
Németország	7494	5803	1300	990		83	87	
Görögország	400	510	595	580	570	0	3	4
Magyarország	1632	1010	898	816	653	45	50	60
Írország	222	168	155			30		
Olaszország	3800		1330	1042		65	73	
Liechtenstein	0.4	0.1	0.1			75		
Luxemburg	24		10			58		
Hollandia	466	207	106			77		
Norvégia	142	54	34			76		
Lengyelország	4100	3210	2583	2173	1397	37	47	66
Portugália	266	284	304	294		0	3	
Oroszország <u>c/</u>	7161	4460	4440	4297	4297	38	40	40
Szlovákia	843	539	337	295	240	60	65	72
Szlovénia	235	195	130	94	71	45	60	70
Spanyolország	3319	2316	2143			35		
Svédország	507	130	100			80		
Svájc	126	62	60			52		
Ukrajna	3850		2310	2118	1696	40	45	56
Egyesült Királyság	4898	3780	2449	1470	980	50	70	80
Európai Közösség	25513		9598			62		

Megjegyzések

a/ Amennyiben 2005 előtt egy adott évben, valamely Fél egy rendkívül hideg tél, egy rendkívül száraz nyár és egy előre nem látott rövid távon saját vagy egy szomszédos ország energiaellátási rendszerében fellépő kapacitásvesztés következtében nem tudja teljesíteni ezen melléklet szerinti kötelezettségeit, akkor olyan módon teljesítheti ezeket a kötelezettségeket, hogy átlagolja a szóban forgó évre, valamint ezt az évet megelőző és követő évre vonatkozó országos éves kénkibocsátását, feltéve, hogy a kibocsátási szint egyetlen évben sem haladja meg 20%-ka a kénkibocsátás korlátot.

A túllépés okát bármely adott évben és azt a módszert, amely szerint a háromévi átlagértéket meghatározzák, jelenteni kell a Végrehajtást Ellenőrző Bizottságnak.

b/ Görögország és Portugália esetében a megadott százalékos kibocsátás csökkentések a 2000. évre előrejelzett kénkibocsátási korlátokra vonatkoznak.

c/ Az EMEP térségen belüli európai rész.

*III. melléklet***Kén-oxidok szabályozási területek (SOMA) kijelölése**

A jegyzőkönyv céljára a következő SOMA van bejegyezve:

Dél-kelet kanadai SOMA

Ez egy 1 000 000 km²-es terület, amely tartalmazza a Prince Edward-szigetet, Új-Skócia és New Brunswick tartományok teljes területét, Quebec tartománynak a Szent Lőrinc öböl északi partján lévő Havre-St. Pierre és ama pont között húzódó egyenes vonaltól délre eső teljes területét, ahol a Quebec-Ontario határ metszi a James Bay tengerpartot, és Ontario tartománynak az Ontario-Quebec határ James Bay tengerpartot metsző pontját és a Felső-tó északi partján lévő Nipigon folyó melletti pontját összekötő vonaltól délre eső teljes területét.

*IV. melléklet***A helyhez kötött források kénkibocsátásának csökkentési technológiái***I. Bevezetés*

1. A melléklet célja, hogy útmutatást adjon a kénkibocsátás-csökkentési lehetőségek és technológiák megválasztására, amelyek alkalmasak a jegyzőkönyv által megszabott kötelezettségek végrehajtására.

2. A melléklet a kénkibocsátás csökkentésére irányuló általános lehetőségekre és különösen a kibocsátás csökkentését szolgáló technológiákra és azok költségeire vonatkozó információkon alapul, amelyeket a Végrehajtó Testület és az annak alárendelt szervezetek hivatalos dokumentációi tartalmaznak.

3. Hacsak másként nem jelölik meg, a csökkentésre vonatkozó felsorolt intézkedések a legtöbb esetben több éves üzemelési tapasztalat alapján, a lehető legjobban megalapozott és gazdaságilag megvalósítható, leginkább hozzáférhető technológiát veszik figyelembe. Azonban mind az új létesítményeknél, mind a meglévők rekonstrukciójakor nyert, a kis kibocsátással járó megoldások és technológiák terén folyamatosan növekvő tapasztalat miatt szükséges e melléklet rendszeres felülvizsgálata.

4. Habár a melléklet felsorolt számos intézkedést és technológiát, amelyek a költségek és hatékonyság széles skáláját képviselik, ezek nem merítik ki az összes csökkentésre irányuló lehetőséget. Továbbá, a csökkentésre vonatkozó intézkedések és technológiák kiválasztása minden egyes esetben számos tényező függvénye, köztük az adott jogi szabályozás és egyéb előírások, valamint különösen a csökkentési technológiára vonatkozó követelmények a primer energiahordozók összetétele, az ipari infrastruktúra, a gazdasági körülmények és a sajátos üzem belüli adottságok.

5. A melléklet főként a kén-oxidok, mint kén-dioxidban kifejezett összes kén-dioxid (SO₂) és kén-trioxid (SO₃) kibocsátást korlátozó intézkedésekkel foglalkozik. A nem égési folyamatokból és más eljárásokból származó kén-oxidok vagy más kénvegyületek formájában kibocsátott kén aránya kicsi az égetésből származó kénkibocsátáshoz viszonyítva.

6. Ha olyan kénkibocsátó forrásra tervezik az intézkedést vagy technológiát, amely más szennyező anyagokat, elsősorban nitrogén-oxidokat (NO_x), port, nehézfémeket és illékony szerves vegyületeket (VOC) is kibocsát, akkor érdemes ezeket a szennyező anyagra specifikus csökkentési lehetőségekkel összefüggésben tekintetbe venni, annak érdekében, hogy maximális legyen a teljes csökkentési hatások és minimálissá váljon a környezeti hatás, valamint hogy különösen a levegőt szennyező anyagok más közegbe (pl. szennyvíz és szilárd hulladék) való átkerülése elkerülhető legyen.

II. A kénkibocsátás legfőbb helyhez kötött forrásai

7. A fosszilis tüzelőanyag égetésével járó eljárások a főbb forrásai a helyhez kötött forrásokból származó, antropogén eredetű kénkibocsátásnak. Továbbá néhány nem égetéssel járó folyamat is jelentősen hozzájárulhat az emisszióhoz. A legfőbb helyhez kötött kategóriák az EMEP/CORINAIR '90 szerint a következők:

(i) Közüzemi erőművek, villamos energia termelő és távfűtő művek:

- a) kazánok,
- b) helyhez kötött turbinák és belső égésű motorok.

(ii) Kereskedelmi, intézményi és lakossági tüzelőberendezések:

- a) kereskedelmi (szolgáltatásban alkalmazott) kazánok,
- b) háztartási fűtőberendezések.

(iii) Ipari tüzelőberendezések és égetési eljárások:

- a) kazánok és technológiai folyamatokban alkalmazott hevítő berendezések,
- b) ipari eljárások, pl. kohászati tevékenységek, mint pörkölés, zsugorítás, kokszolók, titánium-dioxid (TiO₂) gyártási eljárása stb.,
- c) cellulóz gyártás.

(iv) Nem tüzelési folyamatok, pl. kénsav-gyártás, speciális szerves szintézis eljárások, fémek felületkezelése.

(v) Kinyerés, fosszilis tüzelőanyagok feldolgozása és elosztása.

(vi) Hulladék kezelés és ártalmatlanítás, pl. települési és ipari hulladék hővel történő kezelése.

8. Az EGB térségére vonatkozó összesített adatok (1990) szerint a teljes kénkibocsátás kb. 88%-a a tüzelési eljárásokból származik (20%-a ipari tüzelésből), 5%-a ter-

melési folyamatokból és 7%-a az olajfinomítókból. Az erőművi ágazat számos országban az egyedüli nagyobb kénkibocsátási forrás. Néhány országban az ipari ágazat (beleértve a finomítókat) ugyancsak jelentős kénkibocsátó. Habár a finomítók kibocsátása az EGB térségében viszonylag kicsi, hatásuk a más forrásokból származó kénkibocsátásra számottevő az olajipari termékek kéntartalma miatt. A nyersolajban található kéntartalom 60%-a általában megmarad a termékben, 30%-át elemi kénként visszanyerik és 10%-ot a finomítók kéményen át bocsátanak ki.

III. Általános lehetőségek a tüzelésből származó kénkibocsátás csökkentésére

9. A kénkibocsátás csökkentésének általános lehetőségei:

(i) Energiapolitikai intézkedések:*

a) Energiatakarékosság

A racionális energiafelhasználás (jobb hatásfokú energia kihasználással/eljárással folyó tevékenység, közös villamos áram és hőtermelés és/vagy az igényekhez mért gazdálkodás) rendszerint kénkibocsátás csökkenést eredményez.

b) Energiahordozók cseréje

A kénkibocsátás általában csökkenthető a nem égetéssel működő energiaforrások részarányának növelésével (pl. víz-, atom-, szélenergia stb.) az energiaellátásban. Azonban a további környezeti hatásokkal számolni kell.

(ii) Technológiai választási lehetőségek:

a) Tüzelőanyag változtatás

A tüzelés folyamán keletkező SO₂ kibocsátás közvetlen összefüggésben van a használt tüzelőanyag kéntartalmával.

A tüzelőanyag változtatása (pl. a nagyobból kisebb kéntartalmú szénre és/vagy folyékony tüzelőanyagra, vagy szénről gázra) kisebb kénkibocsátáshoz vezet, de lehetnek bizonyos korlátok, pl. az alacsony kéntartalmú tüzelőanyagok hozzáférhetősége, és a meglévő tüzelési rendszerek átállíthatósága más tüzelőanyagra. Sok EGB országban váltottak ki szén, illetve olajtüzelés erőművet gáztüzelésű erőművel. A kettős tüzelőanyaggal működő erőművek megkönnyíthetik a tüzelőanyag váltást.

b) A tüzelőanyag tisztítása

A földgáz tisztítására rendelkezésre áll korszerű technológia és széles körben alkalmazzák üzemelési okokból.

Az egyes eljárásokban keletkező gázok (savas finomítás gázai, koksztgáz, biogáz stb.) tisztítására ugyancsak rendelkezésre áll korszerű technológia.

A folyékony tüzelőanyagok (könnyű és közepes frakciók) kéntelenítésére rendelkezésre áll korszerű technológia.

A nehéz frakciók kéntelenítése műszakilag megoldható, azonban a nyers termék tulajdonságait tekintetbe kell venni. Az atmoszférikus maradék kéntelenítése (fenékmaredek az atmoszférikus nyers desztillációs egységekből) nem általánosan alkalmazott gyakorlat kis kéntartalmú tüzelőolaj előállítására, a kis kéntartalmú nyersolaj felhasználása előnyösebb. Hidrokrakkolást és teljes konverzióval járó technológiákat fejlesztettek ki és egyesítik a nagy kénvisszatartást a könnyű termékek arányának növelésével. A teljes konverzióval működő finomítók száma még kicsi. Az ilyen finomítók általában visszanyerik a kénbevitel 80–90%-át és átalakítják az összes maradékot könnyű vagy más, piacon eladható terméké. Az ilyen finomítónál az energiafogyasztás és a beruházási költségek nagyobbak. A finomítási termékek jellemző kéntartalmát az 1. táblázat mutatja be.

1. táblázat

Finomított termékek kéntartalma (kéntartalom%-ban)

	Jelenlegi jellemző értékek	Várható jövőbeli értékek
Benzin	0,1	0,05
Jet-kerozin	0,1	0,01
Dízelolaj	0,05–0,3	0,05
Tüzelőolaj	0,1–0,2	< 0,1
Fűtőolaj	0,2–3,5	< 1
Hajókban alkalmazott dízelolaj	0,5–1,0	< 0,5
Bunkerolaj	3,0–5,0	< 1 (partmenti hajózásban) < 2 (nyílt tengereken)

A kőszén tisztítására alkalmazott jelenleg ismert technológiákkal a szerves kén kb. 50%-át lehet eltávolítani (a szén tulajdonságaitól függően), de a szerves kén nem lehet eltávolítani. Hatékonyabb technológiákat is kifejlesztettek, amelyek azonban nagyobb beruházási és üzemelési költséggel járnak. A kén eltávolításának hatásfoka szénmosás útján így korlátozott a füstgáz kéntelenítéséhez viszonyítva. Lehetnek egyes országokra jellemző optimális lehetőségek a tüzelőanyag és a füstgáz tisztítás legjobb kombinációjára.

c) Korszerű tüzelési technológiák

A növelt termikus hatásfokkal és csökkentett kénkibocsátással járó égetési technológiák a következők: fluidágyas égetés (FBC), buborékoltató (BFBC), keringeteses (CFBC) és nyomás alatti (PFBC) fluidágyas égetés; integrált gázosítással kombinált égetés (IGCC) és kombinált ciklusú gázturbinák (CCGT).

* Az (i), a) és b) lehetőségek a Felek energiaszerkezetébe és politikájába integrálódtak. Az alkalmazás mértéke, a hatékonyság és az ágazatonkénti költségek itt nem szerepelnek.

A helyhez kötött gázturbinák integrálhatók a meglévő, hagyományos erőművek tüzeléstechnikai rendszerébe, ez 5–7%-kal növelheti az általános hatékonyságot és eredményeként pl. jelentős csökkenéshez vezethet a kénkibocsátásban. Nagyobb átalakítás válik azonban szükségessé a meglévő kazán rendszerben.

A fluidágyas égetés olyan égetési technológia, amelynél kőszén és barnaszén égetnek, de ugyancsak égethetők más szilárd tüzelőanyagok is, pl. olajpogácsa, vagy rossz minőségű tüzelőanyagok, pl. hulladék, tőzeg és fa. A kibocsátások csökkenthetők továbbá az égetés integrált szabályozásával a rendszeren belül: mészmészkiegészítő adagolásával az ágy anyagában. Az FBC teljes beépített kapacitása eléri a kb. 30 000 MW_{th} teljesítményt (250–350 tüzelőberendezés), ebből 8000 MW_{th} az 50 MW_{th}-nál nagyobb teljesítményű tartományban van. Az eljárásból származó melléktermékek problémát okozhatnak a felhasználás és/vagy ártalmatlanítás tekintetében és e téren további fejlesztés szükséges.

Az IGCC eljárás szén elgázosítás és kombinált ciklusú energiatermelés a gáz- és gőzturbinákban. Az elgázosított szén a gázturbina égéskamrájában égetik el. A kénkibocsátás csökkentése korszerű technológia alkalmazásával érhető el a nyersgáz-tisztító berendezésekben a gázturbina előtt. A technológia alkalmazható a nehézőlaj maradékok-

ra és a bitumen emulziókra is. A beépített kapacitás jelenleg kb. 1000 MW_{el} (5 tüzelőberendezés).

Jelenleg tervezés alatt állnak a kombinált ciklusú gázturbinával működő erőművek, amelyek tüzelőanyagként földgázt használnak és energia hatásfokuk kb. 48–52%.

d) Az eljárás és az égetés módosítása

Nem állnak rendelkezésre az NO_x kibocsátás csökkentésére alkalmazott intézkedésekhez hasonló tüzeléstechnikai módosítások, mivel a tüzelés folyamán a szervesen és/vagy szervesetlenül kötött kén csaknem teljesen oxidálódik (bizonyos mennyiség a tüzelőanyag tulajdonságaitól és az égetési technológiától függően visszamarad a hamuban).

Ebben a mellékletben a száraz additív eljárások a hagyományos kazánok esetében technológiai módosításoknak számítanak, mivel a hatóanyagot az égető egységbe fecskendezés útján juttatják be. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy ha ezeket az eljárásokat alkalmazzák, a hőteljesítmény csökken, a Ca/S arány nagy és a kéneltávolítás kis mértékű. Figyelembe kell venni a melléktermékek további felhasználásának problémáját, így ez a megoldás rendszerint csak átmeneti intézkedésként alkalmazható és csak kisebb létesítmények esetében (2. táblázat).

2. táblázat

Kén-dioxid emissziók a fosszilis tüzelőanyaggal üzemelő kazánoknál
a technológiai lehetőségek alkalmazásával

	Csökkentés nélküli emissziók		Adalék befecskendezés		Nedves leválasztás <u>a/</u>		Száras leválasztás <u>b/</u>	
Leválasztási hatások (%)			60 %-ig		95 %		90 %-ig	
Energiahatékonyság (kW _{el} /10 ³ m ³ /h)			0,1 – 1		6 – 10		3 - 6	
Teljes beépített kapacitás (ECE Eur) (MW _{th})					194000		16000	
Melléktermék típusa			Káliumsók és szálló pernye keveréke		Gipsz (iszap/szennyvíz)		CaSO ₃ *1/2 H ₂ O és szálló pernye keveréke	
Fajlagos beruházási költség (ECU (1990)/kW _{el})			20 – 50		60 - 250		50 – 220	
	mg/m ³ <u>c/</u>	g/kWh _{el}	mg/m ³ <u>c/</u>	g/kWh _{el}	mg/m ³ <u>c/</u>	g/kWh _{el}	mg/m ³ <u>c/</u>	g/kWh _{el}
Köszén <u>d/</u>	1000-10000	3,5-35	400-4000	1,4-14	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,4 < 0,7	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,4 < 0,7
Barnaszén <u>d/</u>	1000-20000	4,2-84	400-8000	1,7-33,6	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,7 < 0,8	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,7 < 0,8
Nehéz fűtőolaj <u>d/</u>	1000-10000	2,8-28	400-4000	1,1-11	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,1 < 0,6	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,1 < 0,6
	Ammóniás mosás <u>b/</u>		Wellman-Lord eljárás <u>a/</u>		Aktívszenes eljárás <u>a/</u>		Kombinált katalitikus eljárás <u>a/</u>	
Leválasztási hatások (%)	90 %-ig		95 % -		95 % -		95 % -	
Energiahatékonyság (kW _{el} /10 ³ m ³ /h)	3-10		10-15		4-8		2	
Teljes beépített kapacitás (ECE Eur) (MW _{th})	200		2000		700		1300	
Melléktermék típusa	Ammónia műtrágya		Elemi kén Kénsav (99 tf%)		Elemi kén Kénsav (99 tf%)		Kénsav (70 m%)	
Fajlagos beruházási költség (ECU (1990)/kW _{el})	230-270 <u>e/</u>		200-300 <u>e/</u>		280-320 <u>e/ f/</u>		320-350 <u>e/ f/</u>	
	mg/m ³ <u>c/</u>	g/kWh _{el}	mg/m ³ <u>c/</u>	g/kWh _{el}	mg/m ³ <u>c/</u>	g/kWh _{el}	mg/m ³ <u>c/</u>	g/kWh _{el}
Köszén <u>d/</u>	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,4 < 0,7	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,4 < 0,7	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,4 < 0,7	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,4 < 0,7
Barnaszén <u>d/</u>	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,7 < 0,8	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,7 < 0,8	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,7 < 0,8	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,7 < 0,8
Nehéz fűtőolaj <u>d/</u>	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,1 < 0,6	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,1 < 0,6	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,1 < 0,6	< 400 (< 200, 1% S)	< 1,1 < 0,6

a/ A tüzelőanyag nagy kéntartalma esetében a leválasztási hatásfokot hozzá kell igazítani. Ez azonban az eljárástól függhet. Ezek az eljárások rendszerint 95%-os hatásfokkal megvalósíthatók.

b/ Nagy kéntartalmú tüzelőanyagok esetében korlátozott alkalmazhatóság.

c/ A kibocsátás mg/m³-ben (teljes lebegő szárazanyag tartalom), száraz, 6% oxigéntartalmú füstgázra vonatkoztatva szilárd tüzelőanyagok esetén; százaz, 3% oxigéntartalmú füstgázra vonatkoztatva folyékony tüzelőanyagok esetén.

d/ Az átszámítási tényező függ a tüzelőanyag jellemzőitől, a tüzelőanyag fajlagos gáztérfogatától és a kazán termikus hatásfokától (az átszámítási tényezők (m³/kWh_{el}, 36%-os termikus hatásfok figyelembevételével) a következők: feketeszén: 3,50; barnaszén: 4,20; nehéz fűtőolaj: 2,80).

e/ A fajlagos beruházási költség kis számú berendezésekre vonatkozik.

f/ A fajlagos beruházási költség magában foglalja a denitrifikációs eljárás költségét.

A táblázatot elsősorban a villamos energia ágazat nagy tüzelőberendezéseire dolgozták ki. A kibocsátás-csökkentési változatok azonban más ágazatok hasonló füstgázokat kibocsátó berendezéseire is vonatkoznak.

e) Füstgáz kéntelenítési eljárások (FGD)

Ezek az eljárások a már kialakult kén-oxidok eltávolítását célozzák és másodlagos eljárásként is tekinthetők. A füstgáz kezelésére használt korszerű eljárások mindegyike a kén nedves, száraz vagy félszáraz és katalitikus kémiai kivonási technológiáján alapszik.

A leghatékonyabb kénkibocsátás csökkentési programok elérése érdekében ennek a paragrafusnak az (i) pontjában felsorolt intézkedéseken túl figyelembe kell venni az (ii) pontban meghatározott technológiai lehetőségek kombinációit.

Néhány esetben a kénkibocsátások csökkentési megoldásai egyúttal eredményezhetik a CO₂, az NO_x és más szennyező anyagok kibocsátásának csökkentését is.

A közüzemű erőművekben és a villamosenergiát termelő és egyúttal távfűtést szolgáló erőműveknél a használt füstgáz-tisztítási eljárások, többek között a következők: meszes/mészköves nedves mosó (LWS); permetezés száraz abszorpcióval (SDA); Wellman Lord eljárás (WL); ammónia mosó (AS) és kombinált NO_x/SO₂ eltávolítási eljárások [aktívszenes eljárás (AC) és kombinált katalitikus NO_x/SO_x eltávolítási eljárás].

Az erőművi ágazatban az LWS és SDA teszi ki a 85%-át, illetve a 10%-át a működő FGD kapacitásnak.

Több új füstgáz kéntelenítési eljárás, pl. az elektron sugaras száraz mosó (EBDS) és a Mark 13A még nem jutott túl a kipróbálási szakaszon.

A 2. táblázat mutatja be a fent említett másodlagos módszerek hatékonyságát a gyakorlati tapasztalat alapján, amelyeket nagyszámú működő üzemből gyűjtöttek. A működő kapacitás és a kapacitás nagyságrendek is fel vannak tüntetve. A hasonló jellemzők ellenére több kéncsökkenési technológia esetében a helyi vagy üzemi sajátos befolyások bizonyos adott technológia kizárásához vezethetnek.

A 2. táblázat ugyancsak bemutatja a szokott beruházási költségek nagyságrendjét ennek a paragrafusnak az (ii) c), d) és e) pontjaiban felsorolt kéncsökkenési technológiák alkalmazása esetében. E technológiák egyedi esetekben való alkalmazásakor azonban meg kell jegyezni, hogy a kibocsátás csökkentési intézkedések beruházási költsége többek között függ a használt technológiától, a szükséges csökkentési eljárásoktól, az erőmű méretétől, a kívánt csökkentés nagyságától és a tervezett karbantartási ciklustól. Így a táblázat csak a beruházási költségek szélesebb nagyságrendjét határozza meg. A korszerűsítés beruházási költsége általában meghaladja az új üzemek esetén szükséges mértéket.

IV. Más ágazatok csökkentési technológiái

10. A 9. paragrafus (ii) a)–e) pontjaiban tárgyalt csökkentési technológiák nemcsak az erőművi ágazatra érvényesek, hanem az ipar különféle más ágazataira is. Több éves üzemeltetési tapasztalat van már, legtöbb esetben az erőművi ágazatból.

11. A kéncsökkenési technológiák alkalmazása az iparban csupán az adott eljárások sajátos korlátjaitól függ az adott ágazatban. A jelentősebb kénkibocsátókat és az ezeknek megfelelő csökkentési intézkedéseket a 3. táblázat mutatja be.

3. táblázat

Kibocsátó forrás	Csökkentési eljárások
Nem-vas-szulfidok pörkölése	Nedves kénsavas katalitikus eljárás (WSA)
Viszkozta gyártás	Kettős kontakt eljárás
Kénsavgyártás	Kettős kontakt eljárás, megnövelt kihozatal
Kraftcellulóz gyártás	Többféle folyamat-integrált módszer

12. A 3. táblázatban felsorolt ágazatokban az eljárásba beépített csökkentési intézkedések, köztük a nyersanyag változtatása (ha szükséges, ágazat specifikus füstgáz kezeléssel kombinálva) alkalmazhatók a leghatékonyabb kénkibocsátás csökkentés elérésére.

13. A közölt példák a következők:

a) Új kraftcellulóz gyárban 1 kg kénkibocsátásnál kisebb emisszió érhető el az AD (légszáraz) cellulóz tonnájára vonatkoztatva.**

b) Szulfitos cellulóz gyárban 1–1,5 kg S/t AD cellulóz érhető el.

c) Szulfidok pörkölése esetén 80–99%-os határfokról adtak tájékoztatást 10 000–200 000 m³/óra kapacitású létesítményeknél.

d) Vasérc zsugorító üzemnél egy 320 000 m³/óra kapacitású FGD egység tisztított gázában 100 mg SO_x/Nm³ alatti kibocsátást értek el 6%-os O₂ mellett.

e) Koksolóknál kevesebb, mint 400 mg SO_x/Nm³-t értek el 6%-os O₂ mellett.

f) Kénsav üzemek 99%-nál nagyobb konverziós arányt érnek el.

g) Korszerű Claus üzemnél 99%-nál magasabb kénvisszanyerést érnek el.

V. Melléktermékek és mellékhatások

14. Mivel a helyhez kötött forrásokból származó kénkibocsátás csökkentésére irányuló erőfeszítések fokozódtak az EGB térségének országaiban, a melléktermékek mennyisége ugyancsak megnő.

** A kén-nátrium arány ellenőrzése szükséges, vagyis a kén kivonása semleges só formájában és kénmentes nátriumpótlás alkalmazása.

15. Olyan megoldásokat kell választani, amelyek felhasználható melléktermékek keletkezéséhez vezetnek. Továbbá olyan megoldást kell választani, amely növeli a termikus hatásfokot és csökkenti a hulladék mennyiségét minden lehetséges esetben. Habár a legtöbb melléktermék felhasználható vagy visszaforgatható, pl. a gipsz, ammónia sók, kénsav vagy kén; olyan tényezőket, mint a piaci feltételek és a minőségi szabványok, figyelembe kell venni. Az FBC és az SDA melléktermékeinek további felhasználását kell fejleszteni és vizsgálni, mivel a lerakóhelyek és a lerakás feltételrendszere korlátozza ezek elhelyezését a legtöbb országban.

16. A következő mellékhatások nem akadályozzák meg egyik technológia vagy módszer alkalmazását sem, de számításba kell ezeket venni, amikor többféle kéncsökkentési lehetőség is fennáll:

- a) a gázkezelési eljárások energiaigénye;
- b) korrózió kénsav keletkezése miatt a kén-oxidok vízgőzzel való reakciója következtében;
- c) fokozott vízhasználat és szennyvízkezelés;
- d) reagens iránti igény;
- e) szilárd hulladék ártalmatlanítása (lerakása).

VI. Monitorozás és jelentés

17. Az országos levegőszennyezés csökkentési stratégia és politika végrehajtására tett intézkedések a következők: jogi szabályozás és más szabályozási előírások, gazdasági ösztönzés és szankcionálás, valamint technológiai követelmények (elérhető legjobb technológia).

18. Általában szabványos értékeket adnak meg az egyes kibocsátó forrásokra, az üzem mérete, a működés formája, a tüzelési technológia, a tüzelőanyag fajtája szerint, valamint figyelemmel arra, hogy új vagy már működő létesítményről van szó. Alternatív megközelítésként adott forráscsoportból történő teljes kénkibocsátás csökkentésének célként való kitűzése is használatos, ez lehetővé teszi, hogy megválaszthassák, mit tesznek a kitűzött cél elérése érdekében (buborék elv).

19. A kénkibocsátásnak az országos keretrendelkezésekben meghatározott szintre való csökkenését állandó

monitorozással és jelentési rendszerrel, valamint a felügyeletet gyakorló hatóságoknak történő jelentéstétellel kell ellenőrizni.

20. Többféle monitor rendszer létezik, amelyek folyamatos és szakaszos mérési módszereket alkalmaznak. A minőségi követelmények azonban eltérőek. A méréseket minősített intézményekkel kell végeztetni, amelyek mérési és monitorozási rendszereket alkalmaznak. Ebben a tekintetben a minősítési rendszer jelentheti a legjobb biztosítékot.

21. A korszerű, automatikus monitor rendszerek és folyamat-ellenőrző berendezések esetében a jelentési kötelezettség nem okoz gondot. A további felhasználásra történő adatgyűjtés korszerű eljárás, azonban az illetékes hatóságoknak jelentett adatok eltérőek az egyes esetekben. A jobb összehasonlíthatóság elérése érdekében össze kell hangolni az adatkészleteket és a szabályokat. Kívánatos az összehangolás a mérési és monitorozási rendszerek minőségbiztosítása terén is. Ezt számításba kell venni, amikor az adatokat összehasonlítják.

22. Az eltérések és egyenlőtlenségek elkerülése érdekében a következőkre kiterjedő kulcskérdéseket és paramétereket kell meghatározni:

a) Szabványok meghatározása, kifejezve mint ppmv, mg/Nm³, g/GJ, kg/h vagy kg/t termék. Ezen egységek legtöbbjét számítani kell és meg kell határozni a gáz hőmérsékletének, páratartalmának, nyomásának, oxigéntartalmának vagy a bevitt hőértékének figyelembevételével.

b) Az időtartam meghatározása, amelyre a szabványos értékeket átlagolják órában, hónapban vagy évben kifejezve.

c) A meghibásodási idő és az ennek megfelelő szükség intézkedések meghatározása a monitor rendszer kikerülésére vagy a berendezés lezárására vonatkozóan.

d) Módszerek meghatározása a mérőberendezés hibája miatti hiányos vagy elvesztett adatok visszatöltésére.

e) A mérendő paraméterek meghatározása. Az ipari technológiáktól függően eltérhetnek a szükséges információk. Ez a mérőpont rendszeren belüli elhelyezésére is kiterjed.

23. Biztosítani kell a mérések minőségének ellenőrzését.

V. melléklet

Kibocsátási és kéntartalom határértékek

A. KIBOCSÁTÁSI HATÁRÉRTÉKEK A FŐBB HELYHEZ KÖTÖTT TÜZELÉSTECHNIKAI FORRÁSOKRA ^{a)}			
	(i) (MW _{th})	(ii) kibocsátási határérték [mg SO ₂ /Nm ³ b)]	(iii) kémentelési arány (%)
1. SZILÁRD TÜZELŐANYAGOK (6% oxigéntartalmú füstgázra vonatkoztatva)	50–100	2000	
	100–500	2000–400 (lineáris csökkenés)	40 (100–167 MW _{th} -ig) 40–90 (lineáris növekedés 167–500 MW _{th} között)
	500	400	90
2. FOLYÉKONY TÜZELŐANYAGOK (3% oxigéntartalmú füstgázra vonatkoztatva)	50–300	1700	
	300–500	1700–400 (lineáris csökkenés)	90
	500	400	90
3. GÁZNEMŰ TÜZELŐANYAGOK (3% oxigéntartalmú füstgázra vonatkoztatva)			
Gáznemű tüzelőanyagok általában		35	
Cseppfolyósított gáz		5	
Elgázosításból vagy rafinálási maradékból eredő alacsony hőértékű gázok, kokszkemence gáz, nagyolvasztó gáz		800	

B. GÁZOLAJ	Kéntartalom (%)
Dízelüzemű közúti járművekhez	0,05
Egyéb típusok	0,2

^{a)} Iránymutatóként szolgál, hogy a többféle tüzelőanyagot használó egységgel működő tüzelőberendezés részére az illetékes hatóság két vagy több típusú tüzelőanyag egyidejű alkalmazása esetében a kibocsátási határértéket az (ii) oszlop minden egyes tüzelőanyagra vonatkozó, megfelelő kibocsátási határértékeinek, az egyes tüzelőanyagok által bevitt hőmennyiség hányad, és a finomítók esetében az üzem vonatkozó jellemzőinek figyelembevételével határozza meg. Finomítók esetében az ilyen kombinált határérték semmilyen körülmények között nem haladhatja meg az 1700 mgSO₂/Nm³ értéket.

A következő tüzelőberendezésekre nem vonatkoznak a határértékek:

- berendezések, amelyek égéstermégeiket közvetlenül fűtésre, szárításra, vagy a tárgyak vagy anyagok más egyéb kezelésére, például kemencék újrafűtésére, hőkezelő kemencékhez használják;
- utóégető berendezések, azaz bármely olyan műszaki berendezés, amelyet arra terveztek, hogy a hulladékgázokat égetés útján tisztítsa meg, és amely nem működik önálló tüzelőberendezésként;
- katalitikus krakkolás katalizátorainak regeneráló berendezései;
- kénhidrogént kénné alakító berendezések;
- a vegyiparban használt reaktorok;
- kokszóoló kemencék;
- kohászati léghevítők;
- hulladékégetők;
- dízel-, benzin- és gázmotorokkal vagy gázturbinákkal működtetett tüzelőberendezések függetlenül attól, hogy milyen üzemanyagot használnak.

Amennyiben bármely Fél a nagy kéntartalmú hazai szilárd vagy folyékony tüzelőanyagok miatt nem tudja az (ii) oszlopban előírt kibocsátási határértékeket megtartani, akkor az (iii) oszlopban előírt kéntelenítési arányt, vagy a $800 \text{ mg SO}_2/\text{Nm}^3$ maximális határértéket (lehetőleg azonban nem többet, mint $650 \text{ mg SO}_2/\text{Nm}^3$ értéket) alkalmazhatja. Az illető Félnek ezt az alkalmazást jelentenie kell a Végrehajtó Bizottságnak abban a naptári évben, amelyben ez történt.

Ha két vagy több különálló új tüzelőberendezést oly módon létesítenek, hogy a műszaki és gazdasági mutatók figyelembevételével, azok füstgázai, az illetékes hatóság megítélése szerint, egy közös kéményen kibocsáthatók, az ily módon összekapcsolt berendezések egy egységként kezelendők.

^{b)} A $\text{mg SO}_2/\text{Nm}^3$ definíció szerint 273 K hőmérsékleten és 101,3 kPa nyomáson értendő a víztartalomra történő korrigálás után.”

3. § (1) Ez a törvény a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba, a Jegyzőkönyvben foglaltakat azonban 2002. március 11-től kell alkalmazni.

(2) A törvény végrehajtásáról a környezetvédelmi és vízügyi miniszter gondoskodik.

Mádl Ferenc s. k.,
a Köztársaság elnöke

Dr. Szili Katalin s. k.,
az Országgyűlés elnöke

2004. évi CIX. törvény

a biológiai biztonságról szóló, Nairobiban, 2000. május 24-én aláírt Cartagena Jegyzőkönyv kihirdetéséről*

1. § Az Országgyűlés a Kormány előterjesztésére a biológiai biztonságról szóló, Nairobiban, 2000. május 24-én aláírt Cartagena Jegyzőkönyvet (a továbbiakban: Jegyzőkönyv) e törvényvel kihirdeti.

(A Jegyzőkönyv megerősítéséről szóló okirat letétbe helyezése 2004. január 13-án megtörtént.)

2. § A Jegyzőkönyv hiteles angol nyelvű szövege és annak hivatalos magyar nyelvű fordítása a következő:

„CARTAGENA PROTOCOL ON BIOSAFETY TO THE CONVENTION ON BIOLOGICAL DIVERSITY

The Parties to this Protocol,

Being Parties to the Convention on Biological Diversity, hereinafter referred to as „the Convention”,

Recalling Article 19, paragraphs 3 and 4, and Articles 8 (g) and 17 of the Convention,

Recalling also decision II/5 of 17 November 1995 of the Conference of the Parties to the Convention to develop a Protocol on biosafety, specifically focusing on transboundary movement of any living modified organism resulting from modern biotechnology that may have adverse effect on the conservation and sustainable use of biological diversity, setting out for consideration, in particular, appropriate procedures for advance informed agreement,

Reaffirming the precautionary approach contained in Principle 15 of the Rio Declaration on Environment and Development,

Aware of the rapid expansion of modern biotechnology and the growing public concern over its potential adverse effects on biological diversity, taking also into account risks to human health,

Recognizing that modern biotechnology has great potential for human well-being if developed and used with adequate safety measures for the environment and human health,

Recognizing also the crucial importance to humankind of centres of origin and centres of genetic diversity,

Taking into account the limited capabilities of many countries, particularly developing countries, to cope with the nature and scale of known and potential risks associated with living modified organisms,

Recognizing that trade and environment agreements should be mutually supportive with a view to achieving sustainable development,

Emphasizing that this Protocol shall not be interpreted as implying a change in the rights and obligations of a Party under any existing international agreements,

Understanding that the above recital is not intended to subordinate this Protocol to other international agreements,

Have agreed as follows:

Article 1

OBJECTIVE

In accordance with the precautionary approach contained in Principle 15 of the Rio Declaration on Environment and Development, the objective of this Protocol is to contribute to ensuring an adequate level of protection in the field of the safe transfer, handling and use of living modified organisms resulting from modern biotechnology that may have adverse effects on the conservation and sustainable use of biological diversity,

* A törvényt az Országgyűlés a 2004. november 8-i ülésnapján fogadta el.

taking also into account risks to human health, and specifically focusing on transboundary movements.

Article 2

GENERAL PROVISIONS

1. Each Party shall take necessary and appropriate legal, administrative and other measures to implement its obligations under this Protocol.

2. The Parties shall ensure that the development, handling, transport, use, transfer and release of any living modified organisms are undertaken in a manner that prevents or reduces the risks to biological diversity, taking also into account risks to human health.

3. Nothing in this Protocol shall affect in any way the sovereignty of States over their territorial sea established in accordance with international law, and the sovereign rights and the jurisdiction which States have in their exclusive economic zones and their continental shelves in accordance with international law, and the exercise by ships and aircraft of all States of navigational rights and freedoms as provided for in international law and as reflected in relevant international instruments.

4. Nothing in this Protocol shall be interpreted as restricting the right of a Party to take action that is more protective of the conservation and sustainable use of biological diversity than that called for in this Protocol, provided that such action is consistent with the objective and the provisions of this Protocol and is in accordance with that Party's other obligations under international law.

5. The Parties are encouraged to take into account, as appropriate, available expertise, instruments and work undertaken in international forums with competence in the area of risks to human health.

Article 3

USE OF TERMS

For the purposes of this Protocol:

(a) „Conference of the Parties” means the Conference of the Parties to the Convention;

(b) „Contained use” means any operation, undertaken within a facility, installation or other physical structure, which involves living modified organisms that are controlled by specific measures that effectively limit their contact with, and their impact on, the external environment;

(c) „Export” means intentional transboundary movement from one Party to another Party;

(d) „Exporter” means any legal or natural person, under the jurisdiction of the Party of export, who arranges for a living modified organism to be exported;

(e) „Import” means intentional transboundary movement into one Party from another Party;

(f) „Importer” means any legal or natural person, under the jurisdiction of the Party of import, who arranges for a living modified organism to be imported;

(g) „Living modified organism” means any living organism that possesses a novel combination of genetic material obtained through the use of modern biotechnology;

(h) „Living organism” means any biological entity capable of transferring or replicating genetic material, including sterile organisms, viruses and viroids;

(i) „Modern biotechnology” means the application of:

a. In vitro nucleic acid techniques, including recombinant deoxyribonucleic acid (DNA) and direct injection of nucleic acid into cells or organelles, or

b. Fusion of cells beyond the taxonomic family, that overcome natural physiological reproductive or recombination barriers and that are not techniques used in traditional breeding and selection;

(j) „Regional economic integration organization” means an organization constituted by sovereign States of a given region, to which its member States have transferred competence in respect of matters governed by this Protocol and which has been duly authorized, in accordance with its internal procedures, to sign, ratify, accept, approve or accede to it;

(k) „Transboundary movement” means the movement of a living modified organism from one Party to another Party, save that for the purposes of Articles 17 and 24 transboundary movement extends to movement between Parties and non-Parties.

Article 4

SCOPE

This Protocol shall apply to the transboundary movement, transit, handling and use of all living modified organisms that may have adverse effects on the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account risks to human health.

Article 5

PHARMACEUTICALS

Notwithstanding Article 4 and without prejudice to any right of a Party to subject all living modified organisms to

risk assessment prior to the making of decisions on import, this Protocol shall not apply to the transboundary movement of living modified organisms which are pharmaceuticals for humans that are addressed by other relevant international agreements or organisations.

Article 6

TRANSIT AND CONTAINED USE

1. Notwithstanding Article 4 and without prejudice to any right of a Party of transit to regulate the transport of living modified organisms through its territory and make available to the Biosafety Clearing-House, any decision of that Party, subject to Article 2, paragraph 3, regarding the transit through its territory of a specific living modified organism, the provisions of this Protocol with respect to the advance informed agreement procedure shall not apply to living modified organisms in transit.

2. Notwithstanding Article 4 and without prejudice to any right of a Party to subject all living modified organisms to risk assessment prior to decisions on import and to set standards for contained use within its jurisdiction, the provisions of this Protocol with respect to the advance informed agreement procedure shall not apply to the transboundary movement of living modified organisms destined for contained use undertaken in accordance with the standards of the Party of import.

Article 7

APPLICATION OF THE ADVANCE INFORMED AGREEMENT PROCEDURE

1. Subject to Articles 5 and 6, the advance informed agreement procedure in Articles 8 to 10 and 12 shall apply prior to the first intentional transboundary movement of living modified organisms for intentional introduction into the environment of the Party of import.

2. „Intentional introduction into the environment” in paragraph 1 above, does not refer to living modified organisms intended for direct use as food or feed, or for processing.

3. Article 11 shall apply prior to the first transboundary movement of living modified organisms intended for direct use as food or feed, or for processing.

4. The advance informed agreement procedure shall not apply to the intentional transboundary movement of living modified organisms identified in a decision of the Conference of the Parties serving as the meeting of the

Parties to this Protocol as being not likely to have adverse effects on the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account risks to human health.

Article 8

NOTIFICATION

1. The Party of export shall notify, or require the exporter to ensure notification to, in writing, the competent national authority of the Party of import prior to the intentional transboundary movement of a living modified organism that falls within the scope of Article 7, paragraph 1. The notification shall contain, at a minimum, the information specified in Annex I.

2. The Party of export shall ensure that there is a legal requirement for the accuracy of information provided by the exporter.

Article 9

ACKNOWLEDGEMENT OF RECEIPT OF NOTIFICATION

1. The Party of import shall acknowledge receipt of the notification, in writing, to the notifier within ninety days of its receipt.

2. The acknowledgement shall state:

- (a) The date of receipt of the notification;
- (b) Whether the notification, prima facie, contains the information referred to in Article 8;
- (c) Whether to proceed according to the domestic regulatory framework of the Party of import or according to the procedure specified in Article 10.

3. The domestic regulatory framework referred to in paragraph 2 (c) above, shall be consistent with this Protocol.

4. A failure by the Party of import to acknowledge receipt of a notification shall not imply its consent to an intentional transboundary movement.

Article 10

DECISION PROCEDURE

1. Decisions taken by the Party of import shall be in accordance with Article 15.

2. The Party of import shall, within the period of time referred to in Article 9, inform the notifier, in writing, whether the intentional transboundary movement may proceed:

(a) Only after the Party of import has given its written consent; or

(b) After no less than ninety days without a subsequent written consent.

3. Within two hundred and seventy days of the date of receipt of notification, the Party of import shall communicate, in writing, to the notifier and to the Biosafety Clearing-House the decision referred to in paragraph 2 (a) above:

(a) Approving the import, with or without conditions, including how the decision will apply to subsequent imports of the same living modified organism;

(b) Prohibiting the import;

(c) Requesting additional relevant information in accordance with its domestic regulatory framework or Annex I; in calculating the time within which the Party of import is to respond, the number of days it has to wait for additional relevant information shall not be taken into account; or

(d) Informing the notifier that the period specified in this paragraph is extended by a defined period of time.

4. Except in a case in which consent is unconditional, a decision under paragraph 3 above, shall set out the reasons on which it is based.

5. A failure by the Party of import to communicate its decision within two hundred and seventy days of the date of receipt of the notification shall not imply its consent to an intentional transboundary movement.

6. Lack of scientific certainty due to insufficient relevant scientific information and knowledge regarding the extent of the potential adverse effects of a living modified organism on the conservation and sustainable use of biological diversity in the Party of import, taking also into account risks to human health, shall not prevent that Party from taking a decision, as appropriate, with regard to the import of the living modified organism in question as referred to in paragraph 3 above, in order to avoid or minimize such potential adverse effects.

7. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties shall, at its first meeting, decide upon appropriate procedures and mechanisms to facilitate decision-making by Parties of import.

Article 11

PROCEDURE FOR LIVING MODIFIED ORGANISMS INTENDED FOR DIRECT USE AS FOOD OR FEED, OR FOR PROCESSING

1. A Party that makes a final decision regarding domestic use, including placing on the market, of a living modified organism that may be subject to transboundary movement for direct use as food or feed, or for processing shall, within fifteen days of making that decision, inform the Parties through the Biosafety Clearing-House. This information shall contain, at a minimum, the information specified in Annex II. The Party shall provide a copy of the information, in writing, to the national focal point of each Party that informs the Secretariat in advance that it does not have access to the Biosafety Clearing-House. This provision shall not apply to decisions regarding field trials.

2. The Party making a decision under paragraph 1 above, shall ensure that there is a legal requirement for the accuracy of information provided by the applicant.

3. Any Party may request additional information from the authority identified in paragraph (b) of Annex II.

4. A Party may take a decision on the import of living modified organisms intended for direct use as food or feed, or for processing, under its domestic regulatory framework that is consistent with the objective of this Protocol.

5. Each Party shall make available to the Biosafety Clearing-House copies of any national laws, regulations and guidelines applicable to the import of living modified organisms intended for direct use as food or feed, or for processing, if available.

6. A developing country Party or a Party with an economy in transition may, in the absence of the domestic regulatory framework referred to in paragraph 4 above, and in exercise of its domestic jurisdiction, declare through the Biosafety Clearing-House that its decision prior to the first import of a living modified organism intended for direct use as food or feed, or for processing, on which information has been provided under paragraph 1 above, will be taken according to the following:

(a) A risk assessment undertaken in accordance with Annex III; and

(b) A decision made within a predictable timeframe, not exceeding two hundred and seventy days.

7. Failure by a Party to communicate its decision according to paragraph 6 above, shall not imply its consent or refusal to the import of a living modified organism intended for direct use as food or feed, or for processing, unless otherwise specified by the Party.

8. Lack of scientific certainty due to insufficient relevant scientific information and knowledge regarding the extent of the potential adverse effects of a living modified organism on the conservation and sustainable use of biological diversity in the Party of import, taking also into account risks to human health, shall not prevent that Party from taking a decision, as appropriate, with regard to the import of that living modified organism intended for direct use as food or feed, or for processing, in order to avoid or minimize such potential adverse effects.

9. A Party may indicate its needs for financial and technical assistance and capacity-building with respect to living modified organisms intended for direct use as food or feed, or for processing. Parties shall cooperate to meet these needs in accordance with Articles 22 and 28.

Article 12

REVIEW OF DECISIONS

1. A Party of import may, at any time, in light of new scientific information on potential adverse effects on the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account the risks to human health, review and change a decision regarding an intentional transboundary movement. In such case, the Party shall, within thirty days, inform any notifier that has previously notified movements of the living modified organism referred to in such decision, as well as the Biosafety Clearing-House, and shall set out the reasons for its decision.

2. A Party of export or a notifier may request the Party of import to review a decision it has made in respect of it under Article 10 where the Party of export or the notifier considers that:

(a) A change in circumstances has occurred that may influence the outcome of the risk assessment upon which the decision was based; or

(b) Additional relevant scientific or technical information has become available.

3. The Party of import shall respond in writing to such a request within ninety days and set out the reasons for its decision.

4. The Party of import may, at its discretion, require a risk assessment for subsequent imports.

Article 13

SIMPLIFIED PROCEDURE

1. A Party of import may, provided that adequate measures are applied to ensure the safe intentional transboundary movement of living modified organisms in accordance with the objective of this Protocol, specify in advance to the Biosafety Clearing-House:

(a) Cases in which intentional transboundary movement to it may take place at the same time as the movement is notified to the Party of import; and

(b) Imports of living modified organisms to it to be exempted from the advance informed agreement procedure.

Notifications under subparagraph (a) above, may apply to subsequent similar movements to the same Party.

2. The information relating to an intentional transboundary movement that is to be provided in the notifications referred to in paragraph 1 (a) above, shall be the information specified in Annex I.

Article 14

BILATERAL, REGIONAL AND MULTILATERAL AGREEMENTS AND ARRANGEMENTS

1. Parties may enter into bilateral, regional and multilateral agreements and arrangements regarding intentional transboundary movements of living modified organisms, consistent with the objective of this Protocol and provided that such agreements and arrangements do not result in a lower level of protection than that provided for by the Protocol.

2. The Parties shall inform each other, through the Biosafety Clearing-House, of any such bilateral, regional and multilateral agreements and arrangements that they have entered into before or after the date of entry into force of this Protocol.

3. The provisions of this Protocol shall not affect intentional transboundary movements that take place pursuant to such agreements and arrangements as between the parties to those agreements or arrangements.

4. Any Party may determine that its domestic regulations shall apply with respect to specific imports to it and shall notify the Biosafety Clearing-House of its decision.

Article 15

RISK ASSESSMENT

1. Risk assessments undertaken pursuant to this Protocol shall be carried out in a scientifically sound

manner, in accordance with Annex III and taking into account recognized risk assessment techniques. Such risk assessments shall be based, at a minimum, on information provided in accordance with Article 8 and other available scientific evidence in order to identify and evaluate the possible adverse effects of living modified organisms on the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account risks to human health.

2. The Party of import shall ensure that risk assessments are carried out for decisions taken under Article 10. It may require the exporter to carry out the risk assessment.

3. The cost of risk assessment shall be borne by the notifier if the Party of import so requires.

Article 16

RISK MANAGEMENT

1. The Parties shall, taking into account Article 8 (g) of the Convention, establish and maintain appropriate mechanisms, measures and strategies to regulate, manage and control risks identified in the risk assessment provisions of this Protocol associated with the use, handling and transboundary movement of living modified organisms.

2. Measures based on risk assessment shall be imposed to the extent necessary to prevent adverse effects of the living modified organism on the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account risks to human health, within the territory of the Party of import.

3. Each Party shall take appropriate measures to prevent unintentional transboundary movements of living modified organisms, including such measures as requiring a risk assessment to be carried out prior to the first release of a living modified organism.

4. Without prejudice to paragraph 2 above, each Party shall endeavour to ensure that any living modified organism, whether imported or locally developed, has undergone an appropriate period of observation that is commensurate with its life-cycle or generation time before it is put to its intended use.

5. Parties shall cooperate with a view to:

(a) Identifying living modified organisms or specific traits of living modified organisms that may have adverse effects on the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account risks to human health; and

(b) Taking appropriate measures regarding the treatment of such living modified organisms or specific traits.

Article 17

UNINTENTIONAL TRANSBOUNDARY MOVEMENTS AND EMERGENCY MEASURES

1. Each Party shall take appropriate measures to notify affected or potentially affected States, the Biosafety Clearing-House and, where appropriate, relevant international organizations, when it knows of an occurrence under its jurisdiction resulting in a release that leads, or may lead, to an unintentional transboundary movement of a living modified organism that is likely to have significant adverse effects on the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account risks to human health in such States. The notification shall be provided as soon as the Party knows of the above situation.

2. Each Party shall, no later than the date of entry into force of this Protocol for it, make available to the Biosafety Clearing-House the relevant details setting out its point of contact for the purposes of receiving notifications under this Article.

3. Any notification arising from paragraph 1 above, should include:

(a) Available relevant information on the estimated quantities and relevant characteristics and/or traits of the living modified organism;

(b) Information on the circumstances and estimated date of the release, and on the use of the living modified organism in the originating Party;

(c) Any available information about the possible adverse effects on the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account risks to human health, as well as available information about possible risk management measures;

(d) Any other relevant information; and

(e) A point of contact for further information.

4. In order to minimize any significant adverse effects on the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account risks to human health, each Party, under whose jurisdiction the release of the living modified organism referred to in paragraph 1 above, occurs, shall immediately consult the affected or potentially affected States to enable them to determine appropriate responses and initiate necessary action, including emergency measures.

*Article 18**HANDLING, TRANSPORT, PACKAGING
AND IDENTIFICATION*

1. In order to avoid adverse effects on the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account risks to human health, each Party shall take necessary measures to require that living modified organisms that are subject to intentional transboundary movement within the scope of this Protocol are handled, packaged and transported under conditions of safety, taking into consideration relevant international rules and standards.

2. Each Party shall take measures to require that documentation accompanying:

(a) Living modified organisms that are intended for direct use as food or feed, or for processing, clearly identifies that they „may contain” living modified organisms and are not intended for intentional introduction into the environment, as well as a contact point for further information. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall take a decision on the detailed requirements for this purpose, including specification of their identity and any unique identification, no later than two years after the date of entry into force of this Protocol;

(b) Living modified organisms that are destined for contained use clearly identifies them as living modified organisms; and specifies any requirements for the safe handling, storage, transport and use, the contact point for further information, including the name and address of the individual and institution to whom the living modified organisms are consigned; and

(c) Living modified organisms that are intended for intentional introduction into the environment of the Party of import and any other living modified organisms within the scope of the Protocol, clearly identifies them as living modified organisms; specifies the identity and relevant traits and/or characteristics, any requirements for the safe handling, storage, transport and use, the contact point for further information and, as appropriate, the name and address of the importer and exporter; and contains a declaration that the movement is in conformity with the requirements of this Protocol applicable to the exporter.

3. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall consider the need for and modalities of developing standards with regard to identification, handling, packaging and transport practices, in consultation with other relevant international bodies.

*Article 19**COMPETENT NATIONAL AUTHORITIES
AND NATIONAL FOCAL POINTS*

1. Each Party shall designate one national focal point to be responsible on its behalf for liaison with the Secretariat. Each Party shall also designate one or more competent national authorities, which shall be responsible for performing the administrative functions required by this Protocol and which shall be authorized to act on its behalf with respect to those functions. A Party may designate a single entity to fulfil the functions of both focal point and competent national authority.

2. Each Party shall, no later than the date of entry into force of this Protocol for it, notify the Secretariat of the names and addresses of its focal point and its competent national authority or authorities. Where a Party designates more than one competent national authority, it shall convey to the Secretariat, with its notification thereof, relevant information on the respective responsibilities of those authorities. Where applicable, such information shall, at a minimum, specify which competent authority is responsible for which type of living modified organism. Each Party shall forthwith notify the Secretariat of any changes in the designation of its national focal point or in the name and address or responsibilities of its competent national authority or authorities.

3. The Secretariat shall forthwith inform the Parties of the notifications it receives under paragraph 2 above, and shall also make such information available through the Biosafety Clearing-House.

*Article 20**INFORMATION SHARING AND THE BIOSAFETY
CLEARING-HOUSE*

1. A Biosafety Clearing-House is hereby established as part of the clearing-house mechanism under Article 18, paragraph 3, of the Convention, in order to:

(a) Facilitate the exchange of scientific, technical, environmental and legal information on, and experience with, living modified organisms; and

(b) Assist Parties to implement the Protocol, taking into account the special needs of developing country Parties, in particular the least developed and small island developing States among them, and countries with economies in transition as well as countries that are centres of origin and centres of genetic diversity.

2. The Biosafety Clearing-House shall serve as a means through which information is made available for the

purposes of paragraph 1 above. It shall provide access to information made available by the Parties relevant to the implementation of the Protocol. It shall also provide access, where possible, to other international biosafety information exchange mechanisms.

3. Without prejudice to the protection of confidential information, each Party shall make available to the Biosafety Clearing-House any information required to be made available to the Biosafety Clearing-House under this Protocol, and:

(a) Any existing laws, regulations and guidelines for implementation of the Protocol, as well as information required by the Parties for the advance informed agreement procedure;

(b) Any bilateral, regional and multilateral agreements and arrangements;

(c) Summaries of its risk assessments or environmental reviews of living modified organisms generated by its regulatory process, and carried out in accordance with Article 15, including, where appropriate, relevant information regarding products thereof, namely, processed materials that are of living modified organism origin, containing detectable novel combinations of replicable genetic material obtained through the use of modern biotechnology;

(d) Its final decisions regarding the importation or release of living modified organisms; and

(e) Reports submitted by it pursuant to Article 33, including those on implementation of the advance informed agreement procedure.

4. The modalities of the operation of the Biosafety Clearing-House, including reports on its activities, shall be considered and decided upon by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol at its first meeting, and kept under review thereafter.

Article 21

CONFIDENTIAL INFORMATION

1. The Party of import shall permit the notifier to identify information submitted under the procedures of this Protocol or required by the Party of import as part of the advance informed agreement procedure of the Protocol that is to be treated as confidential. Justification shall be given in such cases upon request.

2. The Party of import shall consult the notifier if it decides that information identified by the notifier as confidential does not qualify for such treatment and shall, prior to any disclosure, inform the notifier of its decision, providing reasons on request, as well as an opportunity for

consultation and for an internal review of the decision prior to disclosure.

3. Each Party shall protect confidential information received under this Protocol, including any confidential information received in the context of the advance informed agreement procedure of the Protocol. Each Party shall ensure that it has procedures to protect such information and shall protect the confidentiality of such information in a manner no less favourable than its treatment of confidential information in connection with domestically produced living modified organisms.

4. The Party of import shall not use such information for a commercial purpose, except with the written consent of the notifier.

5. If a notifier withdraws or has withdrawn a notification, the Party of import shall respect the confidentiality of commercial and industrial information, including research and development information as well as information on which the Party and the notifier disagree as to its confidentiality.

6. Without prejudice to paragraph 5 above, the following information shall not be considered confidential:

(a) The name and address of the notifier;

(b) A general description of the living modified organism or organisms;

(c) A summary of the risk assessment of the effects on the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account risks to human health; and

(d) Any methods and plans for emergency response.

Article 22

CAPACITY-BUILDING

1. The Parties shall cooperate in the development and/or strengthening of human resources and institutional capacities in biosafety, including biotechnology to the extent that it is required for biosafety, for the purpose of the effective implementation of this Protocol, in developing country Parties, in particular the least developed and small island developing States among them, and in Parties with economies in transition, including through existing global, regional, subregional and national institutions and organizations and, as appropriate, through facilitating private sector involvement.

2. For the purposes of implementing paragraph 1 above, in relation to cooperation, the needs of developing country Parties, in particular the least developed and small island

developing States among them, for financial resources and access to and transfer of technology and know-how in accordance with the relevant provisions of the Convention, shall be taken fully into account for capacity-building in biosafety. Cooperation in capacity-building shall, subject to the different situation, capabilities and requirements of each Party, include scientific and technical training in the proper and safe management of biotechnology, and in the use of risk assessment and risk management for biosafety, and the enhancement of technological and institutional capacities in biosafety. The needs of Parties with economies in transition shall also be taken fully into account for such capacity-building in biosafety.

Article 23

PUBLIC AWARENESS AND PARTICIPATION

1. The Parties shall:

(a) Promote and facilitate public awareness, education and participation concerning the safe transfer, handling and use of living modified organisms in relation to the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account risks to human health. In doing so, the Parties shall cooperate, as appropriate, with other States and international bodies;

(b) Endeavour to ensure that public awareness and education encompass access to information on living modified organisms identified in accordance with this Protocol that may be imported.

2. The Parties shall, in accordance with their respective laws and regulations, consult the public in the decision-making process regarding living modified organisms and shall make the results of such decisions available to the public, while respecting confidential information in accordance with Article 21.

3. Each Party shall endeavour to inform its public about the means of public access to the Biosafety Clearing-House.

Article 24

NON-PARTIES

1. Transboundary movements of living modified organisms between Parties and non-Parties shall be consistent with the objective of this Protocol. The Parties may enter into bilateral, regional and multilateral agreements and arrangements with non-Parties regarding such transboundary movements.

2. The Parties shall encourage non-Parties to adhere to this Protocol and to contribute appropriate information to the Biosafety Clearing-House on living modified organisms released in, or moved into or out of, areas within their national jurisdictions.

Article 25

ILLEGAL TRANSBOUNDARY MOVEMENTS

1. Each Party shall adopt appropriate domestic measures aimed at preventing and, if appropriate, penalizing transboundary movements of living modified organisms carried out in contravention of its domestic measures to implement this Protocol. Such movements shall be deemed illegal transboundary movements.

2. In the case of an illegal transboundary movement, the affected Party may request the Party of origin to dispose, at its own expense, of the living modified organism in question by repatriation or destruction, as appropriate.

3. Each Party shall make available to the Biosafety Clearing-House information concerning cases of illegal transboundary movements pertaining to it.

Article 26

SOCIO-ECONOMIC CONSIDERATIONS

1. The Parties, in reaching a decision on import under this Protocol or under its domestic measures implementing the Protocol, may take into account, consistent with their international obligations, socio-economic considerations arising from the impact of living modified organisms on the conservation and sustainable use of biological diversity, especially with regard to the value of biological diversity to indigenous and local communities.

2. The Parties are encouraged to cooperate on research and information exchange on any socio-economic impacts of living modified organisms, especially on indigenous and local communities.

Article 27

LIABILITY AND REDRESS

The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall, at its first meeting, adopt a process with respect to the appropriate elaboration of international rules and procedures in the field of liability and redress for damage resulting from transboundary

movements of living modified organisms, analysing and taking due account of the ongoing processes in international law on these matters, and shall endeavour to complete this process within four years.

Article 28

FINANCIAL MECHANISM AND RESOURCES

1. In considering financial resources for the implementation of this Protocol, the Parties shall take into account the provisions of Article 20 of the Convention.

2. The financial mechanism established in Article 21 of the Convention shall, through the institutional structure entrusted with its operation, be the financial mechanism for this Protocol.

3. Regarding the capacity-building referred to in Article 22 of this Protocol, the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol, in providing guidance with respect to the financial mechanism referred to in paragraph 2 above, for consideration by the Conference of the Parties, shall take into account the need for financial resources by developing country Parties, in particular the least developed and the small island developing States among them.

4. In the context of paragraph 1 above, the Parties shall also take into account the needs of the developing country Parties, in particular the least developed and the small island developing States among them, and of the Parties with economies in transition, in their efforts to identify and implement their capacity-building requirements for the purposes of the implementation of this Protocol.

5. The guidance to the financial mechanism of the Convention in relevant decisions of the Conference of the Parties, including those agreed before the adoption of this Protocol, shall apply, *mutatis mutandis*, to the provisions of this Article.

6. The developed country Parties may also provide, and the developing country Parties and the Parties with economies in transition avail themselves of, financial and technological resources for the implementation of the provisions of this Protocol through bilateral, regional and multilateral channels.

Article 29

CONFERENCE OF THE PARTIES SERVING AS THE MEETING OF THE PARTIES TO THIS PROTOCOL

1. The Conference of the Parties shall serve as the meeting of the Parties to this Protocol.

2. Parties to the Convention that are not Parties to this Protocol may participate as observers in the proceedings of any meeting of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol. When the Conference of the Parties serves as the meeting of the Parties to this Protocol, decisions under this Protocol shall be taken only by those that are Parties to it.

3. When the Conference of the Parties serves as the meeting of the Parties to this Protocol, any member of the bureau of the Conference of the Parties representing a Party to the Convention but, at that time, not a Party to this Protocol, shall be substituted by a member to be elected by and from among the Parties to this Protocol.

4. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall keep under regular review the implementation of this Protocol and shall make, within its mandate, the decisions necessary to promote its effective implementation. It shall perform the functions assigned to it by this Protocol and shall:

(a) Make recommendations on any matters necessary for the implementation of this Protocol;

(b) Establish such subsidiary bodies as are deemed necessary for the implementation of this Protocol;

(c) Seek and utilize, where appropriate, the services and cooperation of, and information provided by, competent international organizations and intergovernmental and non-governmental bodies;

(d) Establish the form and the intervals for transmitting the information to be submitted in accordance with Article 33 of this Protocol and consider such information as well as reports submitted by any subsidiary body;

(e) Consider and adopt, as required, amendments to this Protocol and its annexes, as well as any additional annexes to this Protocol, that are deemed necessary for the implementation of this Protocol; and

(f) Exercise such other functions as may be required for the implementation of this Protocol.

5. The rules of procedure of the Conference of the Parties and financial rules of the Convention shall be applied, *mutatis mutandis*, under this Protocol, except as may be otherwise decided by consensus by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol.

6. The first meeting of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall be convened by the Secretariat in conjunction with the first meeting of the Conference of the Parties that is scheduled after the date of the entry into force of this Protocol. Subsequent ordinary meetings of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall be held in conjunction with ordinary meetings of the Conference of the Parties, unless

otherwise decided by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol.

7. Extraordinary meetings of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall be held at such other times as may be deemed necessary by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol, or at the written request of any Party, provided that, within six months of the request being communicated to the Parties by the Secretariat, it is supported by at least one third of the Parties.

8. The United Nations, its specialized agencies and the International Atomic Energy Agency, as well as any State member thereof or observers thereto not party to the Convention, may be represented as observers at meetings of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol. Any body or agency, whether national or international, governmental or non-governmental, that is qualified in matters covered by this Protocol and that has informed the Secretariat of its wish to be represented at a meeting of the Conference of the Parties serving as a meeting of the Parties to this Protocol as an observer, may be so admitted, unless at least one third of the Parties present object. Except as otherwise provided in this Article, the admission and participation of observers shall be subject to the rules of procedure, as referred to in paragraph 5 above.

Article 30

SUBSIDIARY BODIES

1. Any subsidiary body established by or under the Convention may, upon a decision by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol, serve the Protocol, in which case the meeting of the Parties shall specify which functions that body shall exercise.

2. Parties to the Convention that are not Parties to this Protocol may participate as observers in the proceedings of any meeting of any such subsidiary bodies. When a subsidiary body of the Convention serves as a subsidiary body to this Protocol, decisions under the Protocol shall be taken only by the Parties to the Protocol.

3. When a subsidiary body of the Convention exercises its functions with regard to matters concerning this Protocol, any member of the bureau of that subsidiary body representing a Party to the Convention but, at that time, not a Party to the Protocol, shall be substituted by a member to be elected by and from among the Parties to the Protocol.

Article 31

SECRETARIAT

1. The Secretariat established by Article 24 of the Convention shall serve as the secretariat to this Protocol.

2. Article 24, paragraph 1, of the Convention on the functions of the Secretariat shall apply, *mutatis mutandis*, to this Protocol.

3. To the extent that they are distinct, the costs of the secretariat services for this Protocol shall be met by the Parties hereto. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall, at its first meeting, decide on the necessary budgetary arrangements to this end.

Article 32

RELATIONSHIP WITH THE CONVENTION

Except as otherwise provided in this Protocol, the provisions of the Convention relating to its protocols shall apply to this Protocol.

Article 33

MONITORING AND REPORTING

Each Party shall monitor the implementation of its obligations under this Protocol, and shall, at intervals to be determined by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol, report to the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol on measures that it has taken to implement the Protocol.

Article 34

COMPLIANCE

The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall, at its first meeting, consider and approve cooperative procedures and institutional mechanisms to promote compliance with the provisions of this Protocol and to address cases of non-compliance. These procedures and mechanisms shall include provisions to offer advice or assistance, where appropriate. They shall be separate from, and without prejudice to, the dispute settlement procedures and mechanisms established by Article 27 of the Convention.

*Article 35**ASSESSMENT AND REVIEW*

The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall undertake, five years after the entry into force of this Protocol and at least every five years thereafter, an evaluation of the effectiveness of the Protocol, including an assessment of its procedures and annexes.

*Article 36**SIGNATURE*

This Protocol shall be open for signature at the United Nations Office at Nairobi by States and regional economic integration organizations from 15 to 26 May 2000, and at United Nations Headquarters in New York from 5 June 2000 to 4 June 2001.

*Article 37**ENTRY INTO FORCE*

1. This Protocol shall enter into force on the ninetieth day after the date of deposit of the fiftieth instrument of ratification, acceptance, approval or accession by States or regional economic integration organizations that are Parties to the Convention.

2. This Protocol shall enter into force for a State or regional economic integration organization that ratifies, accepts or approves this Protocol or accedes thereto after its entry into force pursuant to paragraph 1 above, on the ninetieth day after the date on which that State or regional economic integration organization deposits its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, or on the date on which the Convention enters into force for that State or regional economic integration organization, whichever shall be the later.

3. For the purposes of paragraphs 1 and 2 above, any instrument deposited by a regional economic integration organization shall not be counted as additional to those deposited by member States of such organization.

*Article 38**RESERVATIONS*

No reservations may be made to this Protocol.

*Article 39**WITHDRAWAL*

1. At any time after two years from the date on which this Protocol has entered into force for a Party, that Party may withdraw from the Protocol by giving written notification to the Depositary.

2. Any such withdrawal shall take place upon expiry of one year after the date of its receipt by the Depositary, or on such later date as may be specified in the notification of the withdrawal.

*Article 40**AUTHENTIC TEXTS*

The original of this Protocol, of which the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorized to that effect, have signed this Protocol.

DONE at Montreal on this twenty-ninth day of January, two thousand.

ANNEX I

**INFORMATION
REQUIRED IN NOTIFICATIONS UNDER
ARTICLES 8, 10 AND 13**

- (a) Name, address and contact details of the exporter.
- (b) Name, address and contact details of the importer.
- (c) Name and identity of the living modified organism, as well as the domestic classification, if any, of the biosafety level of the living modified organism in the State of export.
- (d) Intended date or dates of the transboundary movement, if known.
- (e) Taxonomic status, common name, point of collection or acquisition, and characteristics of recipient organism or parental organisms related to biosafety.
- (f) Centres of origin and centres of genetic diversity, if known, of the recipient organism and/or the parental organisms and a description of the habitats where the organisms may persist or proliferate.

(g) Taxonomic status, common name, point of collection or acquisition, and characteristics of the donor organism or organisms related to biosafety.

(h) Description of the nucleic acid or the modification introduced, the technique used, and the resulting characteristics of the living modified organism.

(i) Intended use of the living modified organism or products thereof, namely, processed materials that are of living modified organism origin, containing detectable novel combinations of replicable genetic material obtained through the use of modern biotechnology.

(j) Quantity or volume of the living modified organism to be transferred.

(k) A previous and existing risk assessment report consistent with Annex III.

(l) Suggested methods for the safe handling, storage, transport and use, including packaging, labelling, documentation, disposal and contingency procedures, where appropriate.

(m) Regulatory status of the living modified organism within the State of export (for example, whether it is prohibited in the State of export, whether there are other restrictions, or whether it has been approved for general release) and, if the living modified organism is banned in the State of export, the reason or reasons for the ban.

(n) Result and purpose of any notification by the exporter to other States regarding the living modified organism to be transferred.

(o) A declaration that the above-mentioned information is factually correct.

ANNEX II

INFORMATION REQUIRED CONCERNING LIVING MODIFIED ORGANISMS INTENDED FOR DIRECT USE AS FOOD OR FEED, OR FOR PROCESSING UNDER ARTICLE 11

(a) The name and contact details of the applicant for a decision for domestic use.

(b) The name and contact details of the authority responsible for the decision.

(c) Name and identity of the living modified organism.

(d) Description of the gene modification, the technique used, and the resulting characteristics of the living modified organism.

(e) Any unique identification of the living modified organism.

(f) Taxonomic status, common name, point of collection or acquisition, and characteristics of recipient organism or parental organisms related to biosafety.

(g) Centres of origin and centres of genetic diversity, if known, of the recipient organism and/or the parental organisms and a description of the habitats where the organisms may persist or proliferate.

(h) Taxonomic status, common name, point of collection or acquisition, and characteristics of the donor organism or organisms related to biosafety.

(i) Approved uses of the living modified organism.

(j) A risk assessment report consistent with Annex III.

(k) Suggested methods for the safe handling, storage, transport and use, including packaging, labelling, documentation, disposal and contingency procedures, where appropriate.

ANNEX III

RISK ASSESSMENT

Objective

1. The objective of risk assessment, under this Protocol, is to identify and evaluate the potential adverse effects of living modified organisms on the conservation and sustainable use of biological diversity in the likely potential receiving environment, taking also into account risks to human health.

Use of risk assessment

2. Risk assessment is, *inter alia*, used by competent authorities to make informed decisions regarding living modified organisms.

General principles

3. Risk assessment should be carried out in a scientifically sound and transparent manner, and can take into account expert advice of, and guidelines developed by, relevant international organizations.

4. Lack of scientific knowledge or scientific consensus should not necessarily be interpreted as indicating a particular level of risk, an absence of risk, or an acceptable risk.

5. Risks associated with living modified organisms or products thereof, namely, processed materials that are of living modified organism origin, containing detectable novel combinations of replicable genetic material obtained through the use of modern biotechnology, should be considered in the context of the risks posed by the non-modified recipients or parental organisms in the likely potential receiving environment.

6. Risk assessment should be carried out on a case-by-case basis. The required information may vary in nature

and level of detail from case to case, depending on the living modified organism concerned, its intended use and the likely potential receiving environment.

Methodology

7. The process of risk assessment may on the one hand give rise to a need for further information about specific subjects, which may be identified and requested during the assessment process, while on the other hand information on other subjects may not be relevant in some instances.

8. To fulfil its objective, risk assessment entails, as appropriate, the following steps:

(a) An identification of any novel genotypic and phenotypic characteristics associated with the living modified organism that may have adverse effects on biological diversity in the likely potential receiving environment, taking also into account risks to human health;

(b) An evaluation of the likelihood of these adverse effects being realized, taking into account the level and kind of exposure of the likely potential receiving environment to the living modified organism;

(c) An evaluation of the consequences should these adverse effects be realized;

(d) An estimation of the overall risk posed by the living modified organism based on the evaluation of the likelihood and consequences of the identified adverse effects being realized;

(e) A recommendation as to whether or not the risks are acceptable or manageable, including, where necessary, identification of strategies to manage these risks; and

(f) Where there is uncertainty regarding the level of risk, it may be addressed by requesting further information on the specific issues of concern or by implementing appropriate risk management strategies and/or monitoring the living modified organism in the receiving environment.

Points to consider

9. Depending on the case, risk assessment takes into account the relevant technical and scientific details regarding the characteristics of the following subjects:

(a) Recipient organism or parental organisms. The biological characteristics of the recipient organism or parental organisms, including information on taxonomic status, common name, origin, centres of origin and centres of genetic diversity, if known, and a description of the habitat where the organisms may persist or proliferate;

(b) Donor organism or organisms. Taxonomic status and common name, source, and the relevant biological characteristics of the donor organisms;

(c) Vector. Characteristics of the vector, including its identity, if any, and its source or origin, and its host range;

(d) Insert or inserts and/or characteristics of modification. Genetic characteristics of the inserted nucleic acid and the function it specifies, and/or characteristics of the modification introduced;

(e) Living modified organism. Identity of the living modified organism, and the differences between the biological characteristics of the living modified organism and those of the recipient organism or parental organisms;

(f) Detection and identification of the living modified organism. Suggested detection and identification methods and their specificity, sensitivity and reliability;

(g) Information relating to the intended use. Information relating to the intended use of the living modified organism, including new or changed use compared to the recipient organism or parental organisms; and

(h) Receiving environment. Information on the location, geographical, climatic and ecological characteristics, including relevant information on biological diversity and centres of origin of the likely potential receiving environment."

„A Biológiai Sokféleség Egyezmény Cartagena Jegyzőkönyve a Biológiai Biztonságról

A Jegyzőkönyvet aláíró Részes Felek,

akik a Biológiai Sokféleség Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) Részes Felei,

tekintettel az Egyezmény 19. Cikkének 3. és 4. bekezdésére, valamint a 8. g) és 17. Cikkére,

tekintettel továbbá az Egyezmény Részes Felei Konferenciájának 1995. november 17-i, II/5. sz. határozatára a biológiai biztonságra vonatkozó jegyzőkönyv kidolgozásáról, kiemelt figyelemmel a modern biotechnológiából származó, élő, módosított szervezetek határokon átnyúló mozgására, mely szervezetek károsan befolyásolhatják a biológiai sokféleség megőrzését és fenntartható hasznosítását, és emlékeztetve különösen a megfelelő előzetes tájékoztatási és engedélyezési eljárás kidolgozására,

megerősítve a Környezetről és Fejlődésről szóló Rio-i Nyilatkozat 15. elvében foglalt elővigyázatos megközelítést,

felismerve a modern biotechnológia gyors elterjedését és a társadalom növekvő aggodalmát a biológiai sokféleségre kifejtett potenciálisan káros hatásai miatt, figyelembe véve az emberi egészséggel kapcsolatos kockázatokat is,

felismerve, hogy a modern biotechnológia az emberi jólét szempontjából nagy lehetőségeket rejt magában, amennyiben fejlesztése és alkalmazása során a környezetvédelem és az emberi egészség szempontjából megfelelően biztonságos intézkedéseket alkalmaznak,

felismerve a géncentrumok és a genetikai sokféleség központjainak az emberiség életében betöltött döntő fontosságát,

figyelembe véve sok ország, különösen a fejlődő országok korlátozott lehetőségeit abban, hogy megbirkózzanak az élő, módosított szervezetekkel kapcsolatos ismert és potenciális kockázatok nagyságával és természetével,

felismerve, hogy a kereskedelmi és környezetvédelmi megállapodásoknak kölcsönösen támogatniuk kell egymást, célul tűzve a fenntartható fejlődés elérését,

hangsúlyozva, hogy e Jegyzőkönyv nem értelmezhető úgy, mint bármelyik nemzetközi egyezmény Szerződő Felei jogainak és kötelezettségeinek megváltoztatása,

elismerve, hogy a fenti megállapítások nem szándékoznak alárendelni e Jegyzőkönyvet más nemzetközi egyezményeknek,

a következőkben állapodtak meg:

1. Cikk

Célkitűzés

A Környezetről és Fejlődésről szóló Rio-i Nyilatkozat 15. elvében foglalt elővigyázatos megközelítéssel összhangban e Jegyzőkönyvnek célkitűzése, hogy megfelelő szintű védelmet nyújtson a modern biotechnológiából származó azon élő, módosított szervezetek biztonságos szállítása, kezelése és felhasználása során, melyeknek káros hatásai lehetnek a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására, figyelembe véve az emberi egészségre gyakorolt kockázatokat is, különös tekintettel a határokon átnyúló mozgásokra.

2. Cikk

Általános rendelkezések

1. Valamennyi Részleges Fél meghozza a szükséges és megfelelő jogi, adminisztratív és egyéb intézkedéseket annak érdekében, hogy teljesítse az e Jegyzőkönyv értelmében rá háruló kötelezettségeket.

2. A Részleges Felek biztosítják, hogy bármely élő, módosított szervezet létrehozása, kezelése, szállítása, felhasználása, átadása és kibocsátása olyan módon történik, hogy megelőzze vagy csökkentse a biológiai sokféleség veszélyeztetését, figyelembe véve az emberi egészségre gyakorolt kockázatot is.

3. E Jegyzőkönyvben semmi, semmilyen módon nem befolyásolhatja az Államok szuverenitását a nemzetközi törvényekben meghatározott tengeri területeik felett, valamint azokat a szuverén jogokat és hatásköröket, amelyekkel az egyes Államok kizárólagos gazdasági zónáikban és kontinentális talapzataikon a nemzetközi jogokkal összhangban rendelkeznek, illetve a nemzetközi törvények

által biztosított és a vonatkozó nemzetközi okiratokban tükröződő navigációs jogokat és szabadságokat, amelyeket az összes Állam hajói és repülőgépei gyakorolhatnak.

4. E Jegyzőkönyvben semmi sem értelmezhető a Részleges Felek jogának korlátozásaként olyan intézkedések meghozatalában, melyek a Jegyzőkönyv által megkívántnál magasabb szintű védelmet biztosítanak a biológiai sokféleség megőrzése és fenntarthatósága szempontjából, amennyiben biztosított, hogy az ilyen intézkedések megfelelnek e Jegyzőkönyv célkitűzéseinek és rendelkezéseinek, valamint összhangban vannak a Felek más nemzetközi törvényekből eredő kötelezettségeivel.

5. A Jegyzőkönyv ösztönzi a Részleges Feleket arra, hogy ahol lehetséges és megfelelő, vegyék figyelembe az emberi egészséggel kapcsolatos kockázat megítélésében az illetékes nemzetközi fórumok által biztosított szakértelmet, eszközöket és szakmai munkát.

3. Cikk

Fogalmak használata

E Jegyzőkönyv alkalmazásában:

a) A „Részleges Felek Konferenciája”, amely az Egyezmény Részleges Feleinek Konferenciája;

b) „Zártrendszerű felhasználás” bármely olyan, egy létesítményen belül, egy berendezésben vagy egyéb fizikai építményben végzett művelet, amely élő, módosított szervezetekkel történik, amelyeket speciális előírásokkal szabályoznak, amelyek hatékonyan korlátozzák a külső környezettel történő érintkezésüket és az erre gyakorolt hatásukat;

c) „Export” egy Részleges Féltől egy másik Részleges Félhez történő szándékos, határokon átnyúló mozgás;

d) „Exportőr” az exportáló Részleges Fél hatásköre alá tartozó bármely jogi vagy természetes személy, aki megszervezi az élő módosított szervezet exportját;

e) „Import” egy Részleges Félhez egy másik Részleges Féltől történő szándékos, határokon átnyúló mozgás;

f) „Importőr” az importáló Részleges Fél hatásköre alá tartozó bármely jogi vagy természetes személy, aki megszervezi az élő, módosított szervezet importját;

g) Az „élő, módosított szervezet” kifejezés olyan élő szervezetet jelent, amelynek genetikai anyaga a modern biotechnológia alkalmazásán keresztül nyert új kombinációval rendelkezik;

h) „Élő szervezet” bármely olyan biológiai egység, amely képes genetikai anyag átadására vagy másolására, beleértve a steril szervezeteket, a vírusokat és a viroidokat;

i) „Modern biotechnológia” az alábbiak alkalmazását jelenti:

a) in vitro nukleinsav technikák, beleértve a rekombináns dezoxiribonukleinsav (DNS) technikákat,

a nukleinsav közvetlen injektálását sejtekbe vagy organellumokba, vagy

b) sejtek fúziója a rendszertani családon kívül, amelyek meghaladják a természetes élettani szaporodási vagy rekombinációs korlátokat és amelyek nem a hagyományos nemesítésben és szelekcióban alkalmazott módszerek;

j) „Regionális gazdasági integrációs szervezet” egy olyan szervezet, amit egy adott régió szuverén államai hoznak létre és amelyre tagállamai a Jegyzőkönyv által szabályozott ügyekben illetékességet ruháznak, illetve amely belső eljárások révén megfelelő felhatalmazással bír az ügyek aláírására, ratifikálására, elfogadására, jóváhagyására vagy teljesítésére;

k) „Határokon átnyúló mozgás” egy élő, módosított szervezet mozgása az egyik Félről a másik Félre, kivéve amikor a 17. és 24. Cikk céljai érdekében a határokon átnyúló mozgás kiterjed a Részleges Felek és a nem Részleges Felek közötti forgalomra is.

4. Cikk

Hatály

E Jegyzőkönyv minden olyan élő, módosított szervezet határokon átnyúló mozgására, szállítására, kezelésére és felhasználására vonatkozik, amelyeknek káros hatása lehet a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására, figyelembe véve az emberi egészségre gyakorolt kockázatokat is.

5. Cikk

Gyógyszerek

Érvényben hagyva a 4. Cikkben foglaltakat és anélkül, hogy ez befolyásolná bármely Részleges Fél jogát arra, hogy valamennyi élő, módosított szervezetet kockázatbecslésnek vessen alá az annak importálásáról szóló döntés meghozatala előtt, e Jegyzőkönyv nem vonatkozik az olyan élő, módosított szervezetek határokon átnyúló mozgására, melyek emberi gyógyszerek, és melyek mozgását egyéb, ezekre vonatkozó nemzetközi egyezmények vagy szervezetek szabályozzák.

6. Cikk

Tranzit szállítás és zártrendszerű felhasználás

1. Érvényben hagyva a 4. Cikkben foglaltakat és anélkül, hogy ez befolyásolná bármely Fél jogát arra, hogy területén szabályozza az élő, módosított szervezetek szállítását és elérhetővé tegye azokat a Biológiai Biztonság kéré-

déseiben illetékes Információs Központ számára, egy adott Részleges Fél bármely olyan döntésére, ami a 2. Cikk 3. bekezdésének van alárendelve és egy speciális élő, módosított szervezetnek a Részleges Fél területén való átszállítására vonatkozik, nem kell alkalmazni e Jegyzőkönyv előzetes tájékoztatásra és engedélyezésre vonatkozó rendelkezéseit az élő, módosított szervezetek tranzitként való szállításánál.

2. Érvényben hagyva a 4. Cikkben foglaltakat, és anélkül, hogy ez befolyásolná bármely Részleges Fél jogát arra, hogy valamennyi élő, módosított szervezetet kockázatbecslésnek vessen alá az annak importálásáról szóló döntés meghozatala előtt és saját hatáskörében szabványokat állítson fel a zárt rendszerű felhasználásra vonatkozóan, nem kell alkalmazni e Jegyzőkönyv előzetes tájékoztatásra és engedélyezésre vonatkozó azon rendelkezéseit, amelyek az olyan élő, módosított szervezetek határokon átnyúló mozgására vonatkoznak, amelyek rendeltetése az importáló Részleges Fél szabványaiával összhangban álló zárt rendszerű felhasználás.

7. Cikk

Az előzetes tájékoztatási és engedélyezési eljárás alkalmazása

1. Az 5. és 6. Cikk rendelkezéseit figyelembe véve, a 8–10. és 12. Cikkben foglalt előzetes tájékoztatási és engedélyezési eljárást kell alkalmazni az élő, módosított szervezetek határon átnyúló legelső szándékos mozgását megelőzően, amennyiben az importáló Részleges Fél környezetébe történő szándékos kibocsátás a cél.

2. A fenti 1. bekezdésben szereplő „környezetbe való szándékos kibocsátás” nem vonatkozik olyan élő, módosított szervezetekre, amelyeket közvetlenül fogyasztásra, takarmányozásra, vagy feldolgozásra szánnak.

3. A 11. Cikket kell alkalmazni a közvetlenül fogyasztásra, takarmányozásra, vagy feldolgozásra szánt élő, módosított szervezetek határokon átnyúló, legelső mozgását megelőzően.

4. Az előzetes tájékoztatási és engedélyezési eljárás nem kell alkalmazni a Jegyzőkönyv Részleges Feleinek találkozójaul szolgáló Konferencia döntése által azonosított azon élő, módosított szervezetek határokon átnyúló szándékos mozgása esetén, melyek valószínűleg nincsenek káros hatással a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható használatára, figyelembe véve az emberi egészségre gyakorolt kockázatokat is.

8. Cikk

Bejelentési kötelezettség

1. Az exportáló Résztes Fél köteles bejelentést tenni, vagy az exportálót kötelezni az importáló Résztes Fél illetékes hatóságának írásbeli tájékoztatására azon élő, módosított szervezetek határon átnyúló szándékos mozgását megelőzően, melyek a 7. Cikk 1. bekezdésének tárgykörébe esnek. A bejelentésnek minimálisan az I. Függelékben meghatározott információkat kell tartalmaznia.

2. Az exportáló Félnek biztosítania kell az exportáló által bejelentett információk pontosságát szavatoló jogi követelmények meglétét.

9. Cikk

A bejelentés átvételének visszaigazolása

1. Az importáló Résztes Fél az átvételtől számított kilencven napon belül írásban visszaigazolja a bejelentő felé a bejelentés átvételét.

2. A visszaigazolás a következőket tartalmazza:

- a) A bejelentés átvételének ideje;
- b) A bejelentés – első ránézésre – tartalmazza-e a 8. Cikkben hivatkozott információkat;
- c) Az importáló Résztes Fél belső szabályozási rendszere, vagy a 10. Cikkben meghatározott eljárás szerint intézkednek-e.

3. A fenti 2. c) bekezdésben hivatkozott belső szabályozási rendszereknek meg kell felelniük a Jegyzőkönyvnek.

4. Ha az importáló Fél elmulasztja visszaigazolni az értesítés átvételét, az nem vonja maga után a határon átnyúló szándékos mozgás jóváhagyását.

10. Cikk

Döntési eljárás

1. Az importáló Résztes Fél a 15. Cikkben foglaltakkal összhangban álló döntéseket hoz.

2. Az importáló Fél a 9. Cikkben hivatkozott időszakon belül írásban értesíti a bejelentőt arról, hogy a határon átnyúló szándékos mozgás megkezdhető-e:

a) csak az importáló Résztes Fél írásbeli beleegyezését követően; vagy

b) az ezt követő írásbeli beleegyezés hiányában nem kevesebb mint kilencven nap leteltével.

3. Az importáló Résztes Fél a bejelentés átvételétől számított kétszázhetven napon belül írásban tájékoztatja a bejelentőt és a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központot a fenti 2. a) bekezdésben hivatkozott döntésről:

a) az importálás feltételekhez kötött vagy feltétel nélküli jóváhagyásáról, beleértve azt is, hogy a döntés a későbbiekben hogyan vonatkozik ugyanazon élő, módosított szervezetek importálására;

b) az importálás megtiltásáról;

c) a belső szabályozási rendszer vagy az I. Függelék szerinti további, a tárgyra vonatkozó információk iránti igényről; az importáló Félnek a válaszadásra rendelkezésre álló idő kiszámításakor nem kell figyelembe venni azoknak a napoknak a számát, melyeken a tárgyra vonatkozó további információkra vár; vagy

d) tájékoztatja a bejelentőt, hogy az e bekezdésben rögzített időtartam egy meghatározott idővel meghosszabbodik.

4. A feltétel nélküli beleegyezés esetét kivéve, a fenti 3. bekezdés értelmében hozott döntést indokolni kell.

5. Ha az importáló Résztes Fél elmulasztja a döntésről szóló tájékoztatást az értesítés átvételét követő kétszázhetven napon belül, az nem jelenti a határon átnyúló szándékos mozgás jóváhagyását.

6. A tudományos bizonyosság hiánya, ami abból ered, hogy nem áll rendelkezésre megfelelő tudományos információ és ismeret az adott élő, módosított szervezet az importáló Résztes Fél területén kifejtett, a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására potenciálisan káros hatásairól, figyelembe véve az emberi egészségre gyakorolt kockázatokat is, nem lehet akadálya annak, hogy ez a Résztes Fél szükség szerint a kérdéses élő, módosított szervezet importálásával kapcsolatban döntést hozzon, amint arra a fenti 3. bekezdés hivatkozik, annak érdekében, hogy elkerüljék vagy a minimálisra csökkentsék az ilyen potenciálisan káros hatásokat.

7. A Résztes Felek találkozójaul szolgáló Konferencia első találkozóján meghatározza az importáló Résztes Felek döntéshozatalát megkönnyítő eljárásokat és mechanizmusokat.

11. Cikk

A közvetlen fogyasztásra, takarmányozásra vagy feldolgozásra szánt élő, módosított szervezetekre vonatkozó eljárások

1. Az a Résztes Fél, mely a végső döntést hozza azon élő, módosított szervezetek hazai felhasználásáról, beleértve a piacon való elhelyezést is, amelyek határokon átnyúló mozgással kerülhetnek élelmiszerként vagy takarmányként közvetlen felhasználásra vagy feldolgozásra, a döntését követő tizenöt napon belül a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központon keresztül írásban tájékoztatja a többi Résztes Felet. A tájékoztató minimálisan a II. Függelékben meghatározott információkat tartalmazza. Az adott Résztes Fél az információk egy írott másolatát mindazon Résztes Felek nemzeti összekötőjéhez is eljuttatja, melyek előre tájékoztatják a Titkárságot arról, hogy nem tudnak kapcsolatba lépni a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központtal. Ez a rendelkezés nem érinti a szántóföldi kísérletekre vonatkozó döntéseket.

2. A fenti 1. bekezdés értelmében döntést hozó Résztes Fél biztosítja a kérelmező által megadott információk megbízhatóságának és pontosságának jogi követelményeit.

3. Bármelyik Résztes Fél további információkat kérhet a II. Függelék *b)* bekezdésében megadott hatóságtól.

4. A Résztes Fél döntést hozhat a közvetlen fogyasztásra, takarmányozásra vagy feldolgozásra szánt élő, módosított szervezetek importálásáról belső szabályozási rendszere alapján, amennyiben az összhangban áll e Jegyzőkönyv célkitűzéseivel.

5. Valamennyi Résztes Fél hozzáférhetővé teszi a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központ számára a közvetlenül fogyasztásra, takarmányozásra vagy feldolgozásra szánt élő, módosított szervezetekre vonatkozó nemzeti törvényeinek, rendelkezéseinek és útmutatóinak másolatát, amennyiben lehetséges.

6. Amennyiben az adott Résztes Fél fejlődő ország vagy egy gazdasági átalakulás folyamatában levő Résztes Fél, úgy – a fenti 4. bekezdésben hivatkozott belső szabályozási rendszerek hiányában – szuverén hatáskörét gyakorolva a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központon keresztül deklarálhatja, hogy egy közvetlenül fogyasztásra, takarmányozásra vagy feldolgozásra szánt élő, módosított szervezet legelső importját megelőző döntését, amiről az 1. bekezdés szerinti információkat rendelkezésre bocsátotta, az alábbiak szerint hozza meg:

a) a III. Függelékkel összhangban készített kockázatbecslés alapján; és

b) egy megjósolható, kétszázhetven napot meg nem haladó időtartamon belül hozott döntés alapján.

7. Ha bármely Résztes Fél elmulasztja a döntésről a fenti 6. bekezdés szerinti tájékoztatást, az nem jelenti a közvetlenül fogyasztásra, takarmányozásra vagy feldolgozásra szánt élő, módosított szervezetek importálásának sem elfogadását, sem elutasítását, kivéve a Résztes Felek más irányú határozatát.

8. A tudományos bizonyosság hiánya, ami abból ered, hogy nem áll rendelkezésre megfelelő tudományos információ és ismeret az adott élő, módosított szervezetnek az importáló Résztes Fél területén kifejtett, a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására potenciálisan káros hatásairól, figyelembe véve az emberi egészségre gyakorolt kockázatokat is, nem lehet akadálya annak, hogy ez a Résztes Fél megfelelő módon döntést hozzon a kérdéses, közvetlenül fogyasztásra, takarmányozásra vagy feldolgozásra szánt élő, módosított szervezet importálásáról, annak érdekében, hogy elkerüljék vagy a minimálisra csökkentsék az ilyen potenciálisan káros hatásokat.

9. Bármely Résztes Fél jelezheti, hogy pénzügyi és műszaki segítségnyújtásra, illetve kapacitásbővítésre van szüksége a közvetlenül fogyasztásra, takarmányozásra vagy feldolgozásra szánt élő, módosított szervezetekkel kapcsolatban. A Résztes Felek együttműködnek e szükségletek 22. és 28. bekezdésekkel összhangban álló kielégítése érdekében.

12. Cikk

A döntések felülvizsgálata

1. A biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására gyakorolt potenciálisan káros hatásokra vonatkozó új tudományos információk fényében, figyelembe véve az emberi egészségre gyakorolt kockázatokat is, az importáló Résztes Fél bármely időpontban felülvizsgálhatja és módosíthatja a határokon átnyúló szándékos mozgásra vonatkozó döntését. Ilyen esetben a kérdéses Résztes Fél harminc napon belül tájékoztatja valamennyi, az adott döntésben hivatkozott élő, módosított szervezet mozgatójáról ezt megelőzően bejelentést tevő Felet, valamint a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központot, és döntését megindokolja.

2. Az exportáló vagy bejelentő Résztes Fél kérheti az importáló Résztes Féltől a 10. Cikk értelmében hozott döntésének felülvizsgálatát, amennyiben az exportáló vagy bejelentő Résztes Fél úgy véli, hogy:

a) a körülményekben olyan változás történt, amely hatással lehet a döntés alapjául szolgáló kockázatbecslés megállapításaira; vagy

b) további, a tárgyhoz tartozó tudományos vagy műszaki információk váltak elérhetővé.

3. Az importáló Résztes Fél egy ilyen megkeresésre kilencven napon belül írásban válaszol, és döntését indokolja.

4. Újabb importálást megelőzően az importáló Résztes Fél saját belátása szerint kockázatbecslést kérhet.

13. Cikk

Egyszerűsített eljárás

1. Feltéve, hogy e Jegyzőkönyv célkitűzésével összhangban megfelelő intézkedéseket tett az élő, módosított szervezetek határokon átnyúló szándékos mozgásának biztonsága érdekében, bármely importáló Résztes Fél előre bejelentheti a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központoz:

a) azokat az eseteket, amikor a határokon átnyúló szándékos mozgás az importáló Résztes Fél felé való bejelentéssel egy időben történik; és

b) amennyiben az élő, módosított szervezetek importálása a szóban forgó Résztes Félhez kivételt képez az előzetes tájékoztatási és engedélyezési eljárás kötelezettsége alól.

A fenti a) bekezdés szerinti bejelentések az ugyanazon Résztes Fél területére történő további hasonló mozgásokra is vonatkozhatnak.

2. A fenti 1. a) bekezdésben hivatkozott bejelentésekben a határokon keresztül szándékos mozgásra vonatkozó, az I. Függelékben meghatározott információk szerepelnek.

14. Cikk

Kétoldalú, regionális és többoldalú egyezmények és megállapodások

1. A Résztes Felek köthetnek olyan kétoldalú, regionális és többoldalú egyezményeket és megállapodásokat az élő, módosított szervezetek határokon átnyúló szándékos mozgására vonatkozóan, melyek megfelelnek e Jegyzőkönyv célkitűzésének, és mely megállapodások és meg egyezések nem eredményeznek alacsonyabb szintű védelmet a Jegyzőkönyvben biztosítottnál.

2. A Résztes Felek a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központon keresztül tájékoztatják

egymást bármely olyan kétoldalú, regionális és többoldalú megállapodásról és megegyezésről, amit e Jegyzőkönyv hatálybalépése előtti vagy utáni időpontban kötöttek.

3. E Jegyzőkönyv rendelkezései nem befolyásolják azokat a határokon átnyúló szándékos mozgásokat, amelyeket az ilyen, Résztes Felek közötti megállapodások és megegyezések értelmében végeznek.

4. Bármelyik Résztes Fél úgy határozhat, hogy a területére érkező adott import esetében belső szabályozási rendszerei szerint kell eljárni, és e döntéséről tájékoztatja a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központot.

15. Cikk

Kockázatbecslés

1. Az e Jegyzőkönyv értelmében végzett kockázatbecsléseket a III. Függelékkel összhangban, tudományosan megalapozottan kell végrehajtani, figyelembe véve az elismert kockázatbecslési módszereket. Az ilyen kockázatbecslésnek minimálisan a 8. Cikknek megfelelően megadott információkon és az egyéb rendelkezésre álló tudományos bizonyítékokon kell alapulnia annak érdekében, hogy meghatározhatók és értékelhetők legyenek az élő, módosított szervezeteknek a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására gyakorolt esetleges káros hatásai, az emberi egészségre gyakorolt kockázatot is figyelembe véve.

2. Az importáló Résztes Fél biztosítja, hogy a 10. Cikk értelmében hozott döntéseket megelőzően kockázatbecslést végezzenek el. Megkövetelheti, hogy az exportőr végezze a kockázatbecslést.

3. Az importáló Résztes Fél kérésére a kockázatbecslés költségeit a bejelentő viseli.

16. Cikk

Kockázatkezelés

1. Az Egyezmény 8. g) Cikkének figyelembevételével a Résztes Felek megfelelő mechanizmusokat, intézkedéseket és stratégiákat dolgoznak ki és alkalmaznak azoknak a kockázati tényezőknek a szabályozására, kezelésére és ellenőrzésére, amelyeket az e Jegyzőkönyv rendelkezései alapján készített kockázatbecslés az élő, módosított szervezetek felhasználásával, kezelésével és határokon átnyúló mozgásával kapcsolatosan meghatározott.

2. A kockázatbecslések eredményein alapuló intézkedéseket olyan mértékben kell végrehajtani, amennyire az élő, módosított szervezeteknek a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására gyakorolt káros hatásainak az importáló Résztes Fél területén belüli megelőzéséhez szükséges, az emberi egészségre gyakorolt kockázatokat is figyelembe véve.

3. Minden Résztes Fél megfelelő intézkedéseket tesz az élő, módosított szervezetek határokon átnyúló véletlenszerű mozgásának megakadályozása érdekében, beleértve az élő, módosított szervezetek első kijuttatását megelőzően kockázatbecslést igénylő intézkedéseket is.

4. Érvényben hagyva a fenti 2. bekezdésben foglaltakat, valamennyi Résztes Fél törekszik annak biztosítására, hogy a szándékolt felhasználást megelőzően mind az importált, mind a helyileg létrehozott élő, módosított szervezetek megfelelő időtartamú megfigyelésnek legyenek alávetve, mely arányos azok élettartamával vagy előállítási idejével.

5. A Résztes Felek az alábbi célok érdekében együttműködnek:

a) azon élő, módosított szervezetek azonosítása, vagy az élő, módosított szervezetek azon jellemző tulajdonságainak azonosítása, melyeknek káros hatása lehet a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására, figyelembe véve az emberi egészségre gyakorolt kockázatokat is; és

b) megfelelő intézkedések megtétele az ilyen élő, módosított szervezetek vagy jellemző tulajdonságok kezelésére.

17. Cikk

Határokon átnyúló véletlenszerű mozgások és biztonsági intézkedések

1. Minden Résztes Fél megfelelő intézkedéseket tesz az érintett vagy potenciálisan érintett Államok, a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központ, és ahol lehetséges és megfelelő, az illetékes nemzetközi szervezetek tájékoztatására, amennyiben tudomására jut egy, a fennhatósága alatt álló területen bekövetkezett esemény, mely olyan élő, módosított szervezetek környezetbe való kijuttatásához és véletlenszerű, határokon átnyúló mozgásához vezet vagy vezethet, amely szervezeteknek valószínűleg jelentős káros hatásuk van a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására, az adott Államok lakosságára gyakorolt egészségügyi kockázatokat is figyelembe véve. A bejelentést azonnal meg kell tenni, amint a fenti eset a kérdéses Résztes Fél tudomására jut.

2. Legkésőbb e Jegyzőkönyv hatálybalépésének időpontjáig valamennyi Fél a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központ rendelkezésére bocsátja az e Cikk értelmében tett bejelentések fogadására kijelölt kapcsolattartóra vonatkozó információkat.

3. Bármely, a fenti 1. bekezdés értelmében tett bejelentés tartalmazza:

a) az élő, módosított szervezetek becsült mennyiségére, jellemzőire és/vagy tulajdonságaira vonatkozó rendelkezésre álló és a tárgyhoz tartozó információkat;

b) az élő, módosított szervezeteknek a származási Résztes Fél általi felhasználására, valamint a kibocsátás körülményeire és becsült időpontjára vonatkozó információkat;

c) a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására potenciálisan káros hatásokról rendelkezésre álló valamennyi információt, az emberi egészségre gyakorolt kockázatokat is figyelembe véve, valamint a lehetséges kockázatkezelési módszerekről rendelkezésre álló információkat;

d) bármely más, a tárgyhoz tartozó információt; és

e) egy kapcsolattartót a további információk számára.

4. Annak érdekében, hogy a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására gyakorolt jelentős károsító hatásokat – az emberi egészségre gyakorolt kockázatokat is figyelembe véve – a minimálisra csökkentsék, minden olyan Résztes Fél, melynek területén a fenti 1. bekezdésben hivatkozott élő, módosított szervezetek kibocsátása előfordul, azonnal kapcsolatba lép az érintett vagy potenciálisan érintett Államokkal, lehetővé téve számukra a megfelelő válasz lépések kidolgozását és a szükséges lépések megtételét, a biztonsági intézkedéseket is beleértve.

18. Cikk

Kezelés, szállítás, csomagolás és azonosítás

1. Valamennyi Résztes Fél megteszi a szükséges intézkedéseket a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására káros hatások elkerülése érdekében – az emberi egészségre gyakorolt kockázatokat is figyelembe véve – megkövetelve, hogy azok az élő, módosított szervezetek, amelyek az e Jegyzőkönyv tárgykörébe tartozó határokon átnyúló szándékos mozgásnak vannak kitéve, biztonságos körülmények között legyenek kezelve, csomagolva és szállítva, a vonatkozó nemzetközi szabályok és szabványok figyelembevételével.

2. Minden Résztes Fél megköveteli, hogy a kísérő dokumentumok:

a) a közvetlenül fogyasztásra, takarmányozásra vagy feldolgozásra szánt élő, módosított szervezetek esetében világosan meghatározzák, hogy ezek a szállítmányok élő, módosított szervezeteket „tartalmazhatnak”, amelyeket

nem szándékoznak kijuttatni a környezetbe, valamint világosan megjelölik a kapcsolattartót a további információk érdekében. A Részes Felek Konferenciája, amely e Jegyzőkönyv Részes Feleinek találkozájaként szolgál, a Jegyzőkönyv hatálybalépését követő két éven belül döntést hoz ebből a célból a részletes követelményekről, beleértve az azonosításuk és bármely egyedi azonosítás meghatározását;

b) a zártrendszerű felhasználásra szánt élő, módosított szervezeteket egyértelműen mint élő, módosított szervezeteket azonosítják, és bármilyen követelményt meghatározóknak biztonságos kezelésükre, tárolásukra, szállításukra és felhasználásukra, továbbá megadnak egy kapcsolattartót a további információk érdekében, beleértve annak a személynek és intézménynek a nevét és postacímét is, ahova az élő, módosított szervezeteket szállítják; és

c) az importáló Részes Fél környezetébe való kibocsátásra szánt élő, módosított szervezetek esetében, valamint az e Jegyzőkönyv tárgykörébe tartozó bármely élő, módosított szervezet esetében világosan feltüntetik, hogy élő, módosított szervezetekről van szó; ezenkívül azonosítják őket és meghatározzák jellemzőiket, a biztonságos kezelésükre, tárolásukra, szállításukra és felhasználásukra vonatkozó bármely követelményt, valamint a további információk érdekében a kapcsolattartót, és ahol lehetséges, az importőr és exportőr nevét és postacímét; és mellékelnek egy nyilatkozatot, mely szerint a mozgás megfelel e Jegyzőkönyv exportőrré vonatkozó követelményeinek.

3. A Részes Felek Konferenciája, amely a Jegyzőkönyv Részes Feleinek találkozájaként szolgál, az illetékes nemzetközi testületekkel való konzultáció segítségével meghatározza az azonosítási, kezelési, csomagolási és szállítási gyakorlatra vonatkozó szabványok kidolgozásának igényét és körülményeit.

19. Cikk

Illetékes nemzeti hatóságok és nemzeti összekötők

1. Valamennyi Részes Fél nemzeti összekötőt nevez ki, mely felelős a Részes Fél nevében a Titkársággal való kapcsolattartásért. Minden Részes Fél kijelöl egy vagy több illetékes nemzeti hatóságot is, amelyek a Jegyzőkönyv által előírt adminisztratív funkciók elvégzéséért felelősek, és felhatalmazással bírnak e funkciók során az adott Részes Fél nevében történő intézkedésre. Egyetlen intézmény is kijelölhető az összekötő és az illetékes nemzeti hatóság funkcióinak betöltésére.

2. E Jegyzőkönyv hatálybalépését megelőzően valamennyi Részes Fél tájékoztatja a Titkárságot nemzeti összekötőinek és illetékes nemzeti hatóságának vagy hatóságainak nevével és postacíméről. Amennyiben egy Részes Fél egynél több nemzeti hatóságot jelöl ki, bejelen-

tésében tájékoztatja a Titkárságot e hatóságok egymáshoz viszonyított felelősségi köréről is. Ilyen esetekben ez az információ legalább meghatározza azt, hogy melyik illetékes hatóság melyik élő, módosított szervezetért felelős. Valamennyi Részes Fél haladéktalanul tájékoztatja a Titkárságot a nemzeti összekötőjével, illetve a nemzeti hatóság vagy hatóságok nevével, postacímével vagy illetékességével kapcsolatos bármiféle változásról.

3. A Titkárság haladéktalanul tájékoztatja a Részes Feleket a fenti 2. bekezdés értelmében érkezett bejelentésekről, és a kapott információkat a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központ rendelkezésére bocsátja.

20. Cikk

Információcsere és a biológiai biztonság kérdéseiben illetékes információs központ

1. Az Egyezmény 18. Cikkének 3. bekezdése értelmében az információs rendszer részeként ezennel megalakul a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központ, melynek céljai:

a) az élő, módosított szervezetekkel foglalkozó tudományos, műszaki, környezetvédelmi és jogi információk, valamint az ezekkel kapcsolatos tapasztalatok kicserélésének elősegítése; és

b) a Részes Felek segítése a Jegyzőkönyvben foglaltak megvalósításában, figyelembe véve a fejlődő országok Részes Felek speciális szükségleteit, közöttük is különösen a legkevésbé fejlett és a fejlődő kis szigetállamokat, a gazdasági átalakulás folyamatában levő országokat, valamint azokat az országokat, melyek géncentrumok és a genetikai sokféleség központjai.

2. A Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központ olyan eszközként szolgál, amelyen keresztül az információk a fenti 1. bekezdés céljai számára hozzáférhetővé válnak. Biztosítja a Részes Felek által a Jegyzőkönyvben foglaltak megvalósítása céljából a rendelkezésre bocsátott információk hozzáférhetőségét. Ahol lehetséges, a biológiai biztonságot érintő információk cseréjének egyéb nemzetközi mechanizmusaihoz való hozzáférhetőségét is biztosítja.

3. Anélkül, hogy ez befolyásolná a bizalmas információk védelmét, valamennyi Részes Fél elérhetővé tesz a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központ számára minden olyan információt, amire a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központnak e Jegyzőkönyv értelmében szüksége van; és

a) bármely meglévő törvényt, rendeletet és útmutatót a Jegyzőkönyvben foglaltak végrehajtásához, valamint a

Részes Felek által kért előzetes tájékoztatási és engedélyezési eljárás végrehajtásához szükséges információkat;

b) bármely kétoldalú, regionális és többoldalú megállapodást és megegyezést;

c) az élő, módosított szervezetekre vonatkozó, a rendelkezések értelmében elkészített és a 15. Cikknek megfelelően végrehajtott kockázatbecslések vagy környezetvédelmi felmérések összefoglalóit, beleértve – ahol van ilyen – azok termékeire, nevezetesen az élő, módosított szervezetekből származó feldolgozott anyagokra vonatkozó információkat is, melyekben reprodukálható genetikai anyagok újszerű, a modern biotechnológiából származó kombinációi mutathatók ki;

d) az élő, módosított szervezetek importálásáról vagy kibocsátásáról szóló végső döntést; és

e) a 33. Cikk értelmében benyújtott jelentéseket, beleértve azokat is, amelyek az előzetes tájékoztatási és engedélyezési eljárás végrehajtásáról szólnak.

4. A Jegyzőkönyv Részes Feleinek találkozójaul szolgáló Részes Felek Konferenciája első találkozásán áttekinti és véleményezi a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központ működésének körülményeit, beleértve a tevékenységéről szóló jelentéseket, és ezeket a későbbiek során rendszeresen ellenőrzi.

21. Cikk

Bizalmas információk

1. Az importáló Részes Fél lehetővé teszi a bejelentő számára, hogy az e Jegyzőkönyv értelmében benyújtott, vagy az importáló Részes Fél által az előzetes tájékoztatási és engedélyezési eljárás részeként megkövetelt információk közül meghatározza azokat, amelyek bizalmasan kezelendők. Kérésre a döntést indokolni kell.

2. Amennyiben a bejelentő által bizalmasan kezelendőként meghatározott információk bizalmas jellegével az importáló Részes Fél nem ért egyet, az importáló Részes Fél konzultál a bejelentővel és döntéséről bármiféle közzétett megelőzően tájékoztatja azt. Kérésre döntését indokolja, valamint biztosítja a konzultáció lehetőségét és a döntés belső felülvizsgálatának közzététel előtti lehetőségét.

3. A Jegyzőkönyv értelmében kapott bizalmas információkat valamennyi Részes Fél védelmezi, beleértve a Jegyzőkönyv előzetes tájékoztatási és engedélyezési eljárása keretében kapott bizalmas információkat is. A Részes Felek biztosítják az ilyen információk védelmére szolgáló eljárások meglétét, és az információk bizalmas jellegét a saját területükön előállított élő, módosított szervezetekkel kapcsolatos bizalmas információk kezelésénél nem kevésbé szigorú módon védelmezik.

4. Az importáló Részes Fél az ilyen információkat kereskedelmi célokra nem használhatja fel, kivéve, ha a bejelentő írásban beleegyezését adja.

5. Ha egy bejelentő visszavonja vagy visszavonta bejelentését, az importáló Részes Fél tiszteletben tartja a kereskedelmi és ipari információk bizalmas jellegét, beleértve a kutatásra és fejlesztésre vonatkozó információkat is, valamint azokat az információkat, amelyek bizalmas jellegében az adott Részes Fél és a bejelentő nem ért egyet.

6. Anélkül, hogy ez befolyásolná a fenti 5. bekezdésben foglaltakat, a következő információkat nem szabad bizalmasnak tekinteni:

a) a bejelentő neve és címe;

b) az élő, módosított szervezet vagy szervezetek általános leírása;

c) a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására gyakorolt káros hatásokról szóló kockázatbecslés összefoglalója, az emberi egészségre gyakorolt kockázatokat is figyelembe véve; és

d) a szükségintézkedésekre kidolgozott bármely módszer és terv.

22. Cikk

Kapacitásbővítés

1. A Részes Felek együttműködnek a biológiai biztonság – beleértve a biotechnológiát is olyan mértékig, ami a biológiai biztonság szempontjából a Jegyzőkönyv céljainak hatékony végrehajtásához szükséges – emberi erőforrásainak és intézményi kapacitásainak kialakításában és/vagy bővítésében a fejlődő ország Részes Felek esetében, közülük is különösen a legkevésbé fejlett országok és a fejlődő kis szigetállamok, valamint a gazdasági átalakulás folyamatában lévő Részes Felek esetében, beleértve a meglévő globális, regionális, szubregionális és nemzeti intézményeken és szervezeteken keresztül, és adott esetben, a magánszektor bevonásán keresztül támogatást.

2. A fenti 1. bekezdés végrehajtása érdekében, az együttműködésre vonatkozóan, a fejlődő ország Részes Felek, közülük is különösen a legkevésbé fejlett és a fejlődő kis szigetállamokban lévő Részes Felek az Egyezmény vonatkozó rendelkezéseivel összhangban álló pénzügyi források, technológiák és a know-how hozzáférhetősége és ezek átadása iránti szükségletét teljes mértékben számításba kell venni a biológiai biztonság kapacitásainak bővítésénél. A kapacitásbővítés során az együttműködés a Részes Felek eltérő helyzetének, képességének és követelményeinek figyelembevételével kiterjed a biotechnológia megfelelő és biztonságos kezelésére, a biológiai biztonság érdekében alkalmazható kockázatbecslésre és kockázatkezelésre irányuló tudományos és műszaki képzésre, valamint a biológiai biztonság technológiai és intézményi kapacitásainak növelésére is. A biológiai biztonság kapaci-

tásbővítése során a gazdasági átalakulás folyamatában levő Részesek szükségleteit is teljes mértékben számításba kell venni.

23. Cikk

Közvélemény formálás és a nyilvánosság bevonása

1. A Részesek:

a) elősegítik és ösztönzik a közvélemény formálását, az oktatást és a nyilvánosság bevonását az élő, módosított szervezetek biztonságos átadásával, kezelésével és felhasználásával kapcsolatos kérdésekben, a biológiai sokféleség megőrzése és fenntartható hasznosítása szempontjából, az emberi egészségre gyakorolt kockázatokat is figyelembe véve. Ennek során a Részesek megfelelő módon együttműködnek más Államokkal és nemzetközi szervezetekkel;

b) törekszenek annak biztosítására, hogy a közvélemény formálása és az oktatás magába foglalja az olyan élő, módosított szervezetekre vonatkozó információkhoz való hozzáférést is, melyeket e Jegyzőkönyv értelmében importálhatónak határoztak meg.

2. Vonatkozó törvényeikkel és rendelkezéseikkel összhangban a Részesek az élő, módosított szervezetekre vonatkozó döntéshozatali folyamatokba bevonják a lakosságot, és az ilyen döntések eredményeit hozzáférhetővé teszik a nyilvánosság számára, miközben a 21. Cikknek megfelelően tiszteletben tartják a bizalmas információkat.

3. Minden Részesek törekszik arra, hogy tájékoztassa a lakosságot a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központ eszközeihez való lakossági hozzáférés lehetőségéről.

24. Cikk

Nem Részesek

1. Az élő, módosított szervezeteknek az Egyezmény Részesei és a nem Részesei közötti határokon átnyúló szállítása csak e Jegyzőkönyv célkitűzésével összhangban történhet. A Részesek az ilyen szállítások vonatkozásában kétoldalú, regionális vagy többoldalú megállapodásokat és megegyezéseket köthetnek a nem Részeselekkel.

2. A Részesek az e Jegyzőkönyvben foglaltak szerinti cselekvésre, valamint a nemzeti felségterületükre importált, onnan exportált, vagy ott kibocsátott élő, módosított szervezetekre vonatkozó információknak a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központhoz való eljuttatására ösztönzik a nem Részeseleket.

25. Cikk

Határokon átnyúló illegális mozgások

1. Valamennyi Részesek Fél megfelelő belső intézkedéseket tesz az élő, módosított szervezetek határokon átnyúló, de az e Jegyzőkönyv céljai érdekében hozott belső szabályozási rendszer ellenében végrehajtott mozgásának megelőzésére és ha lehetséges, büntetésére. Az ilyen mozgásokat illegális határon átnyúló mozgásoknak kell tekinteni.

2. Határokon átnyúló illegális mozgás esetében az érintett Részesek Fél megkövetelheti attól a Részesek Féltől, ahonnan az élő, módosított szervezetek erednek, hogy saját költségére hazatelepítéssel vagy megsemmisítéssel megfelelő módon intézkedjen a kérdéses élő, módosított szervezetekről.

3. Valamennyi Részesek Fél hozzáférhetővé teszi az őt érintő, határokon átnyúló illegális mozgásra vonatkozó információkat a Biológiai Biztonság kérdéseiben illetékes Információs Központ számára.

26. Cikk

Társadalmi-gazdasági vonatkozások

1. A Részesek Felek, miután döntésre jutottak a Jegyzőkönyv szerinti vagy a Jegyzőkönyvben foglaltak megvalósítása érdekében létrehozott belső szabályozási rendszer szerinti importálás kérdésében, nemzetközi kötelezettségeiket szem előtt tartva számításba vehetik azokat a társadalmi-gazdasági szempontokat, amelyek az élő, módosított szervezeteknek a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására gyakorolt hatásából erednek, különös tekintettel a biológiai sokféleség értékére a bennszülött és helyi közösségek számára.

2. A Jegyzőkönyv együttműködésre ösztönzi a Részeseleket az élő, módosított szervezetek társadalmi-gazdasági hatásaival foglalkozó kérdések kutatásában és az erre vonatkozó információk cseréjében, különös tekintettel a bennszülött és helyi közösségekre.

27. Cikk

Felelősség és jogorvoslat

A Jegyzőkönyv Részeseleinek találkozójaul szolgáló Részesek Konferenciája első találkozásán eljárásokat fogad el az élő, módosított szervezetek határokon átnyúló mozgásából eredő károkkal kapcsolatos felelősséggel és jogorvoslattal foglalkozó nemzetközi szabályok és eljárások megfelelő bővítésére, figyelembe véve és elemezve a nemzetközi törvények már érvényben levő vonatkozó eljárásait.

rásait, és törekszik arra, hogy ez a folyamat négy éven belül befejeződjék.

28. Cikk

Pénzügyi mechanizmusok és pénzügyi források

1. A Jegyzőkönyvben foglaltak végrehajtását érintő pénzügyi források áttekintése során a Részes Felek számításba veszik az Egyezmény 20. Cikkének rendelkezéseit.

2. Az Egyezmény 21. Cikkében meghatározott pénzügyi mechanizmus a működtetésével megbízott intézményi rendszeren keresztül e Jegyzőkönyv pénzügyi mechanizmusa is.

3. A Jegyzőkönyv 22. Cikkében hivatkozott kapacitásbővítést illetően a Jegyzőkönyv Részes Feleinek találkozójaul szolgáló Konferencia a fenti 2. bekezdésben hivatkozott pénzügyi mechanizmusokra vonatkozó útmutatása során számításba veszi a fejlődő ország Részes Felek, különösen a legkevésbé fejlett és a fejlődő kis szigetállamok pénzügyi szükségleteit.

4. A fenti 1. bekezdés értelmében a Jegyzőkönyvben foglaltak megvalósításához szükséges kapacitásbővítés meghatározására és megvalósítására tett erőfeszítések során a Részes Felek figyelembe veszik a fejlődő ország Részes Felek, különösen a legkevésbé fejlett és a fejlődő kis szigetállamok, valamint a gazdasági átalakulás folyamatában levő Részes Felek szükségleteit is.

5. A Konferencia vonatkozó döntésében szereplő, az Egyezmény pénzügyi mechanizmusaira vonatkozó útmutatókat, közöttük a Jegyzőkönyv hatálybalépése előtt elfogadottakat, értelemszerűen kell alkalmazni a jelen Cikk rendelkezésére.

6. A fejlett ország Részes Felek kétoldalú, regionális és többoldalú csatornákon keresztül is biztosíthatnak pénzügyi forrásokat és technológiákat a Jegyzőkönyv rendelkezéseinek végrehajtásához, melyeket a fejlődő ország Részes Felek és a gazdasági átalakulás folyamatában levő Részes Felek igénybe vehetnek.

29. Cikk

A Részes Felek Konferenciája mint a Jegyzőkönyv Részes Feleinek találkozója

1. A Jegyzőkönyv Részes Feleinek találkozójaul a Részes Felek Konferenciája szolgál.

2. Az Egyezmény azon Részes Felei, amelyek nem Részes Felei e Jegyzőkönyvnek, megfigyelőként vehetnek részt az e Jegyzőkönyv Részes Feleinek találkozójaul szolgáló Részes Felek Konferenciájának bármely összejevételén. Amikor a Részes Felek Konferenciája a Jegyzőkönyvet ratifikáló, elfogadó vagy megerősítő Részes Felek találkozójaul szolgál, a Jegyzőkönyv értelmében döntéseket csak annak Részes Felei hozhatnak.

3. Amikor a Részes Felek Konferenciája a Jegyzőkönyvet ratifikáló, elfogadó vagy megerősítő Részes Felek találkozójaul szolgál, a Részes Felek Konferenciája irodájának bármely tagját, aki az Egyezmény egy olyan Részes Felét képviseli, mely Részes Fél az adott időpontban a Jegyzőkönyvnek nem Részes Fele, a Jegyzőkönyv Részes Felei közül és által választott taggal helyettesítendő.

4. A Jegyzőkönyv Részes Feleinek találkozójaul szolgáló Részes Felek Konferenciája rendszeres felülvizsgálatnak veti alá a Jegyzőkönyvben foglaltak végrehajtását, és mandátuma során ennek hatékony előmozdítását szolgáló döntéseket hoz. A Konferencia elvégzi a Jegyzőkönyv által ráruházott feladatokat, valamint:

a) javaslatokat tesz az e Jegyzőkönyvben foglaltak végrehajtásához szükséges bármely témában;

b) létrehozza a Jegyzőkönyvben foglaltak végrehajtásához szükségesnek ítélt kiegészítő testületeket;

c) törekszik – ahol lehetséges – az illetékes nemzetközi szervezetek és a kormányközi, valamint nem-kormányzati szervezetek által biztosított információk, szolgáltatások és együttműködési lehetőségek felkutatására és hasznosítására;

d) meghatározza a Jegyzőkönyv 33. Cikke értelmében benyújtandó információk formáját és időtartamát, és tanulmányozza ezen információkat és a bármely kiegészítő testület által benyújtott jelentéseket;

e) megvizsgálja, és szükség szerint elfogadja e Jegyzőkönyvnek és Függelékeinek, valamint a Jegyzőkönyv bármely további Függelékeinek olyan módosításait, amelyeket szükségesnek tart a Jegyzőkönyvben foglaltak végrehajtásához; és

f) egyéb olyan funkciókat gyakorol, amelyekre az e Jegyzőkönyvben foglaltak végrehajtása érdekében szükség lehet.

5. A Részes Felek Konferenciájának eljárási szabályait és az Egyezmény pénzügyi szabályait e Jegyzőkönyv értelmezésekor a megfelelő változtatásokkal kell alkalmazni, kivéve, ha a Jegyzőkönyv Részes Feleinek találkozójaul szolgáló Részes Felek Konferenciája konszenzussal másként határoz.

6. A Jegyzőkönyv Részes Feleinek találkozójaul szolgáló Részes Felek Konferenciája első találkozóját a Titkárság hívja össze a Részes Felek Konferenciájának a Jegyzőkönyv hatálybalépésének dátuma utáni első találkozójaul egy időpontban. A Jegyzőkönyv Részes Felei

nek találkozójaul szolgáló Résztes Felek Konferenciájának következő, rendszeres találkozóit a Résztes Felek Konferenciájának rendszeres találkozóival együtt kell tartani, hacsak a Jegyzőkönyv Résztes Feleinek találkozójaul szolgáló Konferencia másként nem határoz.

7. A Jegyzőkönyv Résztes Feleinek találkozójaul szolgáló Résztes Felek Konferenciája rendkívüli találkozóit olyan egyéb időpontokban tartja, melyeket a Jegyzőkönyv Résztes Feleinek találkozójaul szolgáló Konferencia szükségesnek ítél, avagy bármelyik Résztes Fél a Titkársághoz benyújtott és onnan a Résztes Felekhez továbbított írásbeli kérelme alapján, amennyiben ezt a benyújtást követő hat hónapon belül a Résztes Felek legalább egyharmada támogatja.

8. Az Egyesült Nemzetek Szövetsége, annak szakmai szervezetei és a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség, illetve ezek bármely olyan Tagállama vagy megfigyelői státusban lévő állama, amely az Egyezménynek nem Résztes Fele, megfigyelőként részt vehet a Jegyzőkönyv Résztes Feleinek találkozójaul szolgáló Konferencián. Bármely nemzetközi, kormányzati vagy nem-kormányzati testület vagy ügynökség, mely a Jegyzőkönyvben tárgyalt kérdések szakértője és mely tájékoztatta a Titkárságot, hogy megfigyelőként képviseltetni kívánja magát a Jegyzőkönyv Résztes Feleinek találkozójaul szolgáló Konferencián ugyancsak részt vehet, kivéve, ha a jelenlevő Résztes Felek legalább egyharmada ezt kifogásolja. E Cikk más irányú rendelkezéseit kivéve a megfigyelők részvételének jóváhagyását a fenti 5. bekezdésben hivatkozott eljárási szabályok irányítják.

30. Cikk

Kiegészítő testületek

1. A Jegyzőkönyv Résztes Feleinek találkozójaul szolgáló Konferencia döntése értelmében az Egyezmény által vagy annak megfelelően létrehozott bármely kiegészítő testület szolgálhatja a Jegyzőkönyv céljait, mely esetben a Résztes Felek találkozója meghatározza, hogy az adott testületnek milyen funkciókat kell gyakorolnia.

2. Az Egyezmény azon Résztes Felei, melyek nem Résztes Felei e Jegyzőkönyvnek, megfigyelőként vehetnek részt bármely kiegészítő testület találkozójának eljárásaiban. Amikor az Egyezmény egy kiegészítő testülete a Jegyzőkönyv kiegészítő testületeként is szolgál, a Jegyzőkönyv értelmében hozott döntéseket csak a Jegyzőkönyv Résztes Felei hozhatnak.

3. Amikor az Egyezmény egy kiegészítő testülete e Jegyzőkönyvvel kapcsolatos ügyekben jár el, a kiegészítő testület irodájának bármely tagját, aki az Egyezmény

egy olyan Résztes Felét képviseli, mely Résztes Fél az adott időpontban e Jegyzőkönyvnek nem Résztes Fele, a Jegyzőkönyv Résztes Felei közül és által választott taggal helyettesítendő.

31. Cikk

Titkárság

1. Az Egyezmény 24. Cikke értelmében létrehozott Titkárság e Jegyzőkönyv titkárságául is szolgál.

2. Az Egyezmény a Titkárság funkcióiról szóló 24. Cikkének 1. bekezdése a szükséges változtatásokkal e Jegyzőkönyvre is érvényes.

3. A Titkárság e Jegyzőkönyv ügyeiben végzett szolgálatainak költségét, amennyire ezek világosan elkülöníthetők, a Jegyzőkönyv Résztes Felei viselik. A Jegyzőkönyv Résztes Feleinek találkozójaul szolgáló Résztes Felek Konferenciája első találkozóján meghatározza az ehhez szükséges költségvetési intézkedéseket.

32. Cikk

Az Egyezményhez való viszony

Az Egyezménynek a jegyzőkönyvekre vonatkozó rendelkezései e Jegyzőkönyvre is érvényesek, kivéve, ha ezt a Jegyzőkönyv másként határozza meg.

33. Cikk

Nyomonkövetés és jelentéstétel

Valamennyi Résztes Fél folyamatosan ellenőrzi a Jegyzőkönyv értelmében rá háruló kötelezettségek végrehajtását, és a Jegyzőkönyv Résztes Feleinek találkozójaul szolgáló Résztes Felek Konferenciája által meghatározott időközönként jelentést készít a Jegyzőkönyv Résztes Feleinek találkozójaul szolgáló Konferencia részére a Jegyzőkönyvben foglaltak megvalósítása érdekében tett intézkedésekről.

34. Cikk

Megfelelés

A Jegyzőkönyv Résztes Feleinek találkozójaul szolgáló Résztes Felek Konferenciája első találkozóján mérlegeli és elfogadja az e Jegyzőkönyv rendelkezéseinek való megfelelést elősegítő, és a meg nem felelő esetek kezelését szolgáló együttműködési eljárásokat és intézményi mechaniz-

musokat. Ezek az eljárások és mechanizmusok, ahol lehetséges és megfelelő, tanácsadásra és segítségnyújtásra vonatkozó rendelkezéseket is tartalmaznak. Ezek a rendelkezések függetlenek az Egyezmény 27. Cikkében meghatározott vitarendezési eljárásoktól és mechanizmusoktól, s azokat nem befolyásolják.

35. Cikk

Értékelés és felülvizsgálat

E Jegyzőkönyv hatálybalépésének ideje után öt évvel és azután legalább öt éven keresztül a Jegyzőkönyv Résztes Feleinek találkozójaul szolgáló Résztes Felek Konferenciája értékeli a Jegyzőkönyv hatékonyságát, annak eljárásait és mellékleteit.

36. Cikk

Aláírás

E Jegyzőkönyv aláírásra nyitva áll az Egyesült Nemzetek Nairobiban lévő irodájában minden Állam és regionális gazdasági integrációs szervezet számára 2000. május 15-től 2000. május 26-ig, és az Egyesült Nemzetek Székházában, New Yorkban, 2000. június 5-től 2001. június 4-ig.

37. Cikk

Hatálybalépés

1. E Jegyzőkönyv az Egyezményben Résztes Fél Államok vagy regionális gazdasági integrációs szervezetek által az ötvenedik ratifikáló, elfogadó, megerősítő vagy csatlakozó dokumentum letétbe helyezésének napját követő kilencvenedik napon lép hatályba.

2. E Jegyzőkönyv egy azt ratifikáló, elfogadó, megerősítő, vagy a fenti 1. bekezdés szerinti hatálybalépését követően ahhoz csatlakozó Állam vagy regionális gazdasági integrációs szervezet számára az Állam vagy az Egyezmény regionális gazdasági integrációs szervezete által a ratifikáló, elfogadó, megerősítő vagy csatlakozó dokumentum letétbe helyezésének napját követő kilencvenedik napon lép hatályba, vagy azon a napon, amikor az Egyezmény az adott Állam vagy regionális gazdasági integrációs szervezet számára hatályba lép, attól függően, hogy melyik a későbbi.

3. A fenti 1. és 2. bekezdés alkalmazásában egy regionális gazdasági integrációs szervezet által letétbe helyezett dokumentum nem tekintendő további anyagnak a szervezet Tagállamai által letétbe helyezett dokumentumokhoz képest.

38. Cikk

Fenntartások

A Jegyzőkönyvhöz nem lehet fenntartásokat tenni.

39. Cikk

Felmondás

1. Jelen Jegyzőkönyv egy Résztes Félre érvényes hatálybalépésének időpontját követő két év elteltével a Résztes Fél felmondhatja a Jegyzőkönyvet a Letéteményeshez benyújtott írásos nyilatkozattal.

2. Az ilyen felmondás a Letéteményes általi átvételének időpontjától számított egy év elteltével lép érvénybe, vagy olyan későbbi időpontban, amelyet a felmondó nyilatkozat megad.

40. Cikk

Hiteles szövegek

E Jegyzőkönyv eredeti példányát, melynek arab, kínai, angol, francia, orosz és spanyol szövege egyaránt hiteles, az Egyesült Nemzetek Szervezetének Főtitkáránál helyezik letétbe.

Aminek tanúbizonyságául az alulírottak, arra kellő felhatalmazással rendelkezvén, aláírták ezt a Jegyzőkönyvet.

Készült Montrealban, 2000. január 29. napján.

I. Melléklet

A 8., 10. és 13. Cikk alapján tett bejelentésekhez szükséges információk

- a) Az exportáló neve, címe és elérhetősége.
- b) Az importáló neve, címe és elérhetősége.
- c) Az élő, módosított szervezet neve és azonossága, hazai besorolása, és ha van ilyen, az élő, módosított szervezet biológiai biztonsági szintje az exportáló Államban.
- d) A határon átnyúló mozgás tervezett dátuma vagy dátumai, ha ismertek.
- e) Rendszertani besorolás, köznyelvi név, a begyűjtés vagy megszerzés helyszíne, és a befogadó szervezet vagy a szülői szervezetek jellemzői a biológiai biztonság szempontjából.
- f) Amennyiben ismert, a befogadó szervezet és/vagy szülői szervezetek géncentrumai, illetve genetikai sokféle-

ség központjai, valamint azon élőhelyek leírása, ahol az élő szervezetek fellelhetőek vagy szaporodhatnak.

g) Rendszertani besorolás, köznyelvi név, a begyűjtés vagy megszerzés helyszíne, valamint a donor szervezet vagy szervezetek tulajdonságai a biológiai biztonság szempontjából.

h) A bejuttatott nukleinsav vagy a módosítás leírása, az alkalmazott módszer, valamint a kapott élő, módosított szervezet jellemzői.

i) Az élő, módosított szervezetnek vagy termékeinek szándékolt felhasználása, nevezetesen az olyan élő, módosított szervezethez tartozó feldolgozott anyagok felhasználása, melyekben reprodukálható genetikai anyag újszerű, a modern biotechnológia alkalmazásából származó kombinációi mutathatók ki.

j) A szállításra szánt élő, módosított szervezet mennyisége vagy térfogata.

k) A III. Mellékletnek megfelelő korábbi, meglévő kockázatbecslési jelentés.

l) Javasolt módszerek a biztonságos kezeléshez, tároláshoz, szállításhoz és felhasználáshoz, beleértve a csomagolást, címkézést, dokumentálást, hulladék-elhelyezést és a kidolgozott biztonsági eljárásokat, ahol van ilyen.

m) Az élő, módosított szervezet rendelvek szerinti státusa az exportáló Államban (például ha ott tiltottnak számít, egyéb korlátozások alá esik, vagy általános kibocsátásra jóváhagyott), illetve ha az élő, módosított szervezet az exportáló Államban tiltott, akkor a tilalom oka vagy okai.

n) Az exportáló által a szállítandó élő, módosított szervezetre vonatkozó, más Államok felé tett bejelentés célja és eredményei.

o) Nyilatkozat a fenti információk tényszerűségéről.

II. Melléklet

A közvetlenül fogyasztásra, takarmányozásra vagy feldolgozásra szánt élő, módosított szervezetekről a 11. Cikkely értelmében megkövetelt információk

a) A hazai felhasználás engedélyezését kérelmező neve és elérhetősége.

b) A döntésért felelős hatóság neve és elérhetősége.

c) Az élő, módosított szervezet neve és azonossága.

d) A génmódosítás, az alkalmazott módszer és a kapott élő, módosított szervezet tulajdonságainak leírása.

e) Az élő, módosított szervezet bármiféle egyedi ismeretöje.

f) Rendszertani besorolás, köznyelvi név, a begyűjtés vagy megszerzés helyszíne, valamint a befogadó szervezet vagy szülői szervezetek tulajdonságai a biológiai biztonság szempontjából.

g) Amennyiben ismert, a befogadó szervezet és/vagy a szülői szervezetek géncentrumai, illetve genetikai sokféleség központjai, valamint azon élőhelyek leírása, ahol az élő szervezetek fellelhetőek vagy szaporodhatnak.

h) Rendszertani besorolás, köznyelvi név, a begyűjtés vagy megszerzés helyszíne, valamint a donor szervezet vagy szervezetek tulajdonságai a biológiai biztonság szempontjából.

i) Az élő, módosított szervezet jóváhagyott felhasználása.

j) Beszámoló a III. Mellékletnek megfelelő kockázatbecslés eredményeiről.

k) Javasolt módszerek a biztonságos kezeléshez, tároláshoz, szállításhoz és felhasználáshoz, beleértve a csomagolást, címkézést, dokumentálást, hulladék-elhelyezést és a kidolgozott biztonsági eljárásokat, ahol van ilyen.

III. Melléklet

Kockázatbecslés

Célkitűzés

1. A kockázatbecslés célja e Jegyzőkönyv szempontjából az élő, módosított szervezeteknek a lehetséges befogadó környezet biológiai sokféleségének megőrzésére és fenntartható hasznosítására kifejtett esetlegesen káros hatásainak meghatározása és értékelése, az emberi egészségre gyakorolt kockázatokat is figyelembe véve.

A kockázatbecslés felhasználása

2. A kockázatbecslést – egyebek mellett – az illetékes hatóságok az élő, módosított szervezetekkel kapcsolatos, megfelelő információkra épülő döntéshozatal során hasznosítják.

Általános elvek

3. Kockázatbecslést tudományosan megalapozottan és jól átlátható módon kell készíteni, és felhasználhatók hozzá az illetékes nemzetközi szervezetek által adott szakértői tanácsok és kidolgozott útmutatók.

4. A tudományos ismeretek vagy a tudományos konszenzus hiánya nem jelenti szükségképpen a kockázat kiemelt szintjét, a kockázat hiányát, vagy elfogadható kockázatot.

5. Az élő, módosított szervezetekkel vagy azok termékeivel – azaz olyan feldolgozott anyagokkal, amelyek élő, módosított szervezet eredetűek, és melyekben reprodukál-

ható genetikai anyag újszerű, a modern biotechnológiából származó kombinációi mutathatók ki – kapcsolatos kockázatok a nem módosított befogadó és szülői szervezetek által a lehetséges befogadó környezetben okozott kockázattal összefüggésben kell figyelembe venni.

6. A kockázatbecslést esetről esetre el kell végezni. A szükséges információk esetről esetre módosulhatnak a részletek természetét és szintjét illetően, a vonatkozó élő, módosított szervezettől, annak szándékolt használatától, és a lehetséges befogadó környezettől függően.

Módszerek

7. A kockázatbecslési eljárás egyrészt felvetheti az olyan meghatározott témákra vonatkozó további információk igényét, amelyek beazonosíthatók és megkövetelhetők az eljárás folyamán, míg – másrészt – más témákra vonatkozó információk irrelevánsak lehetnek bizonyos esetekben.

8. Céljának elérése érdekében, a kockázatbecslés adott esetben maga után vonja az alábbi lépéseket:

a) az élő, módosított szervezettel kapcsolatos olyan újszerű genotípusos vagy fenotípusos jellemzők, amelyek káros hatással lehetnek a biológiai sokféleségre a lehetséges befogadó környezetben, figyelembe véve az emberi egészségre ható kockázatokat is;

b) le kell folytatni e káros hatások valószínűségének becslését, figyelembe véve azt, hogy milyen szinten és milyen módon van a lehetséges befogadó környezet kitéve az élő, módosított szervezetnek;

c) fel kell becsülni e káros hatások következményeit, amennyiben e káros hatások bekövetkeznek;

d) fel kell becsülni az élő, módosított szervezet által okozható, mindenre kiterjedő kockázatot, a beazonosított káros hatások valószínűségének és következményeinek becslése alapján, ha azok bekövetkeznek;

e) ajánlást kell tenni arra vonatkozóan, hogy a kockázatok elfogadhatók és kezelhetők-e vagy sem, beleértve – szükség esetén – e kockázatok kezelési stratégiájának azonosítását is; és

f) amennyiben bizonytalanság áll fenn a kockázat szintjét illetően, akkor a kockázat kezelhető oly módon, hogy további információt kérnek az aggodalomra okot adó bizonyos kérdésre vonatkozóan, vagy megfelelő kockázat kezelési stratégiát valósítanak meg és/vagy folyamatosan ellenőrzik az élő, módosított szervezetet a befogadó környezetben.

Mérlegelendő kérdések

9. Az esettől függően, a kockázatbecslés figyelembe veszi a vonatkozó műszaki és tudományos részleteket, az alábbi dolgok jellemzőire figyelemmel:

a) befogadó szervezet vagy szülői szervezetek. A befogadó szervezet vagy szülői szervezetek biológiai jellemzői, beleértve a rendszertani besorolást, köznyelvi nevet, származást, a géncentrumokat és a genetikai sokféleség központjait, ha ismert, és azon élőhelyeket, ahol az élő szervezetek fellelhetők vagy szaporodhatnak;

b) donor szervezet vagy szervezetek. Rendszertani besorolás, köznyelvi név, forrás és a donor szervezetek vonatkozó biológiai jellemzői;

c) kockázathordozó. A kockázathordozó jellemzői, beleértve annak azonosságát, ha van ilyen, és származási forrását, valamint hatásának hatótávolságát;

d) A módosítás beépített szekvenciája vagy szekvenciái és/vagy azok jellemzői. A bejuttatott nukleinsav genetikai jellemzői, és az általa meghatározott funkció, és/vagy a bevezetett módosítás jellemzői;

e) az élő, módosított szervezet. Az élő, módosított szervezet azonosítása, és az élő, módosított szervezet biológiai jellemzői és a befogadó szervezet vagy szülői szervezet biológiai jellemzői közötti különbségek;

f) az élő, módosított szervezet kimutatása és azonosítása. Ajánlott kimutatási és azonosítási módszerek, és azok specifikus hatása, érzékenysége és megbízhatósága;

g) a szándékolt használatra vonatkozó információ. Az élő, módosított szervezet szándékolt használatára vonatkozó információ, beleértve az új vagy módosított használatot, a befogadó szervezethez vagy szülői szervezetekhez képest; és

h) befogadó környezet. A helyszínre, földrajzi, klimatikus és ökológiai jellemzőkre vonatkozó információ, beleértve a lehetséges befogadó környezet biológiai sokféleségére és géncentrumaira vonatkozó információt is.”

3. § (1) Ez a törvény a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba, azonban rendelkezéseit 2004. április 12. napjától kell alkalmazni.

(2) E törvény végrehajtásáról a környezetvédelmi és vízügyi miniszter gondoskodik.

Mádl Ferenc s. k.,
a Köztársaság elnöke

Dr. Szili Katalin s. k.,
az Országgyűlés elnöke

III. rész HATÁROZATOK**A Kormány határozatai****A Kormány
1125/2004. (XI. 18.) Korm.
határozata****az Országos Egészségbiztosítási Pénztár főigazgatója
megbízatása megszűnésének megállapításáról**

A Kormány a társadalombiztosítás pénzügyi alapjainak és a társadalombiztosítás szerveinek állami felügyeletéről szóló 1998. évi XXXIX. törvény 2. § (2) bekezdésében foglalt jogkörében megállapítja, hogy a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról és felelősségéről szóló 1997. évi LXXIX. törvény 54. § (6) bekezdése alapján alkalmazandó, 28. § (1) bekezdése alapján

dr. Matejka Zsuzsannának, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár főigazgatójának e megbízatása

– lemondására tekintettel –

2004. november 18-i hatállyal
megszűnik.

Gyurcsány Ferenc s. k.,
miniszterelnök

**A Miniszterelnöki Hivatalt
vezető miniszter határozatai****A Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter
8/2004. (XI. 18.) MeHVM
határozata****a Nemzeti Sporthivatal elnökhelyettesének
kinevezéséről**

A Nemzeti Sporthivatalról szóló 297/2004. (X. 28.) Korm. rendelet 5. §-ának (3) bekezdése alapján

*Fülek András*t a Nemzeti Sporthivatal elnökhelyettesévé

– 2004. november 5-i hatállyal –

kinevezem.

Kiss Péter s. k.,
a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter

Szerkeszti a Miniszterelnöki Hivatal, a Szerkesztőbizottság közreműködésével.

A Szerkesztőbizottság elnöke: dr. Pulay Gyula. A szerkesztésért felelős: dr. Müller György. Budapest V., Kossuth tér 1–3. Kiadja a Magyar Hivatalos Közlönykiadó. Felelős kiadó: dr. Kodala László elnök-vezérigazgató. Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6. Telefon: 266-9290.

Előfizetésben megrendelhető a Magyar Hivatalos Közlönykiadónál

Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6., 1394 Budapest 62. Pf. 357, vagy faxon 318-6668.

Előfizetésben terjeszti a Magyar Hivatalos Közlönykiadó a FÁMA Rt. közreműködésével. Telefon/fax: 266-6567.

Információ: tel./fax: 317-9999, 266-9290/245, 357 mellék.

Példányonként megvásárolható a kiadó Budapest VIII., Somogyi B. u. 6. (tel./fax: 267-2780) szám alatti közlönnyboltjában, illetve megrendelhető a www.mhk.hu/kozlonybolt internetcímen.

2004. évi éves előfizetési díj: 73 140 Ft. Egy példány ára: 161 Ft 16 oldal terjedelemig, utána +8 oldalanként +161 Ft.

A kiadó az előfizetési díj évközbéli emelésének jogát fenntartja.

HU ISSN 0076—2407

04.3037 — Nyomja a Magyar Hivatalos Közlönykiadó Lajosmizsei Nyomdája. Felelős vezető: Burján Norbert.

